DE SAPORVM ET ODORVM DIFFERENTIIS,

Causis, & effectionibus,

Liber Vnus.

AVCTORE IOANNE BRAVO

Petrafitano Doctore Medico, & Scholę Medicę Salmaticensis publico professore.

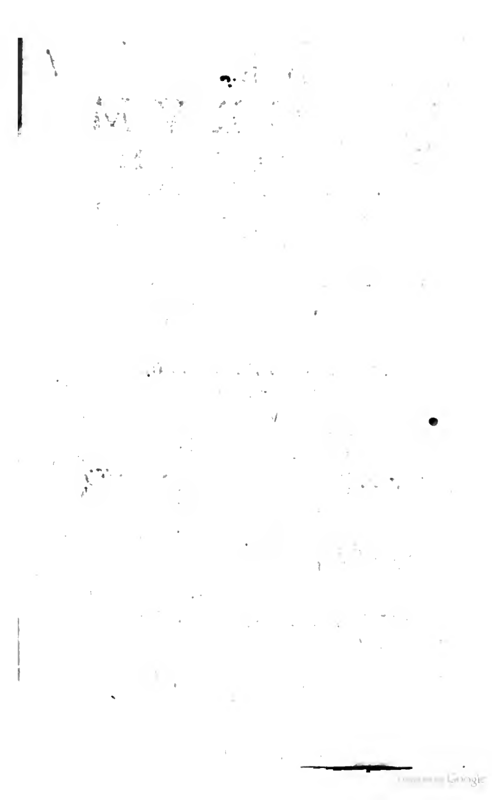
CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M. D. XCI.

Apud Ioan. Baptistam Ciottum Senensem.

Sub Signo Mineruae.

PRAESTANTISSMO PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORI, HORATIO GVANGVANTIO SONCINATI.

Ioan. Baptista Ciottus. S. P. D.

N VNIVERSA Philosophia, necnon Medicinæ facultate nullam arbitror esse disputationem, quæ magis iucunda legenti,

minus explorata, ac certa inuestigan ti, magis sit fructuosa pertractanti, quam ea quæ est saporum, ac odorum, quorum cum sint multiplices species, ita tamen sunt inter se mixtę, atque finitimæ, vt earum nosse differentias sit longe difficillimum, causas indagare perarduum, effectiones vero expiscari & explicare ad aliorum quoque vtilitatem commode per quam spissum, cuius difficultatis illud est vel maximum argumentum, quòd pauci admodum inuenti sunt, qui de hac quæstione disseruerint nominatim, licet omnes quasi pertransennam prætereuntes aliquid attigerint. Quare cum in manus meas peruenisset elegantissimus libellus in quo tota ista disputatio siue quęstio explicatur à Ioanne Brauo Petrafitano homine eruditissi-

mo

mo cum nostris quoque h. e. Italis medicis communicandũ iudicaui, vt non solum animum suauissima lectionis voluptate perfundant, sed etiam vberrimos ad vsum medicinæ fructus capiant, Egoque meum quod cepi tuear institutum hominum nostrorum adiuuandi studia, tum imprimendis nouis, tum ab exteris regionibus, & ab vltimis Europę finibus exportandis eruditis libris. Cum vero mecum ipse tacitus cogitarem, sub quo potissimum nomine prodire deberet hic libellus, non diutius mihi opus fuit in illa cogitatione versari. tu enim vnus, & primus occurristi, cui optime videretur conuenire hic libellus, & mea, & sua causa. Ego enim cum tantum tibi debeam, quantum in referenda nunquàm commemoranda vix

gratia assequi possum, quippe quòd
te vnum habeam quasi aram meę,&
omnium meorum valetudinis, ad
quem confugimus, vbi aliqua mor-
bi vis ingruit, & salutarem semper
manum tuam vocemq́; experimur:
ad quę accedit tanta morum suaui-
tas, & in sermone comitas, vt eos
etiam qui nullo tibi sunt beneficio
obstricti, verborum tamē humanita
te, & frontis illius aureæ hilaritate de
uincias, ego inquam tot tibi nomi-
nibus tantumq́ue obstrictus ingrati
animi ac immemoris subire notam
mihi videbar, nisi testatum aliquo
monumento apud omnes homines
relinquerem, quæ mea sit in te ob-
seruantia, & animi inductio, ideoq́;
diutius differre hoc officium non po
teram, sed arrepta occasione hanc
quasi arrham maiorum destinaui:

c ipse

ipſe vero liber quaſi ſua ſponte tuum poſcere patrocinium videbatur, qui & vtroque fonte pariter excellis philoſophiæ inquam & Medicinæ, cum ipſe quoque ad vtranque pari pacto pertineat; tu enim & in cętibus quotidie ferè, & egregie philoſopharis, vt teſtes ſunt multi præclari viri, quibuſcum verſaris, & ſubciſiuas horas philoſophando conſumis, & in domibus ita medicinam exerces, vt nemo tibi ætate æqualis, videatur dignitate comparandus, ſed cum maioribus natu ſumma cum laude contendas: teſtes ſunt tot Nobilium, tot Ciuium, tot Mercatorum ditiſſimorum familiæ, teſtes denique omnes Principes, & Regum, ac Principum Oratores, quorum in omnium fere domibus ac aulis continenter, & ſum-

ma omnium approbatione verſaris: accipe igitur libenter hoc munuſculum, & maiora in dies expectato.

Datum Venetiis Non. Iulii. M. D. X C I.

IOAN. CHRI-
STOPHORI CALVETI
Stellę ad Andream Cordubam Equitem clarifs.& vtriusq; Iuris consultissimum, Encomium.

Hinc odor, inde sapor pulchro certamine laudes
Andreæ Illustris tollit in astra tuas.
Florenti ex Sophia dotes odor explicat altæ
Mentis, & ingenij: corporis, atque animi.
At genus antiquum, & cognomen bellica in omne
Partum laude æuum fert Sapor vsque Polum.
Et gentis memorat fortissima facta vetusta,
Quam canit AEolicis Corduba pulchra sonis.
Quid Sapor, inquit odor, gentis præclara trophea
Cordubæ *& in Mauros splendida facta refers?*
Non laudem Andreas maiorum ex fortib. actis,
Non nomen quęrit, non decus inde petit.
Sed nitidis curat factis extendere famam,
Et virtute sua linquere in orbe decus.
Hoc putat esse suum, hoc nomen contendit habere,
Hoc habet, hoc clarum dia Minerua dedit.
Præcinxit viridi flauentia tempora lauro,
Nam ius, vt digitos, inclytum vtrunque tenet.
Pręclarum ille suum nomen per secla relinquet,
Quod nunquam poterit parca abolere fera.
Aßensit Sapor, & suauem complexus odorem,
Vicisti, inquit, odor. Facta perenne manent.

Quę

Quæ virtus tribuit, quæ parta fuere labore,
Quæ vis excellens præstitit ingenij.
Iam clarum specimen sapientiæ, & indolis altæ
Præbuit Andreas, indeq; nomen habet.
Non eget illustri præstantum laude parentum,
Namque sua Andreas nobilitate micat.
Sed iam mollis odor munus mittamus vterque
Quod dat Ioannes Brauus odoriferum.
Quem Petrafita tulit fœcundo nobilis agro,
Quo gaudet liquidis Tormis amœnus aquis.
Qui vigili studio, cura, duroq; labore,
Cimmerijs nomen vindicat à tenebris.
Atque Academiam libris exornat acutis,
Qua Salmantica habet, splendidum in orbe decus.
Quę sacra est sophię sedes, quam Docta Minerua,
Phębus, & alma Ceres, Aonidesq; colunt.
It musis comes ille nepos facundus Atlantis,
Atque domum cithara Palladiam celebrat.
Sed me, teque suo ingenio innotescere fecit
Brauus, quem medicam Phœbus opem docuit.
Cui dedit herbarum Pæon cognoscere vires,
Vt poßet morbos pellere pestiferos.
Quem voluit rerum naturæ exponere causas,
Et cœli motus Vraniæ astriferi.
Sic veterum gemmis lucentib. ille Sophorum
Atque rosis ornat suaue, quod edit opus.
Hoc sapit, hoc redolet, floresq; emittit odoros,
Quales nec gignit, niger Indus habet
Hoc gratus Sapor, hoc fragrãs odor vndiq; cingit,
AEternumq; operi præbet vterque decus.

Depin-

Depingitq; suis vtrunque colorib. ille.
Quid Sapor, & quid odor sit, quid vterq; ferat.
Distinguit pulchre alterũ ab altero, opesq; potentis
Naturæ arcanas explicat, atque docet.
Nec genera ille silet, nec tot discrimina odoris,
Nec quot iucundus continet ipse Sapor.
Hæc ex Hippocratis Coi, doctisq; Galeni
Et Pauli, & Celsi protulit ille adytis.
Deprompsit pulchra ex diuino scita Platone
Atque ex facundo ciue Stagira tuo.
Hoc dicat Andreæ illustri, claroque Saporis
Dulcis, & Assyrij Brauus odoris opus.
Vt puræ fidei, & veri sit pignus amoris,
Dum Tormis lymphas deferet in Durium.
Dum diues placidum spectabit Corduba Betim
Dumque Tagus naues aurifer accipiet.

ILLVSTRI
Admodum Domino
ANDREAE CORDVBAE,
COLLEGÆ IN COLLEGIO
Maiori Sancti Bartholomæi,
SALMATICENSIS EPISCOPATVS
Censori meritissimo, viro scientia, genere & virtutibus clarissimo.

Ioannes Brauus Medicus Professor.
S. P. D.

CCASIONE *commentariorum in Hippocratis opus de ratione victus in morbis acutis, quos nunc excudendos paro, libellum quendam de Saporibus, & Odoribus composui, vt ea,*

quæ

quæ ab Hippocrate in primis sententijs libri tertij dicuntur, in quibus de vinorum differentijs agit, facilius atque expeditius percipi possent. Non inserui autem eum in enarrationes illas, veritus prolixitatem, & commentationem interrumpere. Quare commodius mihi visum fuit, seorsim illum in libri fine apponere. Quod cùm per amicos aliquot intellectum foret, petierunt à me, vt in publicum libellum emitterem, nam operosum ipsis videbatur lentam diuulgationem commentationum librorũ de rationè victus expectare. Quare vt ilico moras rumperem, & de Saporibus, Odoribusque opusculum in lucem proderẽ, rogauerunt.

Qui-

Quibus ego complacere volens cõmentarium hunc typis mandare decreui, ut eo iam amici, & alij per multi, qui medicinæ studio incumbũt, frui & commodè vti possent. Verùm cogitanti mihi, cui possem labores istos offerre, occurristi tu, Andreas generosissime, cui opuscu lum hoc inscribere dignum putaui, tum ob maiorum tuorum stemmata, & generis, quo decoraris, nobilitatem omnibus manifestam (ex Cordubarum enim & Carua aliũ præclara, & vetustissima stirpe or tus es) cum etiam ob animi tui dotes, & virtutes egregias, quæ non secus ac pretiosissimæ in auro gem mæ, interfulgent, & splendent, qui bus omnes, qui literas & bonas di

scipli-

plinas sectantur, in tui amorem euocas, atque allicis, in eodemq́ illos veluti glutine quodam retines, & diutius conseruas. Quo factū est, vt in Diui Bartholomæi collegio, eximio quidem, & præstantissimorum virorum alumno, totoq́ orbe terrarum celeberrimo, fueris receptus: & deinceps ab Illustrissimo Domino Hieronymo Manrico Episcopo Salmaticensi, nunquàm satis laudato inter doctos multos, & vita, & literis integerrimos, quibus Academia nostra abundat, & assiduè floret, censor ac iudex ad episcopatum eius gubernādum fueris selectus, quem tu ita probè regis, & sapiēter dispensas, ac sanctè piequè moderaris, vt nihil vlte

rius

rius desiderari queat. Accipe igitur læta frõte (vir maximè illustris) munusculum hoc, non quidem te tanto viro dignum, sed quale imbecilles Braui tui vires promere ac parare potuerunt. Vale.

DE SAPORVM ET ODORVM DIFFERENTIIS, CAVSIS, ET EFFECTIONIBVS,

Liber vnus.

Auctore Ioanne Brauo Petrafitano Doctore medico, & scholæ medicæ Salmanticensis publico professore.

PRÆFATIO.

X secundis omnibus qualitatibus pariter & ex tertijs nullæ sunt, quæ medicamentorum temperamenta ita nobis ostendant, & primas qualitates denotent, ac sapores ipsi. Voco secundas qualitates tenuitatem, crassitiem, raritatem, densitatem, splendorem, opacitatem, grauitatem, leuitatem, & cæteras omnes, quæ in syncerissimis elementis reperiuntur, quæque primò, nullisque alijs interuenientibus, ex primis confluunt, ac emanant. Tertias appello sapores, odores, colores, mollitiem, atque duritiem, & alias huiusmodi, quę

non in simplicium elementorum substantijs, sed in mistis passim inueniuntur. Inter has enim omnes in significandis rerum temperamentis sapores primatum obtinent, vixque nos decipiunt; sed calorem indicantes, euidenter calorem indicant, & ostendentes frigus, illud manifesto ostendunt. Cùm per alias sane, quæ dictæ sunt, qualitates, nullas medicamentorum vires certa coniectura assequi queamus: quandoquidem in singulis illarum innumeras contrarias qualitates caloris & frigoris quotidie experiri licet, etiam si, teste Galeno, in quoque singulatim genere aut seminis, aut radicis, aut succi; ex colore indicationem quandam temperamenti sumere liceat, vt pote cepa, scilla, vinum, quanto fuerint albidiora, tantò & minus sunt calida: quæ verò subflaua, fuluaque, calidiora. Idem vsu venit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, ireos radici, asphodelique alijsque compluribus. In quoque enim genere in vniuersum, eodem docente Galeno fulua, flaua, rubraque omnia albis sunt calidiora. Ex saporibus vero non solum intra genus speciemvè, verùm etiam de specierum ipsarum aut generis temperamentis iudicium uerè nanciscimur, dicente Galeno lib. de oculis, medicinarum virtutes maxime saporibus ostendi, eosque rerum, quibus insunt, virtutem innuere. & libr. 2. de alimentorum facult. c. 62. dicebat, saporem ostendere plantæ temperamentum. Vnde Auic. 1. parte canticorum, temperamentum haberi & cognosci ex sapore, & ex ratione vera & sana verissimè asseruit. Atque hæc

In fine li. 4. de sim. med. fac.

Par. 5. cap. 1.

Tex. 27.

vna

vna causa existit, cur de saporibus seorsim scribere curauerim. Altera fuit, quòd tractatio ista difficilis sit, & plurimas obtineat ambiguitates, ægreque solubiles nodos solutore & interprete egentes. Est etiam vtilis admodum & necessaria, cum ad alia non pauca, tum maximè ad medicamentorum & alimentorum opportunum vsum. Quo circa Gal. libr. 1. de alimento. facult. Quartum de simplicium medicamentorum facultatibus librum, in quo de omni saporum genere copiosissimè disseruit, necesse omnino esse eum perlegisse, dicat, qui ea, quæ in illo opere ab eo traduntur, est assequuturus. Atque hę sanè occasiones aliæque, quas in præsentia silentio prætereo, me impulerunt ad hunc commentarium scribendum. Adieci autem in fine de odoribus tractationem propter conuenientiam, quam ipsi cum saporibus obtinent, & quia illorum consideratio plurimi est in medicina momenti. Quod si peritiores alij huius florentissimæ Salmant. Academiæ in ista, quam suscepi, scribendi prouincia (difficillima quidem, & multis plena laboribus) se exercuerint, meque ipsum antecelluerint, id animo placido lætoque feram, ac dicam, quod egregius vir ille Pędaretus protulit, qui, vt refert Plutarchus, cùm lectus non esset inter trecentos, qui ordo in ciuitate erat dignitate primus, hilaris ridensque digrediebatur; reuocatum autem Ephori rogauerunt, quid rideret? quod congratuler, inquit, ciuitati, quæ ciues me habeat trecentos meliores. Etsi quispiam indignum putet tam exiguum libellum typis mandare, sciat operis dignitatem non consistere in

Occasiones hunc librũ scribendi.

Ca. 1. iuxta finem.

In apophthegm.

luminis multa mole; sed in sententiarum veritate & grauitate, sæpius in libro memoratur Persius vno, Quàm leuis in tota Marsus amassonide. Si verò ea quæ in hoc libro à me dicuntur, alicui non arriserint, meliora afferat: etsi id efficere non possit, taceat: quòd si meliora attulerit, non ægre patiar, modo id sine liuore fiat. Tu autem, candide Lector, has nostras lucubrationes boni consule, benignéque lege, & spera maius aliud opus breui me esse in lucem editurum. Vale.

Martia-lis.

QVID

QVID SAPOR ET QVOT SAPORVM differentiæ. Cap. I.

X quatuor doctrinę modis, quos Ammonius Philos. apud Gręcos pręstantissimus tradidit in iis, quę pręfatur ad libri Porphyrii de quinque vocibus enarrationem, diuisiuo, definitiuo, resolutiuo, & demonstratiuo, quorum vnum, aut duos vel omnes quisq; methodo quidpiam docēs vsurpare solet: nos in pręsentia duobus tantum, definitiuo, & diuisiuo, qui nostro proposito inseruire magis videntur, vtemur, initio quid sapor sit explicantes, & in quas species diuidatur declarantes. Sapor auctore Theophrasto, partis est siccę terrenęq; in humore demistio, vel partis siccę per humorē ex vi caloris percolatio. Quod fortè a priori nihilo differt. Arist. lib. de sensu & sensibilibus. c. 4. saporem passionem esse, inquit, à sicco terreo in humido factam, gustus alteratricem, qui in potentia est, vt fit in actu: est enim in potentia, eodē docente Arist. lib. 2. de anima. c. 10. in fine. Gustus quidē instrumentum; gustabile autem id, quod gustum ipsum actu facere potest. Cuius gustus officiū est sapores diiudicare, vt idem Arist. est auctor libr. 3. Ethic. c. 10. Saporis species sunt acerbus, austerus, acidus, dulcis, pinguis, salsus, amarus, atque acris.

Lib. 6. de caus. plātarū, c. 1.

Saporum numerus.

Qui sanè cuncti octonario numero continentur. Nonnulli insipidum adijciunt, verum hoc a Teophrasto omissum est lib. 6. de causis plãtarum. c. 1. vbi ex professo de saporibus agens eorum tantum, quos retulimus, mentionem fecit. Auicenna similiter lib. 2. canonis, tract. 1. c. 3. non videtur illud inter sapores connumerare, dũ ait, sapores esse penitus octo, & vnũ priuatum sapore, qui est insipidus. Veruntamen si insipidum gustu solo, non sensu alio percipitur, atq; cognoscitur, cogimur illud inter saporum species recensere: cum sit nimirum sapor partis degustatricis passio, sic tradente Arist. lib. de sensu & iis, quæ sentiuntur. c. 1. Quẽadmodum enim (scribente Galeno) febres tactu, ita sapores gustu sentiuntur. Accedit eo ꝙ cum insipidus & sapores reliqui priuatiuè opponãtur, debent oẽs in eodem genere collocari; cum hæc sit contrariorum lex, vt in eodem genere ponantur, & maximè distent: igitur insipidus ad saporis genus priuatiuè reducetur. Acerbus & austerus non videntur specie diffidere, cum sola intensione, & remissione differentiam obtineant: magis aũt & minus, vt Philosophi loquuntur, speciem non variare notius est, quã vt probari debeat. Sed quòd duo hi sapores modo tm̃, qui dictus est, & non alio differant ex Gal. liquet lib. 4. de simp. med. fac. c. 8. scribente, austerum acerbum esse exolutum. Quo fit vt sæpè vnum pro alio assumatur. & li 1. eiusdem operis c. 39. dicebat acerbum ab austero intensione sola differre: cæterum vtrisq; commu-

6. epide. p. 1. con. 29.

Acerbus & austerus quõ differãt.

ne genus esse, στρυφνὸν, hoc est adstringens, lib. 1. de alimento. facult. c. 1. iuxta finem docuit. Quod similiter lib. 1. de simp. med. fac. citato confirmat dicens, At quod nos adstringens vocitamus, haud temerè à Theophrasto dictum reperias. Videtur. n. idem significare, ꝙ austerum, aut certe commune esse genus, tum huius, tum etiã acerbi. Superest, vt de pingui seu vnctuoso sapore dicamus, quem à Theophrasto additũ esse, & à Platone in sermone de proprijs linguæ sensorijs prætermissum: paulo verò ante plantarum succis adscriptum, vbi vinosum ab oleoso & melleo discernebat. 1. de simpl. medic. facult. c. 38. Gal. commemorat, & deinceps causam reddit dicens, pinguem Platonẽ omisisse, vt qui ad gustum nihil attineret: attinet. n. magis ad tactum, quam ad gustum, quod si ad vtrũque attineat, cũ pluribus sensibus percipiatur, sensibile erit commune, & nõ vnius gustus propriũ. Cæterum Arist. 2. de anima. ca. 10. & lib. de sensu & sensibilibus, c. 4. manifestè sub dulci pingue cõplexus est. Galenus hac in re dubius apparet: nam cum li. 4. simp. c. 9. dixisset, fructus oleosos & dulces esui solũmodo esse aptos: deinceps c. 10. subdit, fortassis & pingue ipsum dulce existere; & quidquid nutrit è genere esse dulcium. Libro tamẽ 1. eiusdem tractationis, c. 39. dulce & pingue in hoc conuenire asseuerat, ꝙ ambo velut inungunt, atque implent, ac in statum suum restituunt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas: differre tamen, quòd hęc omnia cum voluptate à

Sapor pinguis, seu vnctuosus.

dulci fieri contingant: a pingui verò sine volupta te. Veruntamen quatenus pingue nutriens est, debet in dulcium genere contineri: si modò verum

c.9.et 15 est, quod Galenus lib.4.de simp.medic.facult. toties repetiuit, nutrire præter dulcem qualitaté nullam omnino posse: & omnium, quæ nutriunt, cōmunem dulcedinem esse; ac quidquid nutrit, aut plus, aut minus esse dulce: subscribés sanè in hoc Aristot.lib.de sensu, & iis, quæ sentiuntur. cap.4. dicenti omnia dulci nutriri, vel simplici, vel mistim. Vnde Auicen.2.can.tract.1.c.3. impossibile esse dicebat, quin in omni nutriente apud medicos insit dulcedo aliqua. Est etiam acetosus sapor, quem fortè aliquis a prędictis distinctum esse autumabit: verum hic Auicennæ idem est, atque acidus; apud Galenum verò simplex & impermistus sapor non est, sed ex acido & acri permistus atque

Acetosus sapor non simplex, sed permixtus. compositus; quod ex 4.de simpl.medicam. facultat.cap.12. probari non obscurè potest, vbi sic scribitur, Diuersis itaque viribus omphacis acetique succus constat, quippe quod aceto accedat ex putrido calore acrimonia quædam, atque ob id Aristoteles rectè dixit acetum proprio vini calore frigidum esse, adscititio vero calidum: at omphacis succus calorem non habet. & rursus lib.1. eiusdem operis.c.24. Acetum, ait, ex contrariis qualitatibus compositum est, perinde vt lac: vnde Sera

Tit.de sapore acetoso. pio acetositati (inquit) aceti miscetur acuitas, & pūctio. Deprehenduntur itidem in quibusdam aliis medicamentis varii & diuersi sapores, vt in absyn

thio

thio amarus,qui gustui primus obuius est, & adstringens,& acris:in agarico dulcis & amarus : in cicoreo austerus & subamarus: in oxyphenicibus dulcis ac acidus; in melle optimo dulcis, & acris:in brasica salsus simul & adstringens: in myrti fructu & agrestibus piris acerbus simul & dulcis:austerus vnaq; dulcis in fructu palmæ,& in vinorum nonnullis generibus,si Galeno creditur libr.4.simp.c.8.vt in Surrentino,Sabino,Albate.Verum nondum de cōpositis saporibus tractare proposuimus,ne caput hoc primum ad immodicam crescat molem: tum etiam, quoniam qui simplicium notitiam ad vnguem tenent,compositorum naturam probè cognoscent. Explorantur sapores singuli ex affectione,quam linguæ imprimunt eo modo,quo docet Gal.lib.1.de simpl.medic.facul. c.36.cuius verba hic apponere libuit, quæ hunc in modum se habent:Porro quando,quod linguę nostræ admotū fuerit,corpus valide desiccat, con trahit, & in multam profunditatem vsque linguā ipsam exasperat,sicut pira siluestria immatura, & corna, eiusmodi omne acerbum appellatur,ab austeris intensione diuersum: at quod nos adstringens vocitamus, haud temerè à Theophrasto dictū reperias: videtur enim idem significare,quod austerum, aut certè commune esse genus tum huius,tum etiam acerbi.Quęcunq; vero linguam,dū contingunt,non contrahunt eam, nec constipant, velut adstringentia,imò contra planè agere apparent, nēpe detergentia & abluentia; etiā si adstrin-

Misti sapores.

Sapores singuli quomodo explorari debent.

gentium quidpiam admistum sit, hæc omnia salsa cognominamus. At, quæ his etiam magis detergunt, adeo vt etiam exasperent, amara nominantur. Porrò, quæ mordicant, roduntq;, idque cum valida quadam caliditate, acria vocantur: si verò sine hac mordent, acida quidem; cæterum hæc fermentandi quoque vim obtinent. At quæ velut inungunt, atque implent, ac in statum suum restituunt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc si cum voluptate manifesta contingăt, dulcia, sin hac sine, pinguia vocitantur, hæc Gal. Quibus sanè quantum in eo fuit, res explicatu longè difficillimas verbis exponere fuit annixus; quæ inquam qui ad vnguem tenuerit, quæ sit cuiusque saporis affectio, atque natura, facili negotio percipiet. Ex his saporibus acerbus, austerus, & acidus temperamento frigidi sunt: dulcis, salsus, amarus & acris, calidi: quemadmodum fusa, ac prolixa satis enarratione probat Gal. libro 4. de simp. medicam. facult. cui Auic. consentit lib. 2. tract. 1. c. 3. inquiens, Non est possibile vt sapores dulcis, amarus, & acutus & salsus sint, nisi in substantia calida, nec ponticus, stipticus, & acetosus, nisi in substantia frigida. Porrò ex his, acris omniũ est calidissimus, mox amarus, post amarum salsus; & deinde dulcis, cuius calor, vt ait Gal. non immodicè calorem nostrũ exuperat; sed velut aqua calida, cuius cōtactus voluptati est maximus, vbi refrixerimus, hactenus videlicet nos excalefaciés, dum concretas frigore in nobis particulas fundat,

Saporum temperamenta.

Li. 4 simpl. c. 9.

dat,

dat, non tamen soluat, secet, distrahatvè continuum; ea.n. vt vtilissima est, & maxima afficit voluptate, sic omne edulium dulce calidũ sanè omnino est; sed non tantum calore excedit, vt is lædat, ac molestus sit, sed inter limites se cõtinet fundentis, læuigantis, ac mollientis. Nec tamen censendum est dulce omne calidũ existere: contingit enim modicè dulce aliquod esse frigidum, scilicet quãdo plurima corporis ipsius substãtia aquea extiterit, sed nõ adeò tamen frigidum, vt id, quod valde acerbum est aut acidũ: sed sicut illa potius, quæ tepidum calorem possident, quæ Galeni est sententia, 4. simplicium. capit. 7. Sapor pinguis in calore, dulci proximus est; nam ex tenui non quidem ignea, sed planè aerea materia nascitur, quæ calore quidem & frigore quodammodo temperata est: humoris tamen eiusque aerei particeps magis, ac proinde vis eius atque facultas est relaxare, emollire & humectare. In hoc sane saporum catalogo difficile est extrema collocare: nam etsi Galenus dulce & austerum videatur contraria facere: veruntamen, si diligenter inspexerimus, nullus sapor magis videtur ad medium accedere, quàm dulcis; quoniam vt in reliquis rebus ab vno extremorum ad alterum nihil peruenire potest, nisi per medium, ita pleraque ex his, quæ insipida sunt, prius fiunt dulcia, quàm amara, & èconuerso amara prius dulcescunt, quàm insipida reddantur, vt innumeri fructus demonstrant. Quare dulcia in medio amarorũ & insipidorum

collo-

collocare possemus, & contraria constituere amarum & insipidum. Alij contraria faciunt insipidũ & acidum. Verũtamen melius est, vt acidum inter media collocemus, quemadmodum est adstringens & acerbum: omnia.n. hęc inter insipidum & amarum ambigere videntur. Aristo. lib. 2. de anima. c. 10. & libr. de sensu & sensili. c. 5. dulce & amarum contraria constituit, propterea quia contrario, & maximè repugnãte modo gustũ immutant, dulcia nempe voluptuoso, amara implacido & contristãte. Aliqui sapores hosce ob id contrarios dicũt, quod passiuis, maximè qualitatibus cõtrarientur: nam dulcia humida sunt: amara aũt sicca, vt probat Gal. 4. simp. c. 20. verum ita acria & acida deberẽt cõtraria esse, propterea q̃ actiuis opponuntur; nã acria calida valde sunt, acida frigida: sed nullus hactenus hæc cõtraria effecit, ergo non ratione hac cõtrarij sapores sunt explorandi; sed eis, qui antea dicti sunt, modis, & qui postmodũ dicẽtur. Galenus tamẽ dulce & austerũ cõtraria videtur constituere, quia vt ipse ait lib. 4. de simpl. medi. facul. c. 7. arborũ fructus initio austeri sunt; deinde vero tẽpore maturescẽtes dulcescũt; quod Theophrasti testimonio probat dicentis, arborum fructus omnes quotquot nobis, vbi maturuerint, dulces apparent, nuper enatos acerbos, siccosque esse consistentia pro sui nimirum parentis queq; natura, oliuæ, vuæ, mala punica, mora, palmulæ, pira: at progressu temporis humidiores redduntur, acquiruntque pro acerbitate aciditatẽ, quam

Ari. quos sapores cõtrarios efficiat.

Gal. quos sapores cõtrarios videatur constituere.

sensim

ſenſim exuentes,poſtea dum mature ſcũt, ac perficiuntur,dulces euadũt. Quibus ſanè verbis vult in fructibus,dum maturefcunt, motum eſſe ab acerbitate ad dulcedinẽ, quę maturitatis terminus exiſtit. Quare cum acerbum & dulce in hoc motu maxime diſtent,iure optimo Galenus illa com. 1.li.3.de ratione victus in morbis acutis, cõtraria eſſe aſſeruit. Verum eadẽ ratione dicere tenetur amarum & dulce contrariari in his fructibus,qui ex amaris dulces redduntur, ex quorum numero ſunt pepones, cucumeres, oliuarum & glandium nõnulla genera: nam ſicuti in ſupradictis ab acerbitate in dulcedinẽ motus erat; ſic in his ab amaritudine in dulcedinẽ fieri conſpicitur: eſt etenim in iſtis initium & terminus, à quo motus,amaritudo; finis verò & terminus ad quem, dulcedo. Ex quibus Auerroes lib.5.collectaneorum c.27. Quẽ ſequitur Valeriola lib.j.enarrationum 4.aduerſus Galenum colligit,ſaporem amarum nõ perpetuò ex calore oriri: nam eodem docente lib.4.ſimpl. fructus omnes,cum matureſcunt,ex frigidis calidores fiunt: eſt enim maturitas,auctore Ariſto.coctio quædam, quæ non aliunde, quàm à calore proficiſcitur; quemadmodum cruditas coctionis eſt priuatio, quæ frigiditatem & caloris defectum oſtendit. Quapropter fructus, qui,cùm immaturi adhuc exiſtunt, amari ſunt, & poſtea matureſcentes dulceſcunt,erunt,cùm amari ſunt,frigidi;dulces verò calidi: nam ſi, dum matureſcũt, calefiunt,& dum immaturi ſunt, frigidi habẽtur; exiſtent,

Auerroes in ſapore amaro Gale. aduerſatur.

Coctio a calore fit.

existent, cum amari sunt, frigidi, ac dulcescentes fient calidiores: quandoquidem, cùm amari sunt, existunt crudi, & ex cõsequenti frigidi: cùm verò dulcescunt, simul cum amaritudine frigiditatem amittunt, & calidiores reddũtur. Ex quibus colligit amaritudinem in his constare ex frigore, sicuti dulcedinẽ ex calore: amaraque non semper esse calida: sed aliquando frigida haberi. Veruntamen huic argumento respõdet Vallesius lib. 9. controuersiarum. c. 5. inquiens, aliud esse dicere omnem amaritudinẽ nasci ex calore, aut amara omnia calida esse, quoniã nihil impedit rem aliquam posse existere excellenter frigidam, quæ tamẽ nõnullas calidas sortiatur partes, quarum occasione amara fiat, vt cicuta, quæ frigidissima cũ sit, amaritudinẽ tamen nõ exiguã obtinet: est enim amarũ omne, quatenus amarũ, calidũ, licèt alia rõne possit esse valde frigidum: nã cùm amaritudo excellẽs sit qualitas, poterit vbicunq; fuerit, elucescere maximè; ẽt si pluribus contrariæ qualitatis partibus sit admista; quia si in heminã aquæ momentũ aloes injiciamus, totã ipsam amarã reddemus, sic vomitus pituitosus amarus percipitur ob exiguã bilis portionem illi permistã. Quapropter dicendũ, nihil impedire fructus immaturos frigidos esse, & interdũ amaris quibusdã partibus præditos, quæ dum fructus maturescunt, tanquã excrementitiæ excernuntur. Nec ex sapore amaro, quem habet pepo, dulcis fit sapor, sed ex aquosa humiditate amplius cocta, & elaborata expurgatis per coctionem

Argumẽti Auerrois respõsio ex Vallesio.

nem ab eodem calore coquente partibus amaris: siquidē ea ratione, qua peponis aut cucumeris calor fortis est ad reddendā illam aquosam substantiam dulcem, est etiam potens ad expurgādas partes excrementitias, quas pepo & cucumis habēt, quibus sapor amarus adhæret. Quapropter in similibus fructibus sapor dulcis ex amaro nō fit, sed per coctionem fructus hi redduntur dulces expurgatis ipsorum partibus amaris, & elaboratis aquosis & humidis: aut partes eædem amaræ fructibus ipsis per coctionem humidioribus redditis amittūt ariditatem, quam deponētes simul & amaritudinem exuunt: quia cū amarus sapor ex calore & siccitate proficiscatur, fit, vt qualibet deposita qualitate remitti aut aboleri possit. Eadē. n. aut maior est de sapore acri hæsitatio: quādoquidē is in nonnullis fructibus immaturis intēsior multo reperitur, quā in eisdem maturitatē adeptis, hoc in piperis genere videre licet, in quo, auctore Gale. lib. 8. simpl. albū veluti omphax est, quod nigro quidē acrius & exurentius percipitur: nā illud vberē interim humiditatē obtinet: nigrū verò iā quasi superassatū & superexiccatum habetur: ac vna cū humiditatē multā amisit acrimoniā. Idē in allio, porro, cepa, atq; alijs plerisq; plātis nobis intueri datur, quæ nuper enata acriora multò sentiuntur, quā temporis progressu maturescentia: ratio est, quia initio hęc multam eandemque valde acrem humiditatem attraxerunt, quæ temporis spatio concocta mitior ac benignior redditur. Nec ob id, quod

quod initio illa acris est, desinit esse cruda: nam bilis cùm flaua admodum est, acris. & male olẽs, cruda dicitur apud. Gal. li. 2. de ratione victus in morbis acutis com. 44. censet enim crudum id omne, quod indomitũ est, & nec deuictum, nec superatum à natura existit, siue calidum illud fuerit, siue frigidum, quod dum à natura superatur, coquitur, atq; ad mediocritatem reducitur: nam hoc est munus atq; officium coctionis, si Galeno creditur lib. de constit. artis medicæ, cap. 19. ad mediocritatem reducere omnia siue calida ea sint, siue frigida: quo fit vt frigida calefaciat, calida vero remittat, & ad teporem reducat.

Bilis admodum. flaua acris, & maleolẽs cruda est.

Quid crudum.

Coctionis munus atque officium.

¶ *Quot sint adstringentis saporis species, & quid vnaquaque earum in nobis efficere queat.*

Cap. II.

HActenus quidem de saporibus in genere magis; in specie verò minus scribere sumus aggressi. Verùm cum non sufficiens sit generalis de re quapiam doctrina; sed necessaria etiam existat peculiaris, quę de cuiusque generis speciebus agit: ideò opus est ad sermones magis particulares transire, qui sanè priuatim in vnaquaque saporis specie peragentur, in quibus id tantum scribere consilium est, quod mihi verissimum visum fuerit, omissa aduersus illos, qui de re hac minus rectè opinati sunt, concertatione. Exordiar autem ab eo sapore, qui velut initium ac fundamentum est reliquorum; talem autem acerbum

esse

esse dictum alibi est; in quo initio lectorem monitũ esse velim, illum simul ac acerbũ dupliciter enunciari, metaphoricè nimirum atque propriè: propriè namque acerbum & austerum ad gustum tantummodo attinent, vt ex Galeno constat lib. 1. de natura humana, com. 6. & libro 2. de locis affect. c. 8. Metaphoricè verò de moribus dicitur; quemadmodum apud Aristotelẽ videre licet, li. 1. de historia animalium. ca. 9. dicentem, supercilia sub fronte sunt, quæ si in rectum protenduntur, lenes mores significant; si iuxta nasum incuruantur, austeros & acerbos. In quo significato desumitur austeri vox à Gal. libro, ꝙ mores animi corporis temperaturam sequantur, c. 10. cum ætatem senilem dicit esse austeram, tędij plenam, ac duram. Per metaphoram etiam acerbus homo ab eodem appellatur in fine lib. 3. de different. pulsuum. Vocatur autem sic homo, vt Arist. lib. 2. moralium Eudemiorum. c. 5. docet, quòd irascendi captet occasionem. De dolore metaphoricè itidem acerbũ enunciari solet, vt ex Galeno liquet lib. 6. epidem. p. 1. com. 6. quo loco enarrans Hippocratis sententiam, quæ habet, in renem dolor grauis, quãdo cibo replentur, ait, dolorem grauem aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis sensum inferentem, aut acerbum intelligere nos posse, & vtrumque verum esse. Quare non est, cur Archigenem reprehendat lib. 2. de locis affect. c. 8. acerbũ & austerum dolorem appellantem, scribens, hæc saporum esse nomina, qui lingua vt instrumento

Acerbũ & austerum quot modis enunciari soleant.

Acerbũ ad mores refertur.

Acerbum de dolore dicitur.

& gustandi sensu dignoscuntur, si ipse eisdem vocibus ad diros dolores designandos vtitur. Nisi dicamus Archigenem has voces vsurpasse propriè, credens illas verè de doloribus enunciari, Galenū verò impropriè, & per metaphoram tantum. Propriè namque adstringentem, aut acerbum dolorem nominare non magis possumus, quàm illum ceruleum, aut rubrum, aut fuscum appellare, aut alium aliquem à coloribus nuncupatum, utpotè quòd tales denominationes, vt dictum est, propriè saporum sint, ut hæ colorum: impropriè verò & metaphoricè possumus. Nam quemadmodū acerba gustui sunt ingrata, & iniucunda ualde; ita dolor tactui infestus est. Verum de metaphorica significatione in præsentia tractare, propositum mihi non est, sed de propria, quatenus huiusmodi uoces gustabilem qualitatem nobis significāt: quandoquidem in præsentia de saporibus tātum disserere instituimus. Pro quorum explicatione imprimis aduertendum reor, id, quod Galenus acerbum appellat, Auicennam & reliquos Arabes ponticum nuncupare (fortè, quia sapor hic in ponto frequens inuenitur ob regionis frigiditatem, & fructuum immaturitatem,) & quod Galenus austerum nominat, Arabes stypticum dicunt, vt ex Auicenna, Auerroe, & Serapione patet dicentibus, ponticum & stypticum esse eiusdem speciei, & tantum secundum magis & minus differre: ponticumque fortiorem esse styptico, & stypticum non contrahere, nisi quod de lingua mani-

Cur acerbus sapor ponticus ab Arabibus nū cupetur. Aui. 2. canone. trac. 1 c. 3 Auer. 5. collect. c. 27. Serapio. ca. prop.

nifestum est:ponticum vero contrahere & exaspe rare,quod manifestum est,& occultum. Quæ sanè cuncta de acerbo & austero à Galeno dicta sũt vt supra visum est, & nũc nihilominus videbitur, dum horum saporum naturã explanabimus, quæ non aliunde, quàm ab eorum definitione melius deprometur. Quid autem sint austerũ & acerbum docet Gal.lib.4.metho.c.7.dicens,Voco austerum id,quod styphon quoque Græcè,id est, adstringẽs dicitur: acerbum vero id, quod intensum austerũ est.& lib.4.de composit.medicam. per gener.c.5. austerũ enim,inquit, gręcis id sibi vult,quod mediocriter adstringens:acerbum,quod valde, & vehementer id facit, genus utriq. commune adstrictionis uocabulo signatur:non etiam utrum ualide,an obscurè id faciat declarante.libro item 6.de composit.medic.localium.c.3. dicebat austerum & acerbum ambo adstringere, sed magis acerbũ. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, uerum esse quod modo dicebamus, acerbum apud Auicennã & reliquos Arabes ponticum esse:austerum uerò stypticum. Sed superest, ut indagemus quæ sit saporum horum temperies,facultas,atque substãtia.Porrò qualitatem acerbam sua ipsius uirtute refrigerare,& exiccare.7.metho.ca.7.a Gal.proditũ est.& lib.4.de simpl.medicam.facul.c.7. dicebat, adstringentia certè terrena esse, & crassa corporis consistentia,qualitate uero frigida. Cui Auicenna subscribit lib.2.tract.1.cap.3.dicens ponticum fieri ex substantia crassa,terrea,frigida,esseque aliis sa-

poribus frigidius. Cuius rei probationem attulit
Li.4.sim pl.cap.7. Gal. inquiens, Quippe si ab acerbo sapore manifestè linguam contrahi, siccari, asperariq; contingit: ostensumque superioribus libris est, ab unico frigido contrahi, constringi, densariq; corpora, liquet plane frigidum esse saporem acerbum: quoniam porrò inęqualiter desiccat, id enim est, quod exasperat, fuerit sane omnino etiã terrenus; siquidem aqueus omnia ęqualiter penetrat, atque persuadit; eique inseparabile est ac perpetuum, etiamsi diuulsus sit, ut rursus uniatur: at terreno corpori, quod in saporibus defertur, iam antea inest diuulsio, simulque ut nunquam deinceps facile coeat: quin si eius recorderis, quod utriusque singulatim passionis sensilis est propriũ, ijsdem ipsum subscribet, ac testificabitur: uelox siquidem acidorum saporum transitus in sentiẽtibus corporibus fieri conspicitur: acerborum autem tardus, tum acida quidem in alto magis agere apparent, in superficie autem acerba. Hæc itaque omnia crassarũ esse partium acerba corpora indicant; acida uero tenuium. hæc Gal. qui lõga hac serie abunde monstrat acerbi saporis substantiam frigidam esse, crassam, ac ueluti terream. & lib. 3. eiusdem operis. c. 5. supposuerat, frigidum contrahere, constipareq; & substantiam reddere immobilem, aut ęgrè mobilem: calidum uero rarefacere, fundere, coquere, atque mouere. Rursus est & alia huius rei demonstratio sanè non contemnenda; nam si fructus initio acerbi sunt, deinde tempore maturescentes dul-
cescunt

cescunt, sequitur ex calore ipsis prouenire dulcedinem: acerbitatem uero aciditatemq; constitisse ex frigore. Quod frigidus sit sapor acerbus, dictum iam est, quantum uero sit frigidus, satis Auicenna explicuit, dicens, illum alijs esse frigidiorē, & similiter Isaac lib. dietarum uniuersalium. c. 15. in fine tertii gradus refrigerare & siccare scribens sic, ut eis, quę quarto ordine refrigerant, propinquus habeatur. Porro corporum acerborum quędam esui inepta existunt uicem tantummodo medicamenti obtinētia, ut rhus, & omphacina uocata galla: alia dulcem quandam, licet obscuram admodum, qualitatem immistam habent, ideoq; comedi possunt, ut fructus arbuti, ilicis, fagi, corni, siluestris pruni, & similiter mespili: uerum hic teste Galeno. 7. simp. admodum est acerbus, uixq; edi potest, & uentrē strenue coercet. Sanè austera sunt multa, ut mali punici genera, atq; cotonea mala, ac reliqua complura esui apta, quę inquam gustui grata existunt: acerba uero teste Gal. lib. 2. de locis affect. c. 8. gustui haud quaquā iucunda sunt, non solum ea quę medicamentorum speciem referūt: sed etiam illa quę cum sint huiusmodi, reiiciūtur in cibos. Hoc dixerim dummodo homines qui talibus uescuntur, naturaliter se habeant, & ab excrementis uacui sint: si uero extra naturalem statū constituantur, acerbis, acidisq; delectari interdum solent, ut Gal. est auctor li. 6. epidem. p. 5. com. 14 & lib. 4. simp. c. 9. ubi de huiusmodi saporibus agens, inquit, apparent enim, quæ citra laborant

Acerba quo ordine refrigerent.

Acerba gustui nō sunt iucunda.

Acerba quibus iucūda.

mulieres, quique satiati sunt, & quibus exolutus est stomachus, ea appetere degustare: cõtra vero si esuriant, auersantur tum acerba, tum acida: expetunt autẽ ac sumunt, quæ dulcia sunt & pinguia, hisque expleri desiderant. Quod tamen diximus austera gustui grata esse, non simpliciter est accipiendum, sed dummodo una cum austeritate dulcedinem aut iucundam aliam qualitatem habeat coniunctam: si namque amaritudinem obtinuerint, vt aloe, & absynthium, multo ingratiora existunt, quã si solum amara forent: sic quæ dulcia sunt & austera dulcibus solum suauiora sentiuntur: ratio est, quia amara tantum, uel dulcia tãtum transeundo solummodo gustus instrumentum afficiunt: at, q̃ simul sunt austera & amara, uel dulcia & austera, moram trahunt, & in parte cunctantur, cõpressioneq; quasi quadã in linguæ intimiora pelluntur. Quo fit vt si uoluptuosa sint, quemadmodũ dulcia, multo uoluptuosiora appareant: si uero sint iniucunda, ut amara, iniucundiora magis sentiantur. Atq; hæc est causa, cur alimenta melancholica, i. atram generantia bilem, tantopere appetamus, & ad edendum nos inuitẽt, ut oliuę, caro ossibus adhęrẽs, & ad hęc ceruina, ac captina, & ex uisceribus lien, de quo uerba faciens Gal. inq̃t, reliquorum aũt viscerum lien quidẽ gustui est suauissimus: inest. n. in eo perspicua quędã acerbitas: merito autẽ praui quoq; succi esse creditur, ut qui sanguinem melancholicum generet. Dixit acerbitatem, quod puto non dixisset, si eorum q̃ 2. de lo

Lib. 2. de alimẽ facult. titu. de pedestrium animaliũ viscerib.

cis

cis affect.c.8.scripserat,recordatus fuisset, ubi ait, nulla acerba gustui esse iucunda. Nisi dicere uelimus,acerbitatis uocabulum aliqñ latius patere,austeritatemq; interdum sub se cōprehēdere; quod inquā asserere melius est, quā contradictionis nota Galenum reprehendere. Sed his omissis superest, ut quid adstringentia efficere queant explicemus:sanè sequuta sunt temperaturā eorum opera; quo fit,ut cōtrahere,cōstringere, densare, repellere,& incrassare, & ad hæc refrigerare, & exiccare sint nata.Gal.lib.4.de cōposit.medic. per gener.c. 5.de adstringentium facultate hęc scribit, Omnia adstringenta cōtrahunt,ac densant meatus,adhæc uinciunt,ac cōtinent partium sibi inuicē cohærentium substātiā,atq; minus magisq; hoc pro adstrictionis quantitate efficiunt;cæterum adstringēdo, ac densando summa corporis,ꝙ adstringitur, uirtus illorum excluditur,& in altum ire prohibetur. Ob quā rationem pulchrè nonnulli medicorum, huiusmodi pharmacis alia subtilium partium, & acri potestate p̄dita indere excogitarunt, a quibus ueluti ductę adstringentium uires in profundum corpus perueniant. Vnde Gal.li.7.local.c.4. Sanguinis reiectationis curationē docens,inqt,Miscētur uerò p̄dictis (puta adstringētibus medicamentis)cōgruēti mēsura,tum calida,tum tenuium partium existentia, q̄ infestissima sunt p̄dictis tribus affectibus,apertioni,uidelicet, oratum, ruptioni, & corrosioni.Cuius gratia itaq; miscētur distributionis nimirum ipsorum in corpus:etenim adstrin

Adstringentium facultas, quæ.

Adstringentibus calida & tenuium partium miscenda.

gentia & viscosa & tenacia sibi ipsis vias pcludunt: quare opus habent facultate ipsis viam struente, ac pparante. Verum cum ex locis circa stomachũ, aut aluum, aut aliqđ intestinum sanguis effundit, huiusmodi pharmacorum mistura opus non est. hæc Gal. Optimè verò Mesues adstringentium uires complexus est, dum ait, stypticum intro cogit, densat, repellit, roborat, diuisa glutinat, tarde & imbecilliter agit, suaq; substantia crassa ea oĩa obtundit, quibus acre, amarum & salsum uires addunt. Hoc tñ in loco silentio dissimulandum non est, Galen. lib. 6. simpl. c. de abrotano, acerbum stomacho amicum esse censuisse. Quod similiter uoluit lib. 5. de usu. p. cap. 4. in fine, quo loco inquit, atram bilem gratam ac beneuolam uentriculo existere, actionesq; ipsius adiuuare, non subuertere esse aptam, ob id, quod acerba & acida est. Verum huic sentẽtiæ aduersari uidetur Auẽzoar li. 1. thẽisir capite illo, in quo de conseruanda sanitate disserit, sic dicens, Oĩa habentia fortem stypticitatẽ, sicut sunt pontica, naturaliter sunt crassa & dura, terrestria, dolorem stomachi generantia: quamuis in eis uirtus aliqua stomachum roborãdi reperiatur, quia non conferunt stomacho fortem habentia stypticitatem, sed temperatam, sicut sunt rosæ, & similia: habentia uerò crassam, siccam & terrestrem substantiam, si bene decoquãtur, minus nocent stomacho, exceptis fauis, in quibus decoctio non remouet nocumentum. hæc Auẽzoar aduersus Galen. proferre non fuit ueritus. Nec melancholia

In canoni. uniuersali. theorem. primo.

Auẽzoaris sentẽtia.

choliā, iudicio meo, acerba dicenda est, vt arbitratur Galenus, sed austera duntaxat: nā cum humor sit, humiditatem aliquam necessario obtinebit; alias enim nē humor quidē esset; quandoquidem eodem docente lib. 2. de differē. febrium. c. 16. in humorum substātia elemētum humidum exuperat, non siccum; vnde ab Auicenna humor definitur corpus humidum fluidum, in quod in primis nutriens cōuertitur. & idem Gale. lib. 1. de natura humana com. 39. inquit, melācholiā siccā & terrestrem esse dici, humiditatis eriā nihilominus participem, alioqui quemadmodum ille scribit nō esset humor, sed solidū corpus vt adamas, sic autem & frigida dicitur, quod plus in ea frigiditatis quàm caloris insit: quoniā si exactè esset frigida, glaciei instar cōcresceret. Quòd si melācholia insitā nōnullam humiditatem habet, vt certè habet, acerba esse nō poterit, sed austera haud dubiè euadet: siquidem eodem Galeno testante, austerum ex acerbo per humiditatis ademptionem generatur, quia vt ipse ait, cuiusq; saporis vires aqueā retūdit atq; habetat humiditas. Rursus Auicenna non dixit melancholiæ saporem acerbum esse, sed medium inter acerbum & dulcem, qui, inquam, uel austerus est, vel saltem ex acerbo & ex dulci mistus. hæc de naturalis melancholiæ sapore obiter sint dicta: nā alia quæ præter naturam existit, & proprio ac peculiari nomine atra bilis à veteribus nominatur, acida est & aceti in modum terrā eleuat: vt varijs in locis prodidit Galenus.

Lib. 5. de vsu part. c. 4. in fin

1. primi doctr. 4. cap. 1.

Li. 4. simplic. ca. 8.

¶ *Quis sit acidi saporis ortus: quod illius temperamentum, ac quæ eius affectio.*

Cap. III.

Sapor acidus. ACidus sapor ex acerbo generatur humiditate aerea superueniẽte, & antiqua frigiditate seruata: nam si corpus acerbum tantũ humescat, & humiditas crassarum sit partium, & aquea, austerũ euadet ab aquosa humiditate acerbitate exoluta, atq; retusa: si verò humiditas, quæ accedit, & cũ acerbo corpore permiscetur, tenuis sit & aerea, acescet. Quòd aũt aciditas ex acerbitate per humiditatis acquisitionem generetur, ex eo probari potest; quoniam fructus initio lignosi cũ sint, sicci quoq; sunt, simulq; acerbi: verum affluẽtis postea humoris copia acidos efficit: atq; hæc est vna saporis acidi generatio. Altera est, quoties ille ex superabundante humore aqueo prouenit, qui dũ non coercetur, nec ab insito calore gubernatur, acescit. Sic lac repositũ acidum redditur, & vinũ similiter. Idẽ in succis omnibus intueri licet, qui dum non coquuntur, nec probe à calore alterantur, acidi fiunt: nam cum auctore Galeno, succi cuiusq; tria sint excrementa, vnum aqueum, alterum terreum, quale est in vinis fex; tertiũ aereũ, quod ipsum quoque uini flori proportione respondet, aqueum est, quod in omnibus ebullitionem corruptionemque efficit, ubi nimirum nec deuinctum, nec plane alteratum ebullitionis tempore fuerit; sicut cum exacte deuictum atq; mutatum fuerit, in eam, quæ proprie est succi natura,

Lib. 4. de simplic. medi. facult. c. 8.

Gal li. 4. simp. c. 7.

Li. 4. simpli. c. 3. & 23.

ta, mutatur: quemadmodum pituitã in animalibus per vlteriorem coctionem conuerti in sanguinem videmus; atq; aquei illius excrementi gratia quidam succos non nisi coctos reponũt: alij in sole feruenti presiccatos: nam terrei aereiq; occasione non admodum eos corrumpendos iri metuunt, cum illa separari videãt, ęgreq; corruptibilem sortita sint substantiam: quandoquidẽ temperamẽtum nacta sunt siccum. Ex quibus clarè intelligitur saporem acidum frigidum esse simul, ac tenuium partium, vt testatur Galen. lib. 4. de simpl. medicam. facult. Porrò frigidum esse docet ipse. c. 3. eiusdem libri scribens in hunc modum, Itaque quod tantum est acidum, quidquid id fuerit, planè frigidum est, siue pirum, siue malum, siue acinus vuæ, siue rubi, siue ipsius mori, siue rheas fructus, hoc est, mala punica, siue quiuis alius, tum fructus, tum succus, tum planta, vt oxylapatum, oxalis, quam eandem oxida quoque nominant: quippe si gustanti vehemens atque manifesta illi inesse aciditas appareat; nec quicquam præ se ferat acrimoniæ, omnino hunc succum refrigerantem reperies, quin confidenter vtitor; siue ad ardores vti consilium est hypochondrijs imposito; siue ad erysipelas, siue ad alium affectum calidum. Similiter quoque frigidos affectus ab eo omnes palam lędi cõperies: vbi vero mista tibi acida qualitas appareat, cum acrimonia, conijciendum est, caliditatem quoq; inesse: sin iuncta sit adstrictio, aliud est frigiditatis genus: nam acida frigiditas tenuium

Cap. 3. & 7. & 8.

rint. hęc Gal. & deinceps subdit, simile quid acidis saporibus vsu venire, quod borealibus vẽtis accidit, vt tenuis scilicet essentiæ sint, simulq; frigidi. Ex quibus colligis eos sine calore non nasci, sicut nec illum ipsum boream. Ab hoc calore quidem ebullitionem efficiente, nondum tamen alterationem perficiente, in lacte, & vino, & succis omnibus, qui acescunt, partes igneæ & aereæ, quę prius inerant, dissipantur, ac resoluuntur prompte, vt pote ad digestionem & resolutionem habiles, terrestriores vero atq; aquosæ, cum discuti præ crassitie nequeant, funduntur, atq; attenuãtur satis, vnde sapor oritur acidus, represso vtiq; calore, & interna frigiditate simul cum essentiæ tenuitate vincente. Quod frigidus sit sapor acidus dictum est. Quantum verò frigiditatis obtineat, tradit Isaac dicens illũ ordine secundo tantũ frigidum esse, quo fit, vt quæ summè nos refrigerant, ac interimũt, veluti cicuta, papaueris succus, iociamus, mandragora, minimè omnium acida sint, ita Galeno tradẽte lib. 4. de simp. medi. facult. cap. 15. pręcitato, quippe ait, quod licet frigidi sint sapores acidi omnes, haud tamen eò vsque refrigerant, vt interficiant: non enim subtilis forent essentię, si extreme essent frigidi: ob hanc tenuitatem simul ac frigiditatem euenit, vt illi mordaces compareant, dicente Galeno, mordicationem communem esse istis tribus saporibus acido, amaro, & acri; verum acido quidem, vt frigido simul & subtili, (nam & id sępe demonstratum est) amaro verò & acri

Bartholomaus Anglicus lib. 19. de proprietatibus rerũ. cap. 47.

Lib. dietarum vniuersaliũ

Lib. 4. simpli. ca. 17

ctum paterētur. Verum his omnibus vt satisfaciamus, dicēdum, saporē acidum a frigore interno rei acescētis semper oriri, etsi ab externa cā calida aut frigida in eā deducatur dispōnē: a frigida vero per se, a calida verò per accidēs: omne.n.quod acescit frigidū est, redditur aūt tale a causis refrigerātibus, vt in vētre cibus, aliquādo vinū aut lac: a calfaciētibus verò, quoniā hęc quoq; ex accidēti aliquādo refrigerant, calorē nimirum natiuū extra educēdo, nā maior calor calorem minorem educit, ac foras euocat, quo educto subiectū refrigeratur proprio calore destitutū; ac proinde vina languida calore acescunt, quod vehemētibus non accidit; nā hæc cum fortiora sunt, magnos tum motus tum calorē citra corruptionem sufferre ac tolerare queunt, simile quid illis eueniēs, quod corporibus humanis; nā vt ex his, quę robusta sunt, a sole & validis exerciijs robustiora reddūtur; a quibus prosternūtur, & digerūtur, refrigerāturq;, quæ nō sunt huiusmodi: sic vina natura calida motus velut ventilans, sol excalfaciens, flāmæq; iuxta ardētes celerius cōcoquunt; cuius vtilitatis gratia nōnulli illa in solē efferūt, & igne excalfaciūt, vt quædā sane insuauia fiant fumi cōtrahētia qualitatē; in Asia namq; referēte Gal. in tegulas ędium æstate omne prope in lagenas trāsfusum imponebāt: postea in edita cubicula, sub quibus inferne multa flāma lucebat, transportabant, in summa aūt ad meridiem solēq; cellas obuertebāt, in quibus & citius maturescebant, & potui idonea reddebantur. Verū, inquit, ꝙ si talia Li.4.simpli.c.1.4

lia vina frigidiora sint:& dilutiora, eorum argue re omnia id genus imbecillitatē, celeriusq; perpeti cogere, quę alioqui ipsa paulò post passura essent. Atq; hæc est causa, cur lac, ptisanę succus, & alia quæcunq; eiusdem sunt generis, æstate citius acescant, quā hyeme, postulareq; illa ædes frigidas, vt in his reposita plusculo perdurent tēpore.

Lib. 4. sim plic. ca. 15.

Verum hic acoris modus, qui à calore fit, nō omnibus innotescit: nā vbi quidā affectus frigidus ab aliqua cā refrigerante emanat, omnibus notus est: vbi verò talis ab aliqua cā calida factus est, exēpli gratia, vbi infirmum vinum à circūsistēte foris calore validiori digestum ac dissipatum acidum redditur, eos sane, qui circa naturā exercitati nō sunt, latet ignorātes caliditatem mediocrē omnibus esse vtilem: immoderatā verò non minus frigiditate noxiā. Quamuis tamen acidus sapor vincente semper interna frigiditate obosiatur; cum tamen in humano corpore ructus à causa calida in eam deducitur affectionē; frigida alimenta & crassæ substantiæ prodesse poterūt causę id efficienti, & inde mederi symptomati, quod Tralianum fecisse legimus.

Gal. li. 4. sim. c. 14.

Porrò ex acidis corporibus nonnulla secundum naturam acorem habent, alia præter naturam illum obtinent; secundum naturam vt poma, quorum quædam acida homines vocant, vt & quædam astringentia; nonnulla dulcia; sic & mala quoque punica tum acida, tum adstringentia, tum verò dulcia appellant. At in vinis adstrin-

gens

gens qualitas ab acida separata, vt bonitas à vitio, est: nã, quę adstringenti qualitate prędita sunt, generosa sunt: acidum vero fm naturam vinum nullum esse arbitratur Gale. lib. aduersus Lycum cap. 4. Quinimo si quid eis vel parum acoris accesserit, continuo vt in acetum mutentur, fore suspicamur; vt hinc pateat cã, cur aceti aciditati acrimonia iuncta sit: fructuum vero nulla talis iungatur, quia fructuum aciditati nõ miscet portio aliqua caloris præter naturã; fit. n. vt Gal. ait, à calore naturali incipiẽte quidem cõcoquere, sed nondum perficiente: at acetum cum ex putredine generationẽ sortiatur, caloris pter naturã, ἐμπύρευμα reseruat: nã etsi vinosæ vini partes, dũ ipsum in acetum trãsit, refrigerentur, aqueum tamen excrementum putrescẽs adscititiam calíditatem obtinet, velut cætera omnia, quæ putrescũnt; quæ sane cuncta, si Galeno creditur, calidiora ob putredinem reddũtur; ob id certe, quod extraneus inductus calor uniuersam corporis putrescẽtis occupet molem, etiãsi ab ipso internus & genuinus corrumpatur; siquidẽ teste Aristotele, putrefactio est proprij naturalisq; caloris in unoquoq; humido existentis ab externa caliditate corruptio. Sed tempus est, ut ad acidi saporis facultates accedamus, illud in primis aduertẽtes, acidas proprie nõ esse facultates medicamentorum, quemadmodũ nec amaras, nec acres, nec dulces: nã hę gustus dũtaxat sunt qualitates; sed facultates medicamentorum sunt emplastricæ, & his contrariæ extergentas

Gal. lib. 4. simpl. c. 3.

Li. de causis morborũ c. 2. & 1. de differẽtia feb. 7.

Lib. 4. meteor. ca. 1

Lib. 5. de sim. med. fac. c. 26.

gentes, tum farctu liberātes, & infarciētes: prętерea molliētes, indurantes, laxātes, cōtendentes, & his similes. Quas sane facultates medicamenta operantur, quia tale uel tale sunt nacta tēperamentum, & hunc uel illum substātiæ modum sortiuntur. Ob quas sane occasiones acida incidere, extenuare, diuidere, farctu liberare, perpurgare (διακαθαίρειν. Græci uocāt) citra calfactionē possunt. Mesues lib. 1. theoremate eodem, acidum, inquit penetrat, aperit, incidit, diuidit, tenuat, terget, dēsiat, asperat, extingnit calorē; citò agit hęc opera: sed in medio ualentiū & imbecillium est, sua deniq; substantia tenui acre obtundit, dulci & insipido uigorem addit. Rursus acida appetentiā excitant, nā ab acida pituita famelici homines fiunt, quemadmodum ex dulci somniculosi, & ex salsa siticulosi redduntur: ita Galeno docente, lib. de plenitudine, cap. 11. & lib. 2. apho. com. 21. dicebat, acidos humores, quos exsorbuit os uentriculi, appetitus canini esse causam: rationem tradidit ipse lib. 1. de causis symp. c. 7. scribens in hunc modum, Deprauata uero fit appetentia, si uehementiæ modum excedit, ac uocatur à nonnullis canina, cum uel ob acidi humoris uitium uentriculus mordicus infestatur, uel ubi totum corpus immodice dissipatum assidua indiget nutricatione, quippe frigidi humoris uitium rosionem, quę suctioni proportione respondeat, inducit. appetentiam, haud aliter quàm naturale pathema excitat: atque cibi magis, quam potus desiderium affert, idque pro-

Gale. ubi supra.

pter

pter refrigerationem. Quia igitur ab acidis humoribus siue edulijs os uentriculi refrigeratur, uellicatur, atq; comprimitur, inane redditur, quod inanitionem suam sentiens cibum appetit: siquidẽ appetentia actio est partim facultatis naturalis appetitricis, partim animalis sensitricis. Acida pręterea scribente Galeno lib. 2. de facul. alimen. c. 21. cum succum uiscidũ in uẽtre inuenerint, ipsum incidunt, ac deorsum subducunt, ob idque deiectiones humectãt: quod si uentrem purum inuenerint, ipsum magis sistunt; cum tamen adstringẽtia, quantum in ipsis est, semper alui deiectiones cohibeant; quod si a cibo sumpta uentrem subducunt, id nõ per se, sed ex accidenti & secundario operatur, quia, scilicet, compressis ab eis partibus superioribus cibaria, quę in uentre sunt, truduntur ad inferiora. Rhaze lib. 3. ad Almãsorem, acidum (etsi immodice frigidum non sit) bilem flauã, & sanguinis feruorem reprimere, uacuum uentrem constringere, flatibus uero plenum subducere; coctricem hepatis facultatem imbecillam redde; & neruosis partibus nocumentum afferre, ac corpus exiccare, affirmare manifeste uisus est.

¶ *Saporem dulcem naturalem esse, gustuique gratissimum: ac quæ sint illius commoda & incommoda.*

Caput IIII.

Gratissimi gustui, cum naturaliter se habet, succi dulces sunt, ut cuncti medici testãtur,

& experientia monstrat. Hi namq; omnes docente Gal. 1. de symp. causis. c. 6. corporis substantiæ maximè consentientes habētur. sed cur periucundi sint, gustātibusq; maximè suaues, ratio est, quia sapor dulcis ex caliditate mediocri, & substantia non admodum crassa ortum ducit; vnde linguæ appositus moderate aperit, moderate calfacit, moderate humectat, & moderate citraq; violentiam apertos linguę meatus subintrans diu ibi manet; quo fit, vt natura in tali tēperie gaudeat, plurimūque oblectet. Necessaria fuit hęc oblectatio, quā dulces efficiunt succi, vt appeterentur, & à ventriculo allicerentur, quia auctore Galeno loco prçcitato, uentriculus uisceribus seruit, & venis, huiusmodi succos appetens, quales illi sunt necessarij, hunc pręcedit linguæ iudicium: ipsa enim ijs potissimum delectatur succis, quibus uentriculus indigere uidetur: atque huius consensus potissima causa est vestiens ipsa tunica. Necessarij ventriculi succi sunt, qui sibi consentientes existunt, & cum ipso reliquisque corporis partibus cognationem & similitudinem obtinent: tales namque nutrire, & quod de substātia illarum deperditum ablatumq; est, instaurare, atque reficere valent. Quare oportebat, inquit Galenus, innasci animantibus organum, quod naturæ similitudines ac dissimilitudines discernēdi potestate polleret; quod cognoscens rerum naturas, familiaria quidem eligeret, aliena vero refugeret: eiusmodi ergo lingua est, quæ exuberanti sensu non calida modò, frigi-

Bartholomaeus Anglicus li. 19. de proprietatibus rerum. cap. 41.

4. sim. 15.

frigidaq;,humida,atq; ſicca,ſed etiam,quæ familiaria,quæq; non familiaria ſunt,agnoſcit. In hāc enim duntaxat particulam complures inſerūtur nerui,cum aliæ oēs aut vnius tātum,aut duorum ſint participes: nec eorum ipſorum ita magnorū tamen. Porrò cum quædam naturæ noſtræ magis ſint familiaria,quædā minus,ac partim in hac cōiugatione,partim in illa,neceſſario plures guſtus qualitates extiterunt. Cæterum omnium,quę nutriūt,communis dulcedo eſt:nā quidquid nutrit, aut plus aut minus eſt dulce;his verò,quæ nō nutriunt,cōe eſt id,quod per negationem aut priuationem ſic dicitur , velut non dulce, uel indulce. Particulares autem differentiæ complures merito euaſerunt,quia id,quod cuiq; rerum familiare eſt, vnum eſt, nempe quia & natura eius familiaris vna :aliena vero plurima partim plus , partim minus à ſubſtantia eius diſſidentia . Quæ itaque ſumme acida ſunt,acerba & amara,& ſimpliciter aliam quamuis qualitatem præter dulcem ſortita ſunt,ea omnia nutrire nequeunt,ſicut quę ſolum dulcia ſunt,omnia nutriunt. Cur vero hoc ita eueniat,cauſam idem attulit Galenus in eodem libr. c.10.dicens,nutritionem eſſe vacuati repletionē; atqui quod euacuatum eſt, familiare erat: quamobrem & quod nutrit , familiare ſit , neceſſe eſt. Porrò ſi familiare,& iucundum amicumq; fuerit, protinus etiam & ad id, quod nutrit,modicè calidum . Sed in hoc non parua eſt maioris minoriſq; ratio, quando nimirum neq; ad cibos acce-

dimus plane secundum naturam affecti: solum enim corpus eorum, qui cibum desiderãt, inanitũ sit, necesse est, si exacti futuri sunt familiaris ipso rum qualitatis cognitores: nam si præter id calidiores, quam conueniat, aut frigidiores euaserint, seu toto corpore seu pertinētibus ad linguam ac uentrem locis, non solum quæ nutriant, uerum ēt quæ refrigerent, aut excalfaciãt, postulabunt. Proinde sane sibi quoq; illis alias alij uidentur iucundiores: nam cum duplex sit genere iucundum, alterum, quod impleat id, quod euacuatum est, cuius modi est nutrimentum: alterum, quod medeatur ei, quod alteratum est, id, quod iam medicamentum esse constat, euenit vtriq; cibis, ubi nõ modo uacuatis exhibētur corporibus, sed etiam qualitate aliqua mutatis, ut duobus nominibus delectent, ut cibi, scilicet, & ut medicinæ, sed et medicamenta quidem refrigerando quædam, & excalfaciendo, & exiccando, & humectando ex ratione iuuabunt, & proderunt: ut nutrimenta uero sola ea, quæ cognata sunt & familiaria totis nutriendorum substantijs: protinus uero istis adest, ut conuenienter, scilicet, sint ad ea, quæ nutriunt, calida. hæc Gal. Ex cuius prælõga serie luce meridiana clarius fit, duplicem esse delectantium alimentorum naturam, uti & duplex est illorum significatum: nam quædam delectant tanquam cibi tantum, quæ alimenta simpliciter dicuntur, ut chondrus, oua, caro, panis: alia non tantum ut cibi, sed etiam ut medicamēta, quæ cibi medicina-

Cibi medicinales

les

les a medicis communiter appellari solent, vt la-ctuca, ptisana, & similia. Hæc inquam, quatenus ad id, quod de substantia partium recessit, deperditumq; est, instaurandum ingeruntur, alimenta sunt: quatenus verò id, quod alteratum est, corrigunt, & ad habitum naturalem reducunt, vicem obtinent medicamenti. Superest igitur, vt de temperamento dulcis saporis differamus; quod calidum esse ex eo probat Galenus, quòd fructus initio acerbi cum essent, tempore maturescentes dulcescunt; ex quo sequi ait, dulcedinem ipsis à calore prouenire; nam si dulcedo maturatione acquiritur, & maturatio coctio quædam est, sequitur dulcedinem calore etiam acquiri, si verum est, coctionem omnem à calore proficisci, vt Aristoteles & Galenus varijs in locis prodiderunt. Quòd autem fructus omnes à calido maturescant, concoquanturvè, cunctis tum philosophis, tum medicis persuasum est: tum quòd id ipsum duplex sit, alterum proprium, & cuique ingenitum, alterum externum a sole videlicet vel ab igne, sed tamen naturæ ipsorum conueniens, ac familiare; quare minimè mirandum est, quosdam esse, qui non in arboribus, sed postea cum decerpti, conditiq; aliquandiu fuerint, coctionis complementum nanciscantur, & dulcedinem assumant: dulcescunt etiam adscititio calore omnia ea, quæ ab igne præparantur, ac proinde, vt Galenus ait. 4. simpli. 11. dum calida sunt, suauiora ijs, quibus nutritione est opus, apparēt. Ex quibus omnibus

4. simpli. cap. 7.

clare intelligitur, saporem dulcem calidum esse, non tamen immodice, sed moderata caliditate: nam si (vt dictum supra est) corporis nostri naturæ maxime similis existit, & ipsa temperate tum calida, tum humida est: dulce similiter moderate calidum humidumque esse debere necesse quidem est. Dulce testimonio Galeni concoquit, laxat, rarefacit. addit Rhaze ventris fluxum efficere, uentriculum mollificare, thoraci pulmonique conferre, corpus impinguare, & seminis generationi materiam tribuere. Mesues dulcis operationes esse dixit, lauare, lenire, obstruere, flatulentum esse: omnia autem hæc, eius sententia, prestat imbecilliter, nec citò, nec tarde, sed in horum medio: acre autem, amarum, salsum quoque reprimit: sed insipidum roborat. Porro dulcibus omnibus vitium inest, viscera obstruere; quemadmodum Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facult. cap. 8. & 26. & lib. 13. metho. cap. 14. dicebat. Nouimus enim dulcibus omnibus tum iecur, tum liene, maxime intumescere. Libro ite de succorum bonitate & vitio, cap. 4. in fine, illud de dulcibus, inquit, ac crassi succi cibis sciendum ac memoria seruandum, horum scilicet succo iecoris ac lienis vias impediri. Quod si viscera phlegmone preterea laborare paululum coeperint, hanc ipsam valde augent: ratio est, quoniam dulcia vt plurimum crassæ sunt substantiæ, eo quod (vt dictum iam est) per concoctionem dulcedinem acquisierunt, quæ auctore Aristot. lib. 4. meteo-

5. simpli. 26. lib. 3. ad Almansorem 1.

In canonibus vniuersalibus, theoremate 1.

Cur dulcibus viscera obstruantur.

meteororum.ca.4.omnia solet incrassare; & viæ, per quas debent permeare, sunt angustissimæ: tales namque sunt venæ meseraicæ, & quæ in hepate ex amplis portę ad iecoris gibas procedunt, per quas eorum omnium, quæ in corpus vniuersum distribuuntur, transumptio fit: Quapropter in eis maxime impinguntur, quia substātia crassa in itinere angusto facile hęret. Porro additur & alia cā sanę non leuis, quia vt amara, acerba, & acida nō solum ori & palato ingrata, verum alijs plerisq; visceribus iniucunda, ita dulcia omnibus eisdem accepta, familiaria, & iucunda adeo, vt ab illis sæpe attrahātur immaturę. Quæ sane cuncta docuit Auicenna. 3. primi doc. c. 7. dicens, res præterea dulces ad obstructiones faciendas sunt veloces quoniam natura eas attrahit antea, quàm concoquantur. & 14. tertij, tract. 1. cap. 20. sic ait, dulcia conueniunt hepati, quare impinguatur, & magnificatur, & confortatur: verum velocia sunt, vt faciant euenire obstructiones; propterea quòd hepar attrahit ea impetuosè associās ea humoribus alijs; & propter hoc oportet, vt vitet dulcia ille, qui habet apostema in hepate suo. Verū subdit deinceps, & nocibiliora dulcia sunt, quæ sunt ex eis crassa, propterea quia faciunt euenire obstructionem: & quæ ex eis sunt calida propter cōuersionem suā ad bilē. Ex quibus verbis forte colliget aliquis hoc vitiū obstruēdi, seu obstructiones faciēdi, dulcibus tātū crassis inesse, nō dulcibus tenuioribus; hęc.n. proniora esse ad hoc, vt in bilē

Dulcia ori & palato et visceribus iucunda, atque ob id a visceribus immature attrahūtur.

vertantur, dixit Auicenna: illa ad obstructiones molliendas opportuna magis. Veruntamen cum dulcia quęcunque (quemadmodum dictum supra est, & Auicenna ipse notauit) plerunque ante concoctionem à visceribus attrahantur, dicendũ; hanc vnicam causam sufficere ad obstructiones procreandas; etiamsi substantiæ crassitudo haud quaquam accedat: nam Galenus lib. 2. de alimento. facult. c. 8. ficus, dixit, licet subtilium sint partiũ, sæpè obstructiones in hepate parere, eo quòd ante, quàm in ventriculo elaborentur, à partibus nutriendis alliciantur: sunt enim cruda omnia inconfecta, atq; ob id promptè obstruere possunt, non sequestratis partibus crassioribus excrementorum, quæ per concoctionem secerni ac separari solent. Rursus est & alia in vniuersum dulcibus omnibus noxa non contemnenda, ꝙ in naturis picrocolis, hoc est, amaram bilem coaceruãtibus, promptè in bilem vertuntur, vt Galenus testatur lib. 1. de crisibus, c. 12. dicens, In cõmẽtarijs de potentijs naturalibus ostendebatur, quidquid alimenti supra modum calefit, præsertim si pingue ac dulce fuerit, verti in amaram bilem. Ostenderat hoc libro 2. de naturalib. facultat. c. 8. vbi cum probasset satis humores intra corpus gigni; non autem in ipsis alimentis contineri, in fine capitis sic ait, Atqui non mel modo, sed etiam cætera dulcia vniuersa in supradictis corporibus, quę ex qualibet iam memoratarum causarum sunt calida, facilè in bilem mutantur. Quod similiter confirmat

firmat lib.6.epidem.parte 5.com. 14. in eũ scribens modum: Ex melle autem omninoq; ex dulcibus, cum vehementius incaluerint, amaræ bilis contrahi humorem, in quarto de simplicium medicamentorum viribus commentario declaratum est. Cum hoc etiam quando hæc diutius in ventriculo morata fuerint, nec prius distributa, nec concocta sint, luteam ex ipsis bilem procreari, euidenter percipimus; atque hoc commune est non solum dulcibus calidis, vt melli, sed etiam frigidis vt lacti. Cuncta namque in naturis calidis biliescunt facile; hoc tamen est discrimẽ, quod calida dulcia frigidis naturis auxiliantur, quia in probum sanguinem conuertuntur; nisi aliqua in flatus vertantur, vt vina dulcia, quæ in frigidioribus ventriculis solent flatus generare, & illis ventriculum distendere; dulcia verò frigida, vt in picrocolis promptè biliescunt, sic in pituitosis acescunt; quemadmodum de lacte pronuntiauit Galenus lib.6.aphor. com.64 vbi scripsit, lac duplicem habere alterationem; nam quando in multo versatur calore, statim in nidorem abit; quando autem in pauco, citò acescit. & subdit, Tibi licet perdiscere partim statim cum ex mammis excidit in ignem elixari, partim ipsum iacere per se ipsum permittenti: nam dum concoquitur, in nidorem fit abitio; neglecto autem acor omnino aduenit vel citius, vel tardius. Sic autem in sanis, si non benè concoquatur, in quibusdam acescit, in alijs autem nidorem concipit:

Lac duplicem alteratiõẽ habet.

concipit:in ventriculo quidem frigidiori acescit; in calidiori verò nidorulentum euadit. Si vero bene concoquatur, nutrit, & bonos facit humores. hæc Galenus. Cęterũ causam reddamus, ob quã dulcia omnia & pinguia in calidis naturis facile fiant bilis, qua ratione sitim excitant, porro causa est, quod multas partes aereas habent, quæ facile in bilem degenerant: quemadmodum aer prompte fit ignis propter naturarũ mutuum symbolũ: sed dulcibus multo magis acria flammam veluti referẽtia; & amara atq; salsa carboni similia in bilem vertuntur, propterea, quòd dulcibus multo sunt calidiora, & maiorem cõsensum cũ bile obtinent. Si cui vero dulcia officiunt, Auicẽnæ sententia tertia primi, acida capiat, uerbi cã acetum, mala punica, syrupũ acetosum, cotoneorum succũ, & similia: & ventris vtatur deiectione. Contraq; si acida nocent, post ipsa mel sumat, aut vinũ vetus. Similiter pinguium noxa acerbis emẽdatur, puta sycaminis, myrti baccis, siliquis syricis, mespilis, & sorbis; itidemq; amaris, salsisque & acribus, veluti helenij radice cõdita, salsamentis, bellariis, allijs, & cepis, & ediuerso. Dulcia quin etiã, eodem docente Auicenna, cum auide a natura rapiantur, priusquam integre coquantur, sanguinẽ vitiant. Acida maciem seniumve inducunt: acria vero & salsa stomachum præcipue lędunt, salsa tamen oculis etiam nocent. Si post aliquod pingue obsonium, quamuis laudatissimũ, aliud praui succi sumatur, ipsum proculdubio corrũpet. Verum

Doctr. 2. cap. 7. prope finem.

Vbi supra.

Verum de sapore pingui, salso, & acri, nondum actum est. sed deinceps agendum.

¶ *Saporem pinguem sub dulci comprehendi, ac quæ sit eius temperies, atque facultas, Cap. V.*

DIctum supra est, quod nutrit, dulce esse, aut in dulcium genere contineri; nutrit similiter & pingue; quo fit vt quidquid corpori alimẽtum præbet, dulce sit aut pingue, quod Galenus voluit lib. 4. de simplic. medic. facul. c. 9. scribens in hunc modum, Quicũque fructus oleosi sunt solummodo, edẽdo ij sunt & dulces. & paulo inferius subscribit, Rursum mihi hic memoria repete, q̃ sæpè ante dixi, quædã esse, quæ vna, quædam quæ duabus in sese qualitatibus, & agunt, & patiuntur: quædam verò etiã totis substãtijs suis, quorum in numero & medicamenta non pauca posui: & nutrimẽta vniuersa: horum duplex esse genus, apparet, prout significauit Theophrastus, nam quædã sunt pinguia, veluti pinguedo: quædam dulcia magis minusvè, velut fructus omnes quibus vescimur: & carnes animalium, tũ herbæ item multæ ac radices, floresq; & germina: nã tametsi inter ea quædam acerba sunt, sicut pira syl uestria, & corna, omnino tamen dulcedine participant, nisi sũmè sint acerba, velut galla & thus. Verũ ob hæc iam pro medicamentis his magis, q̃ pro cibis vtimur. hæc Galen. Vnde Aristoteles pin-

pinguia & dulcia optima esse, & nobis gustui suauissima, eademq; omnia valde nutrire, & decoqui facilè posse lib. 21. problematum, problemate 13. memoriæ mandauit. Verum cũ frustra per plura efficiant, quæ per pauciora effici queunt, diximus, pingue ipsum dulce esse, & quidquid nutrit dulcedinem habere coniunctam, aut sub dulcium genere comprehendi. Comprehenditur interdum sub pingui & ipsum dulce, dicẽte Galeno lib. 6. epidem. p. 5. com. 14. pingue intelligendum esse non solum vnguinosũm, sed ẽt dulce, & prorsum, quod naturaliter se habẽtibus suaue est. Verum cum de his abundè dictum sit, satius est, vt ad ipsam pinguis saporis naturã perueniamus. Pingue oẽ calidum esse, 3. de partibus animal. cap. 9. & lib. 4. eiusdem tituli cap. 5. Aristoteles est auctor. Cui Auicenna subscribit. 1. p. cant. text. 51. dicens, omne habens dominiũ pinguedinis & vnctuositatis est calidum & humidũ. Gal. itidem lib. 11. de simp. med. facult. Omnis pinguedinis facultatẽ humectatoriam esse & excalfactoriã humanorum corporũ, expressis verbis asserere visus est. Nec dicendũ hoc illi ex accidenti, extrinsecusvè aduenire, quatenus videlicet sua densitate caloris effluuium cohibet, detinet, ac exire non permittit: qm̃ effectiones, quæ ex accidenti eueniunt, non sunt quæ medicamẽtis nomenclaturas tribuunt: sed quæ ab illis de per se, primarioq; oboriũtur: aliter namq; plumbi lamina calida esset, qm̃ superposita tubercula resoluit dige-

digerit, ac subsidere facit; & scamonium pariter frigidum existeret, siquidem bilem educit, qua euacuata corpus frigidius redditur: & sic nihil ratum, nec firmum de simplicium medicamentorum facultate Galenus doceret, quod nō videtur asserendum. Est igitur pinguedinis facultas calida, non frigida, vt censuerunt nonnulli. Quod similiter natura eius demonstrat: nam docente Aristotele libro 2. de generatione animalium, ca. 2. Pingue nec terræ, nec aquæ est, sed spiritus: & libro 2. de partibus animalium, cap. 5. dicebat, pingue inter humida ignis & aeris esse commune. Porrò illud calidum esse, generatio non minus ipsius manifestat: efficitur namque per cōcoctionem, quæ caloris semper soboles est: quare vt in combustis siccis, velut cinere aliquid ignis relinquitur; sic in concoctis humidis nonnihil caloris, qui effecerit, remanet, quò fit vt pingue leue sit, & humoribus insideat, atque fluitet, ita eodē tradente Aristotele libro 3. de partibus animalium, capit. 9. quæ etiam causa est, cur pingue fœdum nunquam expiret odorem, quemadmodū nec os, nec pilus, quia vt Aristoteles ait, Pingue concoctum est, ossa & pili humore vacāt. Quod si aliquis requirat causam, cur pingue dēsum sit, si leue calidumq; est, nam ratio cōtrariū exigere videtur, cum densum frigiditatem potius ostendat, quàm calorem, scribente Gal. lib. 3. de simplicium medic. facul. c. 5. frigidum contrahere constipareque, & substantiam reddere immobilem, *Li. 13. problematū. 4.*
aut

aut ægrè mobilem:calidum verò rarefacere,fundere,coquere, mouere. Pingue aūt densum esse Aristoteles literis mandauit:nam lib.10. problematum.21.reddens causam,cur nullius animalis lingua pinguis sit,inquit,quia pingue vnūquodque densum est:lingua aūt rara sua natura (ipsius opinione)propterea esse debet,vt percipere possit genera saporum.Dicendum pingue per cōcoctionem fieri,vt ex Aristotele varijs ex locis deducitur,coctionemq; omnia cogere densareq;, vt eidem Aristoteli & Galeno fuit visum.Quare nihil impedit pingue aereum esse ac igneum simul ac densum:nam densitatem non ex propria obtinet natura, sed illam per concoctionem acquisiuit. Nec tamen pingue omne densum censeri debet, cū ex pinguibus corporibus plurima tenuia sint: nam Gal.lib.6.de simplicium medicamentorum facult. oleum tenue esse ex eo iudicat, quod perluceat,quod purum sit,& quod plurimum mini ma eius portione inungatur,facileq; a cute cōimbibatur. Maioris tñ momenti est Auicēnam cum Aristotele conciliare;nam Aristoteles(vt ostēsum superius est)pingue,nec terræ,nec aquæ,sed spiritus & ignis,aerisq; cōe esse dicit, cum tamen Auicenna saporem vnctuosum notatu dignam aquositatem secum admistam habere protulerit.Huic obiectioni respondendum arbitror, corpora cuncta ex quatuor elementis componi, impari tamē mensura,quod enim vnumquodque ex tanto calido,frigido,humido, & sicco quodammodo est attem-

Lib.1. de partibus animal. c.5.et li. 3 .de hist. animal. cap. 19.

Arist.li.4 meteor.c. 4.&Gal. 2.progno. com. 33. & lib 4. de victu acutorū, com.4.

Lib.2. canonis,tra ct a.1.c.3.

attẽperatum, idcirco hoc dulce, illud amarum, ſalſum, acerbum, auſterum, acrevè apparet, ita Galeno docente li. 1. de facult. aliment. iuxta finẽ. Quare nihil mirãdum eſt, pingue aereũ, igneũque eſſe, & aquoſitatem admiſtã habere, nã illa a prędominio obtinet, hanc uero ſubparẽ & inferiori menſura. Quod manifeſtè ſignificauit Auerroes lib. 5. collectaneorum. c. 27. ſic ſcribẽs, Vnctuoſus ſapor dictus hoc habet, quod in eo pars aerea dominatur cum modica aquoſitate: propterea ſubdit, calor ipſius eſt minor, quã calor dulcis. Reſponderi etiam põt, pingue duplex eſſe, vnum admodum tale, aliud leuiter, quod admodum pingue eſt, aereum eſt tñ & igneũ, quòd vero leuiter, aquoſitatem non exiguã obtinet admiſtã. Cæterum quod Auerroes ait, calorẽ pinguis minorẽ eſſe calore dulcis, mihi ambiguitatẽ parit non mediocrẽ, nã ſi pingue ex dulci fit per vlteriorẽ caloris elaborationẽ, eius calor dulcis calore maior erit, non minor, vt cenſuit Auerroes: aſſumptum aũt ex Ariſtotele probari non obſcurè poteſt dicente, adipẽ & ſeuum ſanguinem eſſe concoctum; & alibi fieri per concoctionem ex ſanie ſanguinẽ, & ex ſanguine adipem. Vnde Gal. lib. 4. de ſanitate tuen. ca. eodem quaſdam nubeculas vrinæ ſupernatantes ſimiles rebus, quæ in ſummo lacte colliguntur Græcè, γρᾶυς, dictæ; & rei, quæ in ſummo refrigerati iuſculi concreuit, in ſanis laudat, tanquam exactæ concoctionis indicium. Quæ ſanè cuncta manifeſto

Idẽ Aui li. 2. trac 1. c. 3. & Fulginas eum locũ enarrans calorem dulcedinem efficientẽ potẽtiorem eſſe eo, q vnctuoſitatem efficit, manifeſtis verbis aſſeruit. Ariſt. lib. 2. de par anim. c. 5 et li. 3. de hiſt. animal. c. 19

festo argumento sunt, pingue à vehementiori effici calore, quàm dulce, nec locum aduersus hoc habet dicere, mel, dulcissimũ cum sit, pinguedine esse calidius, quia non omnem caliditatẽ, qua præditum mel est, ex dulcedine obtinet; sed plurimam ex acrimonia possidet: Quò fit vt si illud magis, quam pinguedo, calfaciat, id non dulcedinis, sed acritudinis occasione efficiat. Huic dubitationi non aliter (meo iudicio) respõderi potest, quàm si dixerimus, pinguem saporem duplicem habere ortum, vnum ex dulci, alterum ex aqueo a natiuo calore elaborato atq; concocto, hũc dulci minus esse calidum, perspicuum est, sicuti alterum, qui ex dulci proficiscitur, dulci ipso esse calidiorem, nemo inficias ibit, qui in Aristotelis & Galeni doctrina versatus abundè fuerit. Vtcunq; tamen sit, pingue tepidæ caliditatis dici debet, adeò vt primum calfacientium ordinem non transcendat. Dicuntur autem a Galeno* primo ordine calfacere illa, quę nos quidẽ excalfaciunt, non tamen euidenter: verũ vt opus insuper sit demonstratione rõnali, hoc est, vt ego quidẽ interpretor, rationali discursu: exempli gratia, nuces excalfaciunt, verũ tam languide quidem, vt si per totam diem cuti nostræ admotæ manserint, earum calorem percipere vix queamus. Qũo igitur excalfacere illas deprehẽdimus? ex eo inquã, quia deuoratæ capitis dolorẽ inducunt: & capitis dolor ascẽdentibus vaporibus a uentriculo in caput fit, qui a calore semper eleuantur. Simili itidẽ discur

* 3. simpl. c. vltimo.

su

su pingue dicto ordine excalfacere iudicamus: qm̃ emplastricum est, & suppurationem promouet, & quæ suppurant, moderatè calfaciũt, nec ad secundum ordinem protrahuntur; hoc intelligẽdum est de syncero pingui, nec alteri sapori permisto: quia tauri & hirci pinguedo, teste Galeno lib. 4. de simp. medic. facult. c. 6. acrimoniam & multam & igneam possidet, bouis item ouisque adeps acris est: nam taliũ animalium pingue, ut ipse Gal. ait, ob crassitiem adeps appellatur. Quò fit, ut cum uehementer digerat, emplastricũ esse non possit, nec poros obstruat, nec suppurationi opituletur; siquidẽ emplastricum esse debet eius generis medicamentum, ut exactè suppuratoriũ sit: nam docente Galeno, si substãtiam innati calo ris augere, non intendere qualitatem ipsam conueniat, poros corporis obstructos esse necessum est, quò videlicet halituosos transpiratus includant: siquidem ea cataplasmata, quę aut detergẽtia, aut ualidius excalfacientia halitus difflari permittunt, exiccant quidẽ, sed pus non mouent: talis est hordeacea, cicerũ, fęnugręci, fabaceaq; farina: amplius etiam erina, eruina, panici, lupinorũ, milij, omniumq; adeo exiccãtium; quippe cum tum per ea, quæ detergunt, etiamsi non admodũ excalfaciant, sed quia obstructione liberant, reserantq; meatus, vna quoque calor particulę euolet, ut naturalis haud quaquam seruetur ei commoderatio, tum ab admodum excalfacientibus huius etiam nõ parum uacuetur, & qui reliquus 5. simp. 9.

est,incalescat,ex quo fit,ut naturalis caloris substantia diminuatur,sed qualitas intendatur:quorum neutrum fieri expedit. Verum halituosum & calidum spiritum contineri quamplurimum & ad vnguē caliditate symmetrū,quippe cū hic in pueris copiosissimus oēs actiones naturales adaugeat. Porrò aūt vnum ex naturalibus operibus est ea,quę in pus fit,conuersio, nam & illic quædā perficitur coctio; cum aūt quicquā concoquere consilium est,quāplurimū spirituū seruari intus oportet,atqui digeritur,tum ab euaporantibus ac detergentibus,qualis est hordeacea, fabaceaq; farina,tum a resiccantibus, qualis est panici,lupinorū,milii:tū ab excalfaciētibus, qualis ē fęnugręci: qn multo ēt magis ab iis,q̄ simul & excalfacere,& resiccare possunt, puta lolio,eruo,cicere,ochris. Quia igitur dictę pinguedines ob acrimoniam meatus reserant,& natiui caloris qualitatem intendunt, & eius substantiam dissipant,ac minuunt,idcirco suppuratoriæ nō sunt: adeps itidem quicunque,dum inueterascit,seipso calidior & tenuior efficitur, ac proinde quoque ualentius desiccans:uerum id,si Galeno creditur,oībus ferè inueterascentibus accidit, quæ quidē putrescere non anticipent:nā uinū,mel,acetum,frumentum,butyrum,ęsipum,oleum oē, siue lentiscinum,siue cicinum, siue raphaninū, siue ipsum,q̄ ex oliuis cōficitur,uetustate & calidiora,& tenuioris essentię efficiuntur, ac proinde gustantibus apparēt acriora. Quęcunq; uero

Libro 11. simpl.tit. de pingue dine, & adipe.

pin-

pinguedines nondum vllam nactæ sunt acrimoniam, eodem auctore Galeno emplastricã, & illiniendi poros facultatem obtinent, eamq; tanto efficaciorem, quanto ficciores magisq; terrenæ fuerint: cuiusmodi est suillus adeps, qui nõdum uetustatem est passus, ac cera elota: deponit siquidem & ipsa, quã habebat à melle acrimoniam. Quod si aliquis exigat causam, cur hircinus adeps dysentericis tantopere prosit, cum contrarium potius ratio suadere uideatur: nam cum dysenterici ab acribus humoribus infestentur, potius ab hircino adipe lędi, quàm iuuari debebãt, addita ab adipe humoribus ipsis acrimonia altera: respondet Gal. lib. 11. simp. dicens, iis qui mordicationes perpetiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, potius caprinum adipem, quam suillũ conuenire, non ꝙ acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis ulcera curantibus, cuiusmodi est, quod vocant parygrum) sed quòd caprinus ob crassitiem citius concrescat; suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potius dysentericis, & tenesmosis inijcimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. hæc Gal. Sed de his satis. Quare quid pingue in nobis efficere queat, deinceps explicemus. Oleosum, teste Galeno, humectat, emollit, laxat. Mesues li. 1. de re medica theoremate eodẽ, vnctuosum, inquit, lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile est, & nauseabundum, flatusque gignit, obstruit: verum, subdit, hæc omnia imbecilliter, &

4. sim. c. 6

Tit. de pinguedine, et adipe.

5. sim. 16

tardè perficere: suaq; mediocri substantia acre, amarum, salsum reprimere. Est etiam pingue omne uentriculo incómodum, ut scribit Rhaze. lib. 3. ad Almansorem. c. 1. dicẽs, Vnctuosum stomachum emollit, & uentrem fluere facit, ac satietatem affert anteà, quàm homo cibi quantitatem sibi necessariã assumat. Quod multo ante docuit Galen. lib. 1. de aliment. facult. c. 30. ubi de sesami semine uerba faciens, sic ait, Sesami semẽ pingue est, ideoq; repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem eos, qui ipso uescuntur, celeriter implet, stomachumq́; subuertit, ac tardè concoquitur, pingueque corpori præbet alimentũ. Liquet ergo, quòd uentriculi partibus uigorem ac robur addere nequit; quemadmodum neq; aliud quod
13. tertij tra. 2. c. 9 in fine. uis pingue. Galenus hactenus. Vnde Auicẽna omnia olea & propriè butyrum & unctuosa propter nere appetentiam, aut ipsam debilitare, asseruit, eo quòd uentriculum laxant, ac emolliunt, & venarum orificia obstruunt. Addit Rhaze calta cere permaximè febrientes, uel habentes iecur, uel stomachum calidum; corpus præterea humectare, atque lenire: pituitam augere, cogitationẽ reddere hebetem, & somnum intendere. Cur uero stomacho robur addere non possint, est, quia, quæ ventriculo robur addunt, adstringere solent; cum tamen pinguia omnia uentriculi fibras emolliant, laxent, atque dissoluant, quæ causa est, cur plerumque illa a ventriculo dilabantur inconfecta, vt notauit Isaac lib. dietarum uniuersalium.

salium,lectione 18. Et libro dietarum particularium,cap.de pinguedine,ex Rufi sententia dicebat,pinguia ob sui lubricitatem stomachum,& intestina non cocta egredi: quare lientericis & cęliacis maximo erunt nocumento,ijsque solis, qui siccam admodum & adstrictam aluum habent, ex usu esse poterunt.

Sapor hic simul ac dulcis,acidus,atq; austerus cuncti sanè ex acerbo tanquã ex fundaméto, origine,atq; fonte prodeunt, ac emanant eo modo, quo Gal.docet li.4.de simp.medic.facult.c.8.scribens in hunc modum.Ergo austerum quod sit acerbum exolutũ,sensum ad memoriam reuocare oportet,atq; quę sit eius generatio nunc dicet, q̃nquidem corpus acerbũ terreũ est ac frigidum, tripliciter necessariò exoluitur, aut incalescens, aut humescens,aut utrumq; simul perpetiẽs, itaque si incalescat duntaxat, nec sit humidius, nec mollius,sed durũ manens solum acquiret dulcedinẽ,uelut robustæ glandes,ac potissimũ quæ uocantur castaneæ:sin autem humescat, siquidẽ ea crassarum sit partiũ, & aquea humiditas, austerũ euadet:cuiusque.n. saporis uires aquea retundit, atq; hebetat humiditas: si uero tenuiũ partiũ sit, & aerea,acescet.Ostensum namque est,frigidum subtile acidam efficere qualitatem : at si pariter humescat, & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem,aerea verò transibit in pinguedinem. Ex his perspicuum euadit,quo pacto fructus principio acerbi cum sint, processu tẽporis

quidam planè dulcescant, quidam acescãt: nõnulli fiant austeri, aliqui ẽt acerbi permaneant. tũ quidam ẽt pingues reddantur, & sanè secundum propositarum qualitatum misturas variam sortiuntur mutationem. sed de his satis: quare tempus est, vt ad alium saporem explicandum perueniamus.

¶ *Quæ sint salsi saporis causæ, quæ illius effectiones, ac cur sitim magis, quam amarus inferre possit.* Cap. VI.

Sapor salsus. SApor salsus dulci calidior est, vt docet Aristoteles lib. 23. problematum. 30. quod similiter confirmare videtur Auerroes lib. 5. collectaneorum, cap. 27. dum sic ait, Supra complexionem salsi dominatur pars sicca adusta, in qua mista est pauca humiditas, & calor suus maior est calore vnctuosi: & Gal. lib. 5. de simplicium medicamen. facult. cap. 26. dicebat, salsum terrestre esse calidum, nondum tamen igneum. Caloris ordinẽ expressit Isaac lib. dietarum vniuersalium. ca. 12. inquiens, in fine gradus secundi illum calfacere, & exiccare: verum licet salsi saporis calor supra calorem dulcis habeatur, ex dulci tamen salsum non fit, sed ex salso interdum dulce, quod ex Aristotele probari non obscurè potest libro 23. problematum, problemate 31. vbi quærens, cur maris pars terræ proxima dulcior sit? Respondet, quia frequentius mouetur: subditq; salsum humorem cum mouetur, dulciorem reddi, cuius salsi sapo-

Isaac lib. dietarũ vniuersaliũ, c. 12.

ris

tis substantia inter tenuē & terrestrē crassam media est: terrestri tamen propinquior existit. Habet etiam & aquei humoris non exiguam portionē, quare nec prorsus terrenus, nec tantū aqueus est sapor salsus; sed ex amborum permistione quandam materiæ mediocritatem sortitur, quòd generatio eius demōstrat: nā partes [illegible] aqueę materiæ permistas calor externus prȩassans & adurens siccāsq; ,salsum saporem producit, fitq; a terreno sicco, quod in aqueo humido caloris vi prȩassatum, attenuatumq; existit. Quare cum ex ambobus cōponatur, mirādum nō est, si lauet & cōtrahat, amborūq; affectus nanciscatur, vt infra dicetur: lauat.n. ratione humidi aquei, cōtrahit atq; constringit terrei sicci occasione. Hanc salsi saporis causam tradere visus est Arist. li. 1. meteororū, cap. 3. de maris salsedine verba faciens: nam ait, ob id mare ipsum salsum reddi, quia sol tenuiores aquæ partes extrahens, & in vapores effundēs crassiores ueluti torret, atq; adurit, quæ una cum crudioribus ipsius aquę partibus permistæ salsedinem faciunt. Ad cuius probationem de aqua per cineres colata exemplum affert. Auicenna hoc isto exemplo probat saporem salsum prouenire ex resolutione amari in insipido aqueo, quod cum colatur, sicut aqua cineris, salsum fieri scribit. Veruntamen Manardus hunc salsedinis ortum haud quaquam admittit, qui contra Auicennam tenet ex miscella bilis & pituitæ qualiscunque ea sit, nasci saporem salsum non posse, nixus exem-

Li. 2. tra. 1. cap. 3.

Libr. 18. epist. 5.

exemplo aquę copiosioris, cui exigua aloes portio permista est, quæ amara, non salsa apparet, & pituitæ similiter per vomitum ab ægrotante eiectæ, cui mistam esse bilem, amator in ore vomentis relictus ostēdebat: tam exigua tamen quātitate vt oculatissimi hominis visum penitus effugeret. Cæterum dici potest ex mistione rei amaræ cum insipida saporem salsum non oriri, dummodo nō accedat actio caloris assantis, aut ebullire facientis; nam si accesserit, tunc salsus consurget sapor, vt in lixiuio videre est, quod ex feruenti aqua per cineres transfusa fit; cum tamen cineres amari sint, aqua verò insipida. Rursus si salsum vlterius excalfactum amarū efficitur, absumpta nimirū per calfactionem parte aquea, vt cum de amaro sapore verba faciemus, dicetur: eadem aquea parte superueniente tale illud reddemus, quale antea erat, nempe salsum. Quę omnia manifeste declarant verum esse, quod ab Auicenna prolatum est, saporem salsum prouenire ex amari resolutione in insipido aqueo. Exigitur hic aqueus humor ad illius generationem, sine quo sapor salsus consistere aut permanere non potest, quandoquidem eo absumpto nō amplius salsus remanet, sed protinus amarus redditur, terrestri portione vna cum calore tantum remanente. Porro aqueam materiam in salso corpore omni reperiri, sal ipse manifestat, qui dum igni iniicitur, mouere crepitum solet; quod nulla alia occasione fieri putat Aristo. lib. 11. problematum problemate. 26. nisi quia

Auicennæ sententia explicatur.

sla

ſal parum humoris intra ſe continet, quod mox à calore ignis conuerſum in ſpiritum violentoque exiliens impetu ſalē rumpit. Et licet teſte Platone in Thimeo, Odor omnis aut fumus ſit aut caligo, ac docente Galeno, odorabilium vaporoſa exiſtat ſubſtantia, quæ ab humore ſemper eleuatur: ſalſa tamen cuncta inodora ſunt; quoniam humidum, quod habent, aqueum eſt, quod ſemper odore priuatur; vnde euenit, vt quæ aquea ſunt corpora, nullum ex ſe odorem ſpirent. Galen. lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, c. 22. ob id ab exacte tum ſalſis, tum acerbis odorem non prouenire cenſet, quia craſſa vtriſque eſſentia eſt; & ad hæc acerborum etiam frigida; quare veriſimile eſſe ait, quod ab ijs defluit, paucum eſſe & craſſum, & mole ſua velut terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidere. Sed cur ſalſa ſiticuloſa magis ſint, quã amara, ſi illa humentiora ſunt, & minorem obtinent calorem? ratio eſt, quia amarorum minus deſumimus, ſalſorum vero plus; amara ſane cuncta abhorret & abominatur natura, ſalſa appetit, & concupiſcit abunde, grataque magis palato hominis ſunt, vt ſcripſit Theophraſtus. Quo fit, vt talia condimenti loco habeantur, fereq; nullum edulium exiſtat eorum, quæ igne preparantur, aut coquuntur, quod cum ſale non eſitetur. Adde ſalſa colliquefieri, & in vẽtriculo, ac ipſius ore imbibi, impingique, & vndequaque partem ipſam alterare: cum tamen amara in extimam tã-

4. ſim. 22.

Lib. 6. de cauſis plã tarũ. c. 1

tum superficiem agant, nec intimius peruadere queant. Penetrant itaque salsa magis; quàm amara, non ita tamen velociter, vt acuta; quemadmodum testatur Gale. lib. de oculis. Num vero salsa pituita maiorem sitim inducat, quàm bilis flaua, contendant ascitici, & ardente febre laborantes, quorum hi quidem ob biliosum humorem, illi ob salsuginosum summopere sitiunt: nos verò propositam considerationem prosequamur. Galen. lib. de oculis, salsum saporem lauare & mundare scripsit, qua occasione aluum quoque deijcit: nam vt ipse ait lib. de attenuante victus ratione, cap. 3. incidunt, & quæ saporem quendam habent nitrosum aut salsum, quorum etiam plurima aluum deijciunt: atque hinc est, vt idem lib. 3. de simplicium medicam. facul. c. 15. dicat, conchularum maris cęterorumq; ostreorum succum planè tum salsum esse, tum ventrem soluēdi vim obtinere: quamuis eorum caro vētrem reprimat. Lib. tamē. 5. eiusdem operis. c. 26. salsum, inquit, contrahere, constringere, condiendo seruare, & desiccare citra apertam, aut caliditatem, aut frigiditatem. Auicenna similiter lib. 2. tract. 1. capit. 3. Operationes salsedinis, inquit, sunt absterfio, ablutio, & exiccatio, & putrefactionis prohibitio. Porrò sal conditura sua corpora siccat, & à putredine tuetur, quia docente Galeno, quidquid in corporibus humidum inest, id quodammodo absumit, & quod reliquum est substantię solidæ adstrictione contrahit. Quippe quæ putrescunt,

Par. 5. cap. 2.

Libr. 11. sim. ti. de sale.

excre-

excrementitium continent humorem, ſubſtantiamq; tum diſſolutam, tum minime compactã. Quibus ergo corporibus nulla prorſus eſt humiditas ſuperflua, ceu melli optimo, aut corpus ſolidum eſt, atq; cõpactum ceu lapidibus, ea vt putreſcant, aliena omnino ſunt, ac proinde in his ſalis non probatur vſus: ſed in ijs, in quibus ſuſpecta eſt putredo. Alteram iſtarum cauſarum protulit Ariſtoteles, alteram ſiluit lib. 21. problematum. 5. dum quærit, cur panes non ſaliti plus ponderent, quàm ſaliti, modo cæterea omnia pari habeantur menſura: cõtrarium namq; veriſimilius dixeris, cũ ſal adijciatur, & grauior ſit, quã aqua: & reſpondens inquit, quia ſal exiccare poteſt, ex quo incorrupta ſeruantur, quæ condita ſale reponimus: abſumitur enim a ſale, reſiccaturque humor, qui ex calore putreſcit: in pane igitur humor à ſale conſumitur, extraq; efflatur. Quo circa panes poſtquam refrixerint, leuiores, quam calidi ſunt; contra ijs, qui ſale vacant, humor largior inſidẽs efficit grauiores. Atq; de ſalſo ſapore hęc paucula dicta ſufficiãt. De nitroſo non eſt in pręſentia ſermo, vtpote qui ad ſalſum referatur, nec niſi intenſione differant, dicente Galeno lib. 1. de ſimplicium medicamen. facul. c. 36. ſaporem ſalſum aut nitroſo eſſe imbecilliorem, aut adſtrictionis quoq; aſſumere aliquid, amarumq; ex nitroſi prouenire intenſione. Ambigit enim ſapor iſte inter ſalſum & amarum, eſtque amaro remiſſior, & ſalſo intenſior.

Cur panes ſaliti leuiores ſint non ſalitis.

¶ *Amara*

¶ *Amara gustui esse detestabilia; & à nutrimenti natura maxime aliena. Ac quæ sit inter illa & salsa differentia.* Cap. VII.

Amarus sapor. AMarus sapor à salso diuersus est: nã licet terreni ambo sint, & calidi; attamen docente Galeno. 4. de simpli. medi. facul. c. 21. non obscura diuersitate dissident, quòd videlicet amarus à calore arido plus sit extenuatus & elaboratus. Hanc differentiam assignat etiã Serapio libro de simpl. temper. cap. 2. vbi de salso sapore loquens sic ait, Salsus sapor est prope amarum, quia sunt ambo terrei & calidi, sed differunt differentia manifesta, quia rem amari saporis iam subtiliauit calor siccus, sed plurimum substantiæ salsi est terreum crassum. Galenus porrò ca. 9. eiusdem quarti libricitati dicebat, amarum omne fieri caloris excessu, quem excessum nonnulli medici notarunt dicentes tertij esse ordinis calfacientium, & tertij itidem exiccantium: alij ordine secundo tãtum exiccare arbitrantur. Gal. li. 4. de simpl. med. facult. cap. 7. simpliciter amara omnia calida esse scripsit, vt bilis, nitrum, vina valde vetusta, ac numerosa seminum copia, vtrutę, potissimum siluestris, tordyli, spondyli, melanthijq́;, & mali medici, item lupini, orobi, & alia huiusmodi. Verum licet in hoc loco ordinem amari saporis non designauerit: libro tamẽ 6. id fecisse videtur, nã cum dixisset abrotonum calidum esse & siccum facul- *Titulo de abrotono.* tate in tertio ordine siue recessu post media sitũ

sub-

subdit;sed & inueniemus temperiem eius nō minime quidem & ex gustu ducta coniectura, vtpote cum sit admodum amarum:ait itaq; abrotonum tertio ordine calidum esse & siccum ob id, quia admodum est amarum, innuens clarissimè, quæ hoc sapore sunt prædita tertio à mediocritate recessu calfacere & exiccare. quod similiter cōfirmat cū deinceps inquit, porrò saporē eiusmodi terrenę esse, essentię à largo calore extenuatæ ostēdimus. Quare nō instrenuè excalfacit pariter & exiccat. Quòd si aliquis obijciat cicoreū amarū esse ac frigidum, similiter & rosā, aliaq; pleraque inueniri, quæ cum amaritudine frigiditatem obtinēt exuperantiorē:dicendū, amara ex se cuncta calida esse, quemadmodum & dulcia,& acria verum mista alijs saporibus refrigerantibus, sic vt ab illis vincantur,& obūbrentur, actionē suā exerere nō posse;hoc manifeste voluit Gale. lib. 4. de simp. med. facul. c. 7. scribēs in hunc modū, corpus omne adstringēs ab alijs (quod sensu animaduerti posset) qualitatibus syncerū perpetuò cōperi, experiēdo frigidū, quin ēt nōnulla ex ijs, quæ qualitatibus mista erāt, nēpe quæ modicè dulcia aut amara, aut acria, aperte quoq; refrigerātia reperi. s. cum in eis adstringendi, refrigerandique facultates ita vincerent, vt alias obscurarent. Sed quod sapor amarus siccis tēperie corporibus insit, ex eo idem probat Gal. quòd minimè omniū amara putrescant, minimeq; vermes, aliaq; nōnulla animalcula, qualia in radicibus, herbisque *Li. 4. sim plic. c. 10.*

ac fru-

ac fructibus putrescentibus prouenire solēt,procreent; maxime namq; videmus in humidis nasci corporibus vermes, ac putrilaginem. At quæ exacte amara sunt (voco aūt sic ea,quæ nulla sen su notabili alia participant qualitate) omnibus prope animātibus, nedū hominibus esui inepta sunt,quippe cū animal omne plus minusque sit humidum:amara aūt sicca haud aliter, quā ciuis & puluis,itaq; nec cinerem,nec puluerem,nec fauillam,nec calcem animal vllum esitat,nec eorū, quæ plane amara sunt,quidquā. Quod deinceps lacus asphaltites seu bituminosi exemplo ostēdit, in quo ob amaritudinis nimietatē nullū nec animal,nec planta inesse conspicitur;imò cū duo in eum fluuij ōcfluant longe maximi, pisciumque copia scatentes, præcipue qui prope Hiericōtem fluit,quē Iordanem nominant, nullus omnino pi scium fluuiorū ostia excedit, ac si captos quis in lacum inijciat,celeriter mori cōspiciet:talia Galenus. Et consequenter subdit,Adeo est omnibus tum hominibus,tum plātis inimicū,quod exacte amarum est, & quod squalidum pariter & siccū est, atq; natura velut fuliginem ab assatione referens. Vnde Auicenna. 2. canonis, tract. 2. capi. 3. amarum,ait,est grauis substātiæ siccæ: & propterea illud ipsius purum nō recipit putrefactionē, ex qua animal generetur, nec purum ipsius nutrit animal. Cui sententiæ subscribit Auerroes lib: 5. collectaneorum. cap. 27. dicens,in aqua maris, quę est multum amara, nō potest viuere aliquod ani-

animal propterea quia, amaritudo est in extremo nutrimẽto animaliũ aduersa, & est dulcedini cõtraria propter siccitatem solum, ob idq; interficit infantes, quãdo multũ ea vtuntur, eo quòd sunt in vltimo humiditatis; & vniuersaliter non ingreditur natura amaritudinis in re cibali, quiá illa nõ est, nisi medicinalis, & dulcis ingreditur in cibos & medicinas. Auerroes hactenus. Sed cũ de amari saporis tẽperamento abunde egimus, superest, vt de eius ortu verba faciamus. Fit sapor amarus interim ex dulcibus, nõnunquàm vero ex salsis: ex dulcibus illum fieri perspicuum est; nã docente Galeno lib. 4. de simp. med. facult. c. 19. admodum excalfactis dulcibus, siue ab igne, siue à calore ingenito, amarorum corporum constat generatio, quæ protinus consistentia quoq; icciora apparẽt; quoniã cum absumatur semper ac defluat ab eis humor in vaporem à calore solutus, necesse est reliquum terrestrius sicciusque effici; quippe cum dulce, præter quàm quod calidum sit, siue plus siue minus necessario sane & humidum plus minusve est; cum illud corporis nostri naturę maxime simile existat: ipsa verò sit temperate tum calida, tũ humida. Quare quod ex dulci superassato prouenit, perinde vt calx, cinisq; calidum siccumq; necessario efficietur. Quibus verbis non solum ortum amari saporis ex dulcibus corporibus docet: verum etiam cur ille calidus sit & siccus à priori demonstrat. & infra in eodem lib. cap. 22. sic ait, Amari saporis generationem

tionem ex dulcibus à calore extenuatis prouenire iã clarè docuimus; apparuitq; calidiora simul & tenuiora tẽperie esse amara, quàm dulcia: atq; sic quidem vna amari saporis generatio est prodita. Generatur etiam & ex salso. vnde euenit, vt dicat Gal. propinquum esse saporem salsum amaro: nam vt idem scripsit lib. 4. de simp. med. facu. ca. 20. quidquid salsum plusculum excalfeceris, amarum tibi euadet, quod probat exemplo lacus asphaltites seu bituminosi, qui nimia solis excandescentia amarus redditur, proindeq; æstate, quã hyeme, amarior est. Atq; his quidem modis amarus sapor generatur, ac constat, cuius substantia auctore Auicenna crassa est, atq; terrea, cui sententiæ suffragatur Galenus lib. 4. de simp. medic. facul. cap. 19. dicens, Nec enim aerea est (de amaris loquitur) nec tenuis, nec aquea eorum substãtia; sed, vt paulò ante dictum est, terrena exactè à calore elaborata, ac velut superassata ipsorum essentia. Quod etiam ratione probari non obscure potest: nam cum amarũ ex dulci, vel ex salso per vlteriorem fiat elaborationem, absumpta semper ac defluente ab eis parte humidiori in vaporẽ à calore soluta, necesse est reliquum crassius, terrestrius, sicciusq; remanere. Verum hoc non simpliciter est intelligendum; sed vt interpretatur eodẽ cap. paulum infra Gal. cum inquit, Nunc autẽ tantum nouisse suffecerit, quod qualitas omnis amara calidis simul siccisq; substantijs accedit, & prę ter hæc tenuibus & terrenis: inaudiendũ est autẽ

Li. 4. simpl. ca. 21.

Li. 2. tra. 1. cap. 3.

4. simplic. cap. 19.

totum,quod dicitur, coniunctum, haud quaquã vtrumq; separatim legendum: nã si pugnare cũ terreno videatur tenue, verum non simpliciter tenue,sed vt in terrena consistentia,tale esse amarũ assero,velut calx & cinis, & quidquid exacte preassatum fuerit,cinisq; redditum;forte aũt verius assimiles fuligini, ac ipsius flammæ fauillæ, quippe quę gustantibus apparent amara.& lib.5. de simp.medic,facul.c.2.amarum terrestre subtile appellabat.4.item eiusdem operis,c.19.præcitato,collatione quadam rem hanc exactius declarat dicens, In comparatione adstringentium non parum ijs tenuiora esse medicamenta amara, vt acria verò crassiora.Quamobrẽ subdit, nec facile crassos viscosósq; humores pertrãseunt, velut ea,quæ sunt tenuiori essentia, nec incidere perinde vt crassiora nequeunt: in medio aũt vtriusq; excessus sint oportet,quę incisura sunt,nempe vt nec prŏpte penetrẽt,perinde vt flãma,nec dũ cũctantur,tardátq;, dissecare non possint;hæc Gal. Atq; hinc est,quod dicat Auicẽna, acre & amarũ esse linguã radentia: sed amarum non radere,nisi quod de lingua apparet:acuti autem abstersionẽ & separationẽ esse profundã;quoniã illud est subtilis substãtiæ,quæ profundiora persuadere magis potest.Porrò amari operationes, docente Auicenna,sunt exasperare & abstergere.Gal.4.sim.c.18. terminũ seu finẽ saporis amari abstergere esse dixit,acris verò vrere,ac dulcis nutrire.& paulo inferius subscribit, Porro quòd in vlceribus nacti

Libr. 2. tract. 1. cap. 3.

sunt præstare amari sapores, idipsum in corpus assumpti efficere valent: abstergunt.n.expurgātque, & quæ in venis est, crassitiem incidunt; quāobrem mēses mouent, educendoq; ex pectore pulmoneq; puri auxiliātur, & in summa, siue crassa in eis pituita, siue pus, siue aliud quippiam cōtineatur eiusmodi, expurgant, eaq; ratione, & comitiali morbo cōpetūt quicunq; certe naturā nō habēt deletheriā ac venenosam, illi.n.toto genere præter naturam sunt, sed & ijs, qui sanguinem spuunt, noxij sunt, quippe cum isti adstringentia, & viscosa, non incidentia diuidentiaq; exposcāt, hæc Galenus. Quæ sanè cūcta vsurpauit Serapio lib. de simp. temperamentis cap. præcitato scribēs in hunc modum, Res amaræ omnes habēt naturā in se, faciendi in corpore, quādo ingrediuntur, illud simile eius, quod ipsæ faciunt in vlceribus extrinsecis, videlicet, quod lauāt, & abstergunt, & mundificāt, & incidunt, quod est in venis ex humoribus crassis, & propter hoc prouocāt mēses, & conferunt excreationi saniei à pectore & ex pulmone, & generaliter si est phlegma crassum, induratum alicubi, aut sanies, aut aliud simile, mundificāt, & ideo cōtingit ex eis, quod dictum est, nisi in natura sua mortiferū, vel occidēs quippiam habuerint, cōferunt epilepsiæ: sed interficiētes ex eis egrediuntur naturā suæ speciei, & sicuti prędictæ cōferunt epilepsiæ, ita sunt cāæ nocendi hemothoicis, quoniā spulū sanguinis eget rebus stypticis, & habentibus viscositatē, & non

rebus

rebus incidentibus viscositatem, & diuidētibus eam.atq; hactenus Serapio. Verùm quod ipse pariter ac Galenus aiunt sanguinē reiectātes viscosa & adstringentia exposcere, verum est ratione ad affectum habita, etiamsi situs occasione, teste Galeno, lib. 7. de composi. med. secundum locos. c. 4. prędictis stypticis & viscosis medicamentis congruenti mensura alia misceantur tum calidā, tum tenuium partium, gratia nimirum distributionis illorum in corpus. Etenim quod Galenus ait, adstringentia tenacia & viscosa sibi ipsis vias pręcludunt: quare opus habēt facultate ipsis viā struente & præparāte. Verum cum circa stomachum vel intestina sanguis effunditur, eiusmodi pharmacorum mistúra opus nō est, sed hęc iam medendi attingunt methodum. Quare ad institutum reuertamur, Gal. lib. 5. de simpl. medic. facult. cap. 26. amarum meatus perpurgare, abstergere, extenuare, incidere humorum crassitiem absque manifestā calfactione, memoriæ prodidit. Sed quomodo hęc absque manifesta calfactione amara præstare Galen. ait, si vt dictum supra est, illa tertio ordine calfaciunt? Nam quę gradu hoc id efficiunt, eodem attestante Galeno in fine libri quinti de simplic. medic. facul. etsi non summe, vehementer tamen calfacere creduntur; & quę vehementer quidem excalfaciunt, plusquam manifesta calfactione alterant, cum quæ tantum secundo ordine constituuntur, manifeste alterare enuntientur; quæ vero primi sunt or-

dinis calida, nos quidem excalfaciunt, non tamen euidenter, verum vt opus sit insuper demonstratione rationali. Dicendum, illud Galenum dixisse collatione ad acria facta, quæ adeò vehementer excalfacere possunt, vt sacram moliantur, & vrãt, quorum comparatione amara absque manifesta calfactione humorum crassitiem incidere, & alia quæ dicta sunt, opera exercere à Galeno dicũtur. Verum ad institutũ redeuntes, in vniuersum amara medicaméta intro sumpta infarctus expediũt, crassa attenuant, lentaq; incidunt; exterius verò admota sordida vlcera expurgant, lichenas, impetigines, alphos, lentigines, & cætera, quæ cutẽ inficiunt, delent. Quin etiam amara quod supernacuos humores, aut absorbent, aut detergunt, & dulcedini, ex qua facile putredo gignitur, aduersantur, & ratione optima putredinem arcent, corporaq; diu integra tuentur, atq; conseruant, inter quæ aloe primatum obtinet: visceribus tamen nocent, infestaq; sunt, vt Auicenna docuit libr. 2. tract. 1. c. 3. Quod si aliquis obijciat, absynthium in ventriculo roborãdo multam obtinere vim, plurimumq; posse: Dicendum illud virtutẽ hanc non ob amaritudinem; sed propter adstrictionẽ possidere; quod ex eo constat, quia succus, à quo terreę partes, in quibus adstrictoria vis sita est, separatæ sunt, hac facultate destituitur amaritudinem quasi solam obtinens ventriculo infestam. Porrò non aliam ob causam Galenus 11. metho. c. 16. absynthium ponticum in iocinoris & ventriculi

6. sim. tit. de abrotono.

Manardus li. 19. epist. 2.

triculi

triculi phlegmonis magis quàm vulgaria laudat, nisi quia in pontico adstringendi facultas nõ parua est, in reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima, adstrictio vero aut plane obscura, aut prorsus nulla sentitur: ergo non propter amaritudinem, sed propter adstrictionem absynthium ventriculo, visceribusque gratum, beneuolumque existit. Quare quod Mesues ait, amara stomachos firmare; non absolute verum censeri debet; sed tunc solum, quando vna cum amaritudine adstringendi vim coniunctam habuerint: habet enim absynthium amaritudinis occasione, vt detersorium sit, non tamen tantum vim detergendi obtinet, vt pituitam ventriculo hærentem, vel etiam eidem innatantem absque alterius rei adminiculo valeat expurgare: sed contra potius ineptiorem reddit euacuationi; hinc est, quod dicat Galenus libro.6. de sanitate tuenda. cap. 10. absynthij potionem illis esse aduersissimam, quibus pituitosus humor a capite in frigidum natura ventrem defluit, vt quæ succum pituitosum ipsorum uentri affigat; cum, ut ipse ait, detergendi uim non habeat, quod adeò sit existimanda: ueruntamen si misceatur melli aut uino absynthium, aut utrique hoc est, mulso, adepta detergendi ui pituitosos quoque iuuare censet Manardus lib.16. epistolarum epistola.2.

In omnibus vniuersalibus theoremata.

¶ *Sapores acres omnium esse calidissimos, admodumque exurentes: plurimos tamen ex eis, qui vtique admistam amaritudinem non obtinent. Vberi interim pollere humiditate, ac cur acria ipsa cuti imposita, hanc exedant, ac exulcerent: intus vero assumpta id efficere non valeant.*

Cap. VIII.

Galenus li. 3. de ratione uictus in morbis acutis, com. 2. dixerat, saporem acrem in uehementer calfacientibus reperiri, acrimoniãq; horũ esse inseparabilẽ; quod latius scripserat lib. 4. simi. c. 18. probans Platonis, Aristotelis, & Theophrasti testimonijs, saporem hunc omnium esse calidissimum. Cui sententiæ nullus unquam aduersatur; quippe cum excalfactio ex essentię eius sit ratione. Quo fit, ut si ex plebe quempiã roges, q̃d nocet edulium acre, dixerit sane, quod fortiter, dum gustatur, excalfacit, uelut piper, piretrum, nasturtium, allium, cepa, & id genus omnia; uideturq; id solum saporum genus, cum appellatione careat propria, cõi per excellentiã usurpari: nã cũ & sapor amarus & sapor acidus ambo etiã acres sint; in quocunq; tñ corpore uehementer compẽrimus acrimoniã, tametsi nec amarũ sit, nec acidum, acre appellare cõsueuimus: atq; hęc quidẽ a Galeno dicta sunt, subscribens sane in hoc tum alijs, tum ẽt Theophrasto lib. 6. de causis plãtarũ, cap. 1. dicenti, acria (supple dicuntur) quæ oris ca-

Plato in Timæo. Theophr. lib. 6. de causis plãtarum. cap. 1.

lore

fore feruefacta, mutuo feruefaciunt, leuigataq; sursum leuitate sua feruntur ad sensus capitis, atque incidere possunt. Auicenna similiter li. 2. tra cta. 1. c. 3. acuti saporis substantiam tenuem esse & calidam, literis prodidit, ac paulo inferius subscribit, Acutum aut est calidius, qm est fortius ad resoluendum, & ad incidendum. Et Auerroes li. 5. collectaneorum, c. 17. quod dominatur, inquit supra acutum, est multus calor cum multa siccitate & subtilitate, & propterea subdit, calorem illius esse fortiorem omnibus alijs. Serapio itidem saporem acrem omnium calidissimum esse statuit, lib. de temperamentis simpl. c. 2. vbi in hunc scribit modum, Substantia acuti est ignea, & modus acuti saporis est, quod qñ gustatur calfacit calore forti, & mordicat inter edendũ linguam, & quod inuenit ex carne, & virtus eius prima est virtus calidior omnibus alijs saporibus. hęc Serapio. Vnde vere ab Isaac dictũ est libro dietarũ vniuersalium, c. 15. saporem hunc calidum esse in quarto gradu, eo ꝙ sua incẽsio ignea est. Sed cur acria edulia, vt sinapi, muria, allia, cepę, foris ipo sita cuti, hanc erodant, & exulcerent: intus vero sumpta id efficere nequeant: cũ ratio contrarium potius suadere videat, siquidem interiora viscera oia molliora, & teneriora sunt, erodiq; promptiora, quàm exterior vestiens cutis? Causam attulit Galen. li. 3. de temper. c. eodem, dicens id fieri propterea quod illa mutantur alteranturque, etiam in ventre concoquuntur, & in venis in san

gui-

guinem vertuntur; & propterea et quod vno loco nõ permanẽt, sed in multas partes diuisa quoquo versum feruntur. Addit, & quod non solum multis succis miscẽtur, sed etiam cibis cum quibus sumuntur: ad hęc, quod celeriter eorũ & cõcoctio & partiũ separatio perficitur ita, vt quod conueniens in eis est, assimiletur, quod superuacaneum & acre, per aluũ, vrinas, & sudore excernatur. Atq; huiusmodi causę sunt oẽs, propter quas, quod foris impositũ exulcerat, id comestũ non exulcerat. Hoc tñ animaduertendum reor, quod etsi acres sapores vniuersi calidi valde sint, non tñ calori eorũ semper correspondere siccitatẽ: siquidem docente Galeno, Quicunq; vtique

4.sim.19 ex eis amari non sunt, vberẽ interim humiditatẽ admistã habent: proindeq; corporum eiusmodi non pauca a nobis esitantur; vt porra, allia, cepę. In quam sententiã deuenit Serapio dicens, Quãdo componuntur sapor acutus & amarus in aliqua medicina, erit illa medicina sicca penitus sine dubio: sed res acutissime pungentes, quæ nõ sunt amaræ, inueniuntur multoties multæ humiditatis: quare veniunt ad vsum cibi, & comedũtur; & ideo deuenimus ad comedẽdum multas ex eis, sicut illas, quibus admiscetur sapor dulcis ex cibis, & vtimur eis in modum specierum condientium solum, vice verò cibi non vtimur vna solum ex eis propter fortitudinem suæ virtutis,

Lib.5.ca. talia Serapio. Ex quibus liquet, Auerroem mi-
27. nus benè saporem acrem simpliciter calidum &

fic-

ſiccum pronuntiaſſe: cum tamē multa excipere deberet, quæ utique a ſiccitate longè aliena ſunt. Sed quod humida ſint acrium corporum pleraque, in primis nos docet experientia, ſed & præter experientiam ratio ipſa manifeſtat: nam talia admodum putreſcere ſolent, vt allia, & cepæ, quod indicat, ea adeò ſuperfluā obtinere humiditatem, vt a proprio calore contineri & gubernari non poſſit: atque hinc eſt, vt antea quam reponantur, nonnulli illa ſoli exponant: alij ignis camino ſuſpendant, donec abſumpta ſuperflua humiditate minus putredini reddant obnoxia. Idem etiam piperi longo, zinziberi, & alijs innumeris accidit: nam niſi ſtatim ab initio probè ſiccentur, & recrementitiam humiditatem amittant, facile perforantur, & carie corripiuntur: quod nulli eorum, quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida quidem, ſed elaboratam, ac familiarem continent humiditatem, vſu euenire videmus: verum illa temporis tractu, vt ſicciora, ita & tepentiora redduntur, eo quòd vna cum excrementitia humiditāte acrimoniam quoque deperdunt.

Porrò ex his acribus corporibus alia, vt dictū eſt, edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Quæ idonea ſunt eſui, docente Galeno, dulcem quādam (ſaltem obſcuram) admiſtam habeant qualitatem, neceſſe eſt: proinde plurimis illorum pro obſonio vtimur: multis verò vt condimentis tantum: at vt cibo ipſorum omninò nullo, idque ob Li.4. ſim. cap. 18.

vi-

puto non facturos, si Galenum legissent, li. 2. de facult. alimentorum. c. ultimo, dicentem, Abstinendum ab assiduo usu oium acrium, & potissimum cum is, qui ipsis vescitur, natura fuerit biliosus: solis enim, qui uel succum pituitosum, uel crudum & crassum, ac lentum aceruauerint, cibi eiusmodi sunt accõmodati. Sapor acris testimonio Galeni lib. 5. de simpl. medic. facult. cap. 27. extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & scaram siue crustram efficit. & paulo superius dixerat, acre similiter ut acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationemq; attinet: cęterum in hoc differre, q acidum refrigeret, acre vero excalfaciat: ad hæc qđ illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Auicena operationes acuitatis esse ait resolutionẽ, incisionem, putrefactionem, & apertionẽ. subditq; acutum & acidum in hoc conuenire, q ambo linguam mordicent, in eo vero differre, q acutum mordicet eam vehemẽter cũ calfactione: acidum verò mediocriter & absque calfactione. Quę sanè ex Galeno desumpsit lib. 1. de simplicium medic. facult. c. 39. Mesues de sapore acri hæc nobis scripta reliquit, Acre medicamentum, inquit, facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus dissipat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo attrahit, siccat, emaciat, sitim facit. Ob hæc omnia cito & valenter agit, & sua tenui essentia amarum medicamentum, & cętera imbecilliter, aut tarde purgantia accelerat, & purgantiora reddit, & hæc

Li. 2. tra. 1. c. 3. et 4.

In canonibus uniuersalib. theorem. 1. & 2.

in re vsum præstat.& ad hæc quod res acres, vt aromata,flatus a medicamento excitatos tenuãt, & dissipant,ob id ipsis hæc miscentur, vt daucus,feniculum,piper longum, hæc Mesues. Cæterum quod ait,saporem hunc oĩa citò & valenter agere ex natura caloris excellentis, qui in essentia sua actuosus maximè existit, id possidet. Porro actuosus maximè habetur calor,quod celeriter,in quæ agit,permeet, quod vim & impetum sua acrimonia faciat; quod naturam suam his,ĩ quæ operatur, breuiter impertiat,quòd deducat,fundat,attenuet, quæ nulli qualitatum alteri sunt a natura tributa;ac proinde nihil magis res vicinas alterare,ac immutare, quam ipsa caliditas potest. Sed dicet aliquis, si calori tanta est agendi facultas, cur calfaciendi ac refrigerandi par quodammodo tempus habetur?vt a Galeno proditum est.7.metho.cap.5.cui Auicenna consentit.4.1.cap.2.& 13.tertii tract. 1. cap. 4. Cui dicẽdum, quod etsi eiusdem Galeni testimonio caloris, quam frigoris maior sit efficacia, calori tamen agenti patientis frigoris repugnantia, hoc est,occlusio & densitas meatuum magis obsistit: verum agenti frigori, etsi minus efficaci, repugnantia tamen minor occurrit,quia cum morbo calido adest raritas & reseratio viarum, vnde nascitur passuri corporis aptior dispositio, quo fit vt pari illa tempore suos effectus compleant, efficientiasq; exerceant. Verum hæc a præsenti tractatione aliena videntur;quare ad pensum redeamus:

Lib. de cõsti. ar. me di. c. 9. & de causis cap. 3.

mus: fecit enim prædictus Mesues locus, vt in ista descenderem, ac vt illum totum ad Aristophanis lucernam, quemadmodum dici solet, enuclearem.

Saporem insipidum aquosum esse subfrigidum: ac quare gustus organũ insipidum esse oporteat: curque nobis aliqua insipida & nonnulla amara, alijs animalibus sapida & suauia appareant? Cap. IX.

DIctum quidem suprà est, insipidum inter sapores recenseri debere, eò quòd à nullo alio sensu præter quàm à gustu percipi illud potest. Quare quisquis protulit eorum insipida esse verba, qui insipidum, saporem esse tenent, non rectè censuit. Dicitur autem insipidum, quẽadmodum Galeno visum est, ex eo quod ad linguam veniens nihil in ea facit: aut ob id, quod nulla insigni gustabili qualitate gustum afficit, nec dulcedine, nec amaritudine, nec aciditate, nec aliqua alia ex eis quæ dictæ sunt; quod euenit propter maximam similitudinem, quam obtinet cum organo gustus; nam vt Auerroes ait, Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Atque hæc causa est, cur gustus natura aquea, synceraque habeatur, & nec dulcedinis, nec acrimoniæ, nec acerbitatis, nec alterius saporis particeps, sed quemadmodum aqua optima omnis qualitatis, quæ ad gustum attinet, expers esse censetur. Quia si sapor aquis gustui innatus esset,

Li. de occu lt par. 5. cap. 1.

Lib. 3. de anima. commen.

esset, alium ipse extrinsecus aduenientem percipere non valeret: quia teste Aristotele lib. 3. de anima, cap. 4. quod intus est prohibet alienum. Fortè quæ nobis insipida videntur, alijs animalib. sapida appareant, vt palleæ equis: sic stercore humano canes suauissimè vescuntur, nobis prorsus olfactu, & gustu abominabili; & cucumeres syluestres asini auidissimè edunt, quos gustus noster magnopere renuit, & aduersatur: ratio est, quia quemadmodum Galenus docet lib. 8. de compo sit. medicam. per locos cap. 7. alimenta secundum suam totam substantiam, proprietatem, ac familiaritatem habent ad ea, quæ aluntur. & lib. 4. de simp. medicamen. facul. cap. 10. dicebat, Nec eduliorũ nec medicamentorum vnam esse animantibus omnib. speciem; sed pro sua vnamquamque familiari substantia simul & affectione, tum delectari, tum iuuari ab vtrisque: atque ob id alia aliis apparere iucũdiora. Quapropter, vt inquit Theophrastus, non solùm quod agit, verùm etiã quod afficitur nosse oportet: præsertim cum non idem sapor percipiatur ab omnibus; quippè nihil prohibet: quemadmodum idem censet Theophrastus, vt quod homini dulce est, id amarum aliqua ex cæteris animalib. sentiant, & è conuerso. Plinius itidem lib. 11. cap. 71. ex eduliorum multiplicitate, qua animalia vniuersa afficiuntur, cõiectatur, non tactum solum, sed etiam gustum cunctis inesse: nam cur alios alia sapores appetunt, si gustus expertia sunt? & quemadmodum in sapo-

Lib. 6. de causis plant. ca. 2.

ribus,

ribus,quibus illa delectari solent, diuersitas est, sic & in gustandi,edendiq; modo discrimen reperitur:alia enim sugunt,alia lambunt, sorbent alia,mandunt,vorant.sed de his satis.Quare ad pēsum reuertamur.Insipida ad gustum nrm (nā de hoc in pręsentia nobis sermo est, quia hunc solū medicus cōsiderat)aquosa sunt, & qualitatis,quæ verbis explicari queat,expertia:quapropter ἄποια, hoc est, sine qualitate ad gustū attinente fuere appellata;quibus omnibus(si Galeno creditur)commune est, vt alimentum, quod ab ipsis in corpus distribuitur,nullam insignem habeat facultatem, sed subfrigidum quidem sit:crassitie vero,quale idipsum est,quod sumptum fuerit. Rursus insipida,auctore eodem Galeno, in duplici sunt differentia:nam q̄dam simplicia existunt:alia composita habentur;simplicia velut aqua & terra: sunt.n. ambo gustui insipida, quemadmodum Galenus testatur,& gustus ipse manifestat: composita quidem vt cucumis, & cucurbita, aliaq; pleraque, in quibus nulla insignis pręualet qualitas, qđ si aliqua pręualuerit, testimonio Galeni hæc erit aliquantulū frigiditati attinēs. Cui sententiæ Auicēna subscribit 1.p.canticorum tex. 31.purè insipidū,frigidum,& humidū esse inquiens. Auerroes itidem saporem insipidum aquosum & frigidum esse memoriæ mandauit. Vnde Serapio, insipidi substantiam aquosam, & de genere dulcis esse pronuntiauit: nam dulce ob multam aquosam humiditatem dulcedinem amittit, & insipidum

Lib.2. de alim.fac. ca.68.qđ de tuberibus inscribitur.

Lib.de oculis par tic.5.c.1.

4.simp.c. 15 iuxta finem.

redditur. Rursus insipidum aquosa humiditate deposita dulce euadit, quod exemplo arborũ fructuum probat Serapio: nam in summitatibus ramorũ existentes, dulces: qui verò propè terram sunt, ob humiditatis vbertatem insipidiores sentiuntur. Frumentum item, hordeum, fabę, cicera, aliaq; pleraq; (quod etiã notauit Theophrastus) initio sui ortus velut insipida, dilutaq; apparent, donec temporis tractu siccrescentia, & maturitatẽ adepta dulciora efficiantur. Cæterum Rhaze nõ vnam insipidis omnibus temperiem constituit: Nam insipidorum, ait, vnum esse, quod magis nutrit, quodque æqualitati uicinum est: aliud uero, quod temperatè calfacit, & aliud, quod temperatè infrigidat. Et subdit, cum quolibet istorum posse humiditatem misceri & siccitatem, quæ inquã in insipidis, in ciborum usum haud quaquam uenientibus, locum obtinent: non tamen in illis, quę pręparata atq; cõdita esui apta efficiuntur, ut tubera, cucurbita, fungi, aliaq; huiusmodi: nam hęc omnia talem habẽt temperiem, qualem insipidis omnibus adscripsit Gale. subfrigidam nempe & humidam. quapropter ob aqueam qualitatem sibi innatam meritò gaudent origano; omniaq; huiusmodi succis acribus, uel acidis, uel austeris, uel salsis admisceri postulant; si modo in cibo suauia futura sunt; ac ijs, qui vsi illis fuerint, nauseam non sunt paritura, & quia qualitatis ad gustum attinentis expertia existunt, non immerito multos parandi modos admittunt, ut quæ in medio sint om-

Lib. 6. de cãus plantarũ. c. 8.

Lib. 9. ad Almans. cap. 1.

Gal. li. 2. de alimẽ. facul. c. 3. de cucurbita.

omnis excessus; ob idque ad quemuis illorum ex æquo ducuntur, promptéq; ei assimilantur, & sine multo negotio illius induunt naturam: quandoquidem docente Galeno, nihil eorum, quę cõgenitum quempiam habent excessum, in contrariam excessui parandi rationem facilè ducitur. In ueniuntur præterea multa amaritudinem non exiguam præ se ferentia, vt uirides nuces; quæ per assiduam macerationem, aqua ipsa singulis permutata diebus, oẽm amaritudinem exuunt, & insipida fiunt: atque ob id aliarum rerum misturam facile suscipere, & probè condiri queunt. Porro insipidis omnibus commune est, ut condita atque præparata edi postulent: cruda namque insuauia sunt, stomachumq; lædunt, & concoctu sunt difficilia adeo, ut si qui alterius cibi inopia illa mandere coacti fuerint, pondus frigidum ventriculo incumbere sentiant, stomachumque habeant euersum, ac uomituriant, quo solo uomitu a prementibus symptomatibus poterunt uindicari. Sunt itaque insipida concoctu difficilia, prauique succi: nec tamen si aliquando facilè concoqui uideantur, ob id uitiosa esse desinunt: euenit enim interdum, ut una uel altera uice ingesta probe alterentur; deinceps uero inuicta & inalterata permaneant, quo fit ut postmodũ non leuiter ægrotandi præbeant occasionem. & licet initio lenta progrediantur actione, postea uero alterationis tarditatem noxæ grauitate compensant. Hoc Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facultate, Vbi sup.

cap. 6. Vbi de cucumeribus verba faciens in eum scribit modum, Ergo qui cucumeres belle concoquunt, quū eo ipso nisi affatim ijs se impleuerint, ijs tandem longo tēporis tractu accidit, vt succus frigidus, ac mediocriter crassus in venis coaceruetur, qui in ea coctione, q̄ fit in uenis, haud facilè mutationem in probum sanguinē recipiat. Ob eam igitur causam oībus praui succi edulijs censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam cōcoctu sint facilia: nobis enim non aduertenubus prauus succus ex ipsis post longum tp̄s in venis colligitur; qui postea exiguā ad putrēdum occasionem nactus febres malignas accēdit. hæc Galenus. Rursus insipida Mesues testimonio lubricant, flatulēta sunt, obstruunt, densant, congelant, calorem extingunt. & hæc omnia tardè & debiliter operātur; sua tamen substantia mediocri acre, amarum, salsum, aridum reprimunt. Aliud insipidi genus descripsit Auicenna lib. 2. tract. 1. c. 3. quod ipse apud sensum insipidū uocat: illud autem esse ait, quod in se ipso saporem quidem habet: cæterum propter uehementiam suæ crassitudinis non dissoluitur ex eo quidpiam, quod linguę admisceri, ab eademq; comprehendi possit. Quod si machinemur, inquit, vt eius partes dissoluantur, & attenuentur, sentiet saporem ipsius, è quorum numero esse dicit æs vstū & ferrum: lingua namq; ante ustionem ex his non consequitur saporem: quoniam non dissoluitur ex substantia eorum quidpiam perueniens ad humiditatem existentem in lin-

lingua, quæ extrinsecum medium est in sensu gustus: cum uero conamur, ut in partes minimas secentur: apparebit sapor quidam uehemens. Verũ (iudicio meo) hæc Auicennæ ratio inualida est: nam si æs nõ ustum in scobem, id est, tenuissimũ puluerem redigatur, attenuabitur, & partes disgregabuntur: lingua tamen nullum in eis saporẽ percipiet; etiamsi illæ eius humiditatem pertingant, ac ipsius subintrent meatus; ergo non ob densitudinem, ut Auicenna dixit, cõpactionemvè ęs non ustus insipidus est: sed quia in illo sapor quidam tacitus inest, qui ustione in actum redigitur, & energia fit, qui antea in potentia erat; facit em̃ ignis in ære atque ferro id, quod in medicamentis purgantibus calor noster molitur: quemadmodum enim dum natiuus calor medicamentum terit, calfacit, omniq; ratione exagitat, tacita eius facultas quasi solutis uinculis exurgẽs se promit, profertque uires nouas: sic ignis calor æris & ferri saporem, qui antea insipidus erat, excitat, & in actum deducit. Sed de istis insipidis, quæ in alimentum non cedunt membrorum, in præsentia nobis sermo non est, sed de illis tantum quæ alterata, atque condita corpus nutrire ualent.

Auicẽnæ ratio improbatur

¶ *Quæ sit saporum mistorum consideratio, ac quomodo id, quod per se agit, ab eo quod ex accidenti operatur, discerni ac seiungi debeat.* Cap. X.

QVI compositos atque cõmistos sapores discernere student, necesse illis est, vt prius simplices omnes ad vnguem cognitos atq; pspectos habeant: siquidẽ initium, fons, & elementũ mistorũ cognoscendorum est diligenter interno fere simplicium cuiusq; saporum speciẽ, gustũ in singulis sæpè exercẽdo, & affectionem, quam quisque per se in lingua imprimit, diligenter memoriæ mandando. Exploratur autem vniuscuiusque eorum natura in hunc modum, acerbus in mespilis, acatia, fructu arbuti, ilicis, fagi, & in pyris syluestribus immaturis, ac in cornis, Austerus in cotoneis malis, in sorbis & oliuis: nam in mali punici granis austerus solus nõ reperitur; sed acido vel dulci cõmiscetur: acidus præsertim percipitur in oxylapatho, & oxalide, quam et oxida nuncupãt: est aũt hæc olus syluestre; in istis enim, maximè Galeno, syncerus visus est ac simplex acidus sapor, nullius particeps acerbitatis, vt solent arborum fructus; perspicuò enim hi cum acerbitate quadam admistã habent aciditatem; sicut cũ acrimonia acetum. Sapor dulcis deprehẽditur in musto ex dulcibus vuis expresso, atque ad dimidias, tertiasvè excocto, quod teste Galeno dulcedine melli non cedit, vt mel tamen acre non est, & in his ipsis vuis saccharo calamis, viridib. graminis, ἀγρώστιν, Græci vocãt; adhæc tritici, hordei, aliorumque multorum: nã in melle syncerus dulcis sapor non est, sed acrimoniæ permistus, vt docet Galenus. 1. de antidotis, c. 2. & glizirhizę radix eodem

Li. 4. de simp. me. facul. c. 15.

Lib. 1. de antidotis, ca. 2.

eodem testante Galeno, simul cum dulcedine leuem quandã obtinet adstrictionem: ad eundem modum vbi vase quopiam aut rupto, aut aperto, affatim calidus sanguis in linguã effunditur, dulcissimus apparet: vtique si secundum naturam se habuerit: nã morbidus amarus aut salsus est, aliáve eius generis qualitatem præ se fert. Pinguis exactè est, tum fructus, tum succus oleæ caducæ, & alij oẽs, ex quibus oleum conficitur, sicut sesama, nucesque, & amigdala: nam id genus oĩa vetustate prorsus efficiuntur pinguia; quippe in quibus aquea quidem excrementitiaque humiditas digeritur; propria verò à calore natiuo elaboratur, atq; exactè concoquitur. Amarus sapor exploratur in cucumeris asinini, fellisq; gustu. Salsus in sale: acris in allijs, cepis, sinapi, & in alijs, quæ his similia sunt: insipidus in cucurbita, & aqua pura ac omnis experte qualitatis. Atque hi sunt simplices, synceriq; sapores omnes, quos sanè, qui seorsim exactè cognoscit, cùm permiscentur, ac inuicẽ cõponũtur, nõ multo negotio cognoscet, quo circa percipiet in succo vuæ immaturæ acerbitatẽ & aciditatem simul inesse: in aloe adstrictionẽ & amaritudinem: in aceto acrimoniam & aciditatẽ: in absynthio amarorem, adstrictionẽ, acrimoniamq; Ad eundem prorsus modũ cognoscet in capparis radicis cortice triplicẽ saporẽ vnà coire amarum, acrẽ, & acerbũ. Considerandum rursus est, qđ cum ex pluribus saporibus mistio existit, ex oĩbus mistam actionem medicamentũ edet:

Lib. 6. de simp. me. facul. tit. de dulci. radice.

Gal. li. 4. simp. ca. 16.

Gal. li. 4. de simpl. med. fac. cap. 8.

guinem vertuntur: & propterea etquod vno loco nō permanēt, sed in multas partes diuisa quoquo versum feruntur. Addit, & quod non solum multis succis miscētur, sed etiam cibis cum quibus sumuntur: ad hęc, quod celeriter eorū & cōcoctio & partiū separatio perficitur ita, vt quod conueniens in eis est, assimiletur, quod superuacaneum & acre, per aluū, vrinas, & sudorē excernatur. Atq; huiusmodi causę sunt oēs, propter quas, quod foris impositū exulcerat, id comestū non exulcerat. Hoc tū animaduertendum reor, quod etsi acres sapores vniuersi calidi valde sint, non tñ calori eorū semper correspondere siccitatē: siquidem docente Galeno, Quicunq; vtique ex eis amari non sunt, vberē interim humiditatē admistā habent: proindeq; corporum eiusmodi non pauca a nobis esitantur; vt porra, allia, cepę.

4. sim. 19

In quam sententiā deuenit Serapio dicens, Quādo componuntur sapor acutus & amarus in aliqua medicina, erit illa medicina sicca penitus sine dubio: sed res acutissime pungentes, quæ nō sunt amaræ, inueniuntur multoties multæ humiditatis: quare veniunt ad vsum cibi, & comedūtur; & ideo deuenimus ad comedēdum multas ex eis, sicut illas, quibus admiscetur sapor dulcis ex cibis, & vtimur eis in modum specierum condientium solum, vice verò cibi non vtimur vna solum ex eis propter fortitudinem suæ virtutis. talia Serapio. Ex quibus liquet, Auerroem minus benè saporem acrem simpliciter calidum &

Lib. 5. ca. 27.

sic-

ficcum pronuntiasse: cum tamẽ multa excipere deberet, quæ utique a ficcitate longè aliena funt. Sed quod humida fint acrium corporum plera que, in primis nos docet experientia, sed & præter experientiam ratio ipsa manifestat: nam talia admodum putrescere solent, vt allia, & cepæ, quod indicat, ea adeò superfluã obtinere humiditatem, vt a proprio calore contineri & gubernari non possit: atque hinc est, vt antea quam reponantur, nonnulli illa soli exponant: alij ignis camino suspendant, donec absumpta superflua humiditate minus putredini reddant obnoxia. Idem etiam piperi longo, zinziberi, & alijs innumeris accidit: nam nisi statim ab initio probè siccentur, & recrementitiam humiditatem amittant, facile perforantur, & carie corripiuntur; quod nulli eorum, quæ aut planè ficca funt, aut humida quidem, sed elaboratam, ac familiarem continent humiditatem, vsu euenire videmus. Verum illa temporis tractu, vt ficciora, ita & tepentiora redduntur, eo quòd vna cum excrementitia humiditãte acrimoniam quoque deperdunt.

Porrò ex his acribus corporibus alia, vt dictũ est, edi possunt, alia esui funt inepta. Quæ idonea funt esui, docente Galeno, dulcem quãdam (saltem obscuram) admistam habeant qualitatem, necesse est: proinde plurimis illorum pro obsonio vtimur: multis verò vt condimentis tantum: at vt cibo ipsorum omnino nullo, idque ob Li.4.sim. cap.18.

vi-

puto non facturos, si Galenum legissent, li. 2. de facult. alimentorum. c. ultimo, dicentem, Abstinendum ab assiduo usu oium acrium, & potissimum cum is, qui ipsis vescitur, natura fuerit biliosus: solis enim, qui uel succum pituitosum, uel crudum & crassum, ac lentum aceruauerint, cibi eiusmodi sunt accõmodati. Sapor acris testimonio Galeni lib. 5. de simpl. medic. facult. cap. 27. extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & scaram siue crustram efficit. & paulo superius dixerat, acre similiter ut acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationemq; attinet: cęterum in hoc differre, ꝙ acidum refrigeret, acre vero excalfaciat: ad hæc qđ illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Auicéna operationes acuitatis esse ait resolutioné, incisionem, putrefactionem, & apertioné. subditq; acutum & acidum in hoc conuenire, ꝙ ambo linguam mordicent, in eo vero differre, ꝙ acutum mordicet eam vehemẽter cũ calfactione: acidum verò mediocriter & absque calfactione. Quę sanè ex Galeno desumpsit lib. 1. de simplicium medic. facult. c. 39. Mesues de sapore acri hæc nobis scripta reliquit, Acre medicamentum, inquit, facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus dissipat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo attrahit, siccat, emaciat, sitim facit. Ob hæc omnia cito & valenter agit, & sua tenui essentia amarum medicamentum, & cętera imbecilliter, aut tarde purgantia accelerat, & purgantiora reddit, & hac

Li. 2. trac. 1. c. 3. et 4.

In canonibus vniuersalib. theorem. 1. & 2.

in re vsum præstat.& ad hæc quod res acres, vt aromata,flatus a medicamento excitatos tenuãt, & dissipant,ob id ipsis hæc miscentur, vt daucus,feniculum,piper longum. hæc Mesues. Cæterum quod ait,saporem hunc oĩa citò & valenter agere ex natura caloris excellentis, qui in essentia sua actuosus maximè existit, id possidet. Porro actuosus maximè habetur calor,quod celeriter,in quæ agit,permeet, quod vim & impetum sua acrimonia faciat; quod naturam suam his,ĩ quæ operatur, breuiter impertiat, quòd deducat,fundat,attenuet, quæ nulli qualitatum alteri sunt a natura tributa;ac proinde nihil magis res vicinas alterare,ac immutare, quam ipsa caliditas potest. Sed dicet aliquis, si calori tanta est agendi facultas, cur calfaciendi ac refrigerandi par quodammodo tempus habetur?vt a Galeno proditum est.7.metho.cap.5.cui Auicenna consentit.4.1.cap.2.& 13.tertii tract. 1.cap.4. Cui dicẽdum, quod etsi eiusdem Galeni testimonio caloris,quam frigoris maior sit efficacia, calori tamen agenti patientis frigoris repugnantia, hoc est,occlusio & densitas meatuum magis obsistit: verum agenti frigori, etsi minus efficaci, repugnantia tamen minor occurrit,quia cum morbo calido adest raritas & reseratio viarum, vnde nascitur passuri corporis aptior dispositio, quo fit vt pari illa tempore suos effectus compleant,efficientiasq; exerceant. Verum hæc a præsenti tractatione aliena videntur;quare ad pensum redeamus:

Lib. de cõsti.ar.medi.c.9.& de causis cap.3.

mus: fecit enim prædictus Mesues locus, vt in ista descenderem, ac vt illum totum ad Aristophanis lucernam, quemadmodum dici solet, enucleatem.

Saporem insipidum aquosum esse subfrigidum: ac quare gustus organũ insipidum esse oporteat: curque nobis aliqua insipida & nonnulla amara, alijs animalibus sapida & suauia appareant? Cap. IX.

Dictum quidem suprà est, insipidum inter sapores recenseri debere, eò quòd à nullo alio sensu præter quàm à gustu percipi illud potest. Quare quisquis protulit eorum insipida esse verba, qui insipidum, saporem esse tenent, non rectè censuit. Dicitur autem insipidum, quẽadmodum Galeno visum est, ex eo quod ad linguam veniens nihil in ea facit: aut ob id, quod nulla insigni gustabili qualitate gustum afficit, nec dulcedine, nec amaritudine, nec aciditate, nec aliqua alia ex eis quæ dictæ sunt; quod euenit propter maximam similitudinem, quam obtinet cum organo gustus; nam vt Auerroes ait, Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Atque hæc causa est, cur gustus natura aquea, synceraque habeatur, & nec dulcedinis, nec acrimoniæ, nec acerbitatis, nec alterius saporis particeps, sed quemadmodum aqua optima omnis qualitatis, quæ ad gustum attinet, expers esse censetur. Quia si sapor aquis gustui innatus esset,

Li. de locu lo par. 5. cap. 1.

Lib. 3. de anima. commen.

ribus,quibus illa delectari solent, diuersitas est, sic & in gustandi,edendiq; modo discrimen reperitur:alia enim sugunt,alia lambunt, sorbent alia,mandunt,vorant.sed de his satis.Quare ad pēsum reuertamur.Insipida ad gustum nrm (nā de hoc in pręsentia nobis sermo est, quia hunc solū medicus cōsiderat)aquosa sunt, & qualitatis,quæ verbis explicari queat,experτia:quapropter ἄποια, hoc est, sine qualitate ad gustū attinente fuere appellata;quibus omnibus(si Galeno creditur)commune est, vt alimentum, quod ab ipsis in corpus distribuitur,nullam insignem habeat facultatem, sed subfrigidum quidem sit:crassitie vero,quale idipsum est,quod sumptum fuerit. Rursus insipida,auctore eodem Galeno, in duplici sunt differentia:nam q̄dam simplicia existunt:alia composita habentur;simplicia velut aqua & terra: sunt.n. ambo gustui insipida, quemadmodum Galenus testatur,& gustus ipse manifestat: composita quidem vt cucumis, & cucurbita, aliaq; pleraque, in quibus nulla insignis pręualet qualitas, qđ si aliqua pręualuerit, testimonio Galeni hæc erit aliquantulū frigiditati attinēs. Cui sententiæ Auicēna subscribit 1.p.canticorum tex. 31.purè insipidū,frigidum,& humidū esse inquiens. Auerroes itidem saporem insipidum aquosum & frigidum esse memoriæ mandauit. Vnde Serapio, insipidi substantiam aquosam, & de genere dulcis esse pronuntiauit: nam dulce ob multam aquosam humiditatem dulcedinem amittit, & insipidum

Lib.2. de alim.fac. ca.68.qđ de tuberibus inscribitur.

Lib.de oculis par tic.5.c.1.

4.simp.c. 15 iuxta finem.

redditur. Rursus insipidum aquosa humiditate deposita dulce euadit, quod exemplo arborũ fructuum probat Serapio: nam in summitatibus ramorũ existentes, dulces: qui verò propè terram sunt, ob humiditatis vbertatem insipidiores sentiuntur. Frumentum item, hordeum, fabę, cicera, aliaq; pleraq; (quod etiã notauit Theophrastus) initio sui ortus velut insipida, dilutaq; apparent, donec temporis tractu siccrescentia, & maturitatẽ adepta dulciora efficiantur. Cæterum Rhaze nõ vnam insipidis omnibus temperiem constituit: Nam insipidorum, ait, vnum esse, quod magis nutrit, quodque æqualitati uicinum est: aliud uero, quod temperatè calfacit, & aliud, quod temperatè infrigidat. Et subdit, cum quolibet istorum posse humiditatem misceri & siccitatem, quæ inquã in insipidis, in ciborum usum haud quaquam uenientibus, locum obtinent: non tamen in illis, quę pręparata atq; cõdita esui apta efficiuntur, ut tubera, cucurbita, fungi, aliaq; huiusmodi: nam hęc omnia talem habẽt temperiem, qualem insipidis omnibus adscripsit Gale. subfrigidam nempe & humidam: quapropter ob aqueam qualitatem sibi innatam meritò gaudent origano; omniaq; huiusmodi succis acribus, uel acidis, uel austeris, uel salsis admisceri postulant; si modo in cibo suauia futura sunt; ac ijs, qui vsi illis fuerint, nauseam non sunt paritura, & quia qualitatis ad gustum attinentis expertia existunt, non immeritò multos parandi modos admittunt, ut quæ in medio sint

Lib. 6. de cãus plantarũ. c. 8.

Lib. 9. ad Almans. cap. 1.

Gal. li. 2. de alimẽ. facul. c. 3. de cucurbita.

om-

omnis excessus; ob idque ad quemuis illorum ex æquo ducuntur, prompteq; ei assimilantur, & sine multo negotio illius induunt naturam: quandoquidem docente Galeno, nihil eorum, quę cō- genitum quempiam habent excessum, in contrariam excessui parandi rationem facilè ducitur. In ueniuntur præterea multa amaritudinem non exiguam præ se ferentia, vt uirides nuces, quæ per assiduam macerationem, aqua ipsa singulis permutata diebus, oēm amaritudinem exuunt, & insipida fiunt: atque ob id aliarum rerum misturam facile suscipere, & probè condiri queunt. Porro insipidis omnibus commune est, ut condita atque præparata edi postulent: cruda namque insuauia sunt, stomachumq; lædunt, & concoctu sunt difficilia adeo, ut si qui alterius cibi inopia illa mandere coacti fuerint, pondus frigidum ventriculo incumbere sentiant, stomachumque habeant euersum, ac uomituriant, quo solo uomitu a prementibus symptomatibus poterunt uindicari. Sunt itaque insipida concoctu difficilia, prauique succi: nec tamen si aliquando facilè concoqui uideantur, ob id uitiosa esse desinunt: euenit enim interdum, ut una uel altera uice ingesta probe alterentur; deinceps uero inuicta & inalterata permaneant, quo fit ut postmodū non leuiter ægrotandi præbeant occasionem. & licet initio lenta progrediantur actione, postea uero alterationis tarditatem noxæ grauitate compensant. Hoc Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facultate,

Vbi sup.

F 2 cap.

cap. 6. Vbi de cucumeribus verba faciens in eum scribit modum, Ergo qui cucumeres belle conco quunt, quũ eo ipso fisi affatim ijs se impleuerint, ijs tandem longo tẽporis tractu accidit, vt succus frigidus, ac mediocriter crassus in venis coaceruetur, qui in ea coctione, q̃ fit in uenis, haud facilè mutationem in probum sanguinẽ recipiat. Ob eam igitur causam oĩbus praui succi edulijs censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam cõcoctu sint facilia: nobis enim non aduertenubus prauus succus ex ipsis post longum tp̃s in venis colligitur; qui postea exiguã ad putrẽdum occasionem nactus febres malignas accẽdit. hæc Galenus. Rursus insipida Mesues testimonio lubricant, flatulẽta sunt, obstruunt, densant, congelant, calorem extinguunt. & hæc omnia tardè & debiliter operãtur; sua tamen substantia mediocri acre, amarum, salsum, aridum reprimunt. Aliud insipidi genus descripsit Auicenna lib. 2. tract. 1. c. 3. quod ipse apud sensum insipidũ uocat: illud autem esse ait, quod in se ipso saporem quidem habet: cæterum propter uehementiam suæ crassitudinis non dissoluitur ex eo quidpiam, quod linguę admisceri, ab eademq; comprehendi possit. Quod si machinemur, inquit, vt eius partes dissoluantur, & attenuentur, sentiet saporem ipsius, è quorum numero esse dicit æs vstũ & ferrum: lingua namq; ante ustionem ex his non consequitur saporem: quoniam non dissoluitur ex substantia eorum quidpiam perueniens ad humiditatem existentem in lin-

lingua, quæ extrinsecum medium est in sensu gustus: cum uero conamur, ut in partes minimas secentur: apparebit sapor quidam uehemens. Verũ (iudicio meo) hæc Auicennæ ratio inualida est: nam si æs nõ ustum in scobem, id est, tenuissimũ puluerem redigatur, attenuabitur, & partes disgregabuntur: lingua tamen nullum in eis saporẽ percipiet; etiamsi illæ eius humiditatem pertingant, ac ipsius subintrent meatus; ergo non ob densitudinem, ut Auicenna dixit, cõpactionemvè æs non ustus insipidus est: sed quia in illo sapor quidam tacitus inest, qui ustione in actum redigitur; & energia fit, qui antea in potentia erat; facit enĩ ignis in ære atque ferro id, quod in medicamentis purgantibus calor noster molitur: quemadmodum enim dum natiuus calor medicamentum terit, calfacit, omniq; ratione exagitat, tacita eius facultas quasi solutis uinculis exurgẽs se promit, profertque uires nouas: sic ignis calor æris & ferri saporem, qui antea insipidus erat, excitat, & in actum deducit. Sed de istis insipidis, quæ in alimentum non cedunt membrorum, in præsentia nobis sermo non est, sed de illis tantum quæ alterata, atque condita corpus nutrire ualent.

Auicẽnæ ratio improbatur

¶ *Quæ sit saporum mistorum consideratio, ac quomodo id, quod per se agit, ab eo quod ex accidenti operatur, discerni ac seiungi debeat. Cap. X.*

QVI compositos atque cõmistos sapores discernere student, necesse illis est, vt prius simplices omnes ad vnguem cognitos atq; pspectos habeant: siquidẽ initium, fons, & elementũ mistorũ cognoscendorum est diligenter internoscere simplicium cuiusq; saporum speciẽ, gustũ in singulis sæpè exercẽdo, & affectionem, quam quisque per se in lingua imprimit, diligenter memoriæ mandando. Exploratur autem vniuscuiusque eorum natura in hunc modum, acerbus in mespilis, acatia, fructu arbuti, ilicis, fagi, & in pyris syluestribus immaturis, ac in cornis, Austerus in cotoneis malis, in sorbis & oliuis: nam in mali punici granis austerus solus nõ reperitur; sed acido vel dulci cõmiscetur: acidus præsertim percipitur in oxylapatho, & oxalide, quam & oxida nuncupãt: est aũt hæc olus syluestre: in istis enim, *Li. 4. de simp. me. facul. c. 15.* maximè Galeno, syncerus visus est ac simplex acidus sapor, nullius particeps acerbitatis, vt solent arborum fructus; perspicuò enim hi cum acerbitate quadam admistã habent aciditatem: sicut cũ acrimonia acetum. Sapor dulcis deprehẽditur in musto ex dulcibus vuis expresso, atque ad dimidias, tertiasvè excocto; quod teste Galeno dulce- *Lib. 1. de antidotis, ca. 2.* dine melli non cedit, vt mel tamen acre non est, & in his ipsis vuis saccharo calamis viridib. graminis, ἀγρώστιν, Græci vocãt; adhæc tritici, hordei, aliorumque multorum: nã in melle syncerus dulcis sapor non est; sed acrimoniæ permistus, vt docet Galenus. 1. de antidotis, c. 2. & glizirhizę radix

eodem

eodem testante Galeno, simul cum dulcedine leuem quandã obtinet adstrictionem: ad eundem modum, vbi vase quopiam aut rupto, aut aperto, affatim calidus sanguis in linguã effunditur, dulcissimus apparet: vtique si secundum naturam se habuerit: nã morbidus amarus aut salsus est, aliã vè eius generis qualitatem præ se fert. Pinguis exactè est, tum fructus, tum succus oleæ caducæ, & alij oẽs, ex quibus oleum conficitur, sicut sesama, nuces que, & amigdala: nam id genus oĩa vetustate prorsus efficiuntur pinguia; quippe in quibus aquea quidem excrementitiaque humiditas digeritur; propria verò à calore natiuo elaboratur, atq; exactè concoquitur. Amarus sapor exploratur in cucumeris asinini, fellisq; gustu. Salsus in sale: acris in allijs, cepis, sinapi, & in alijs, quæ his similia sunt: insipidus in cucurbita, & aqua pura ac omnis experte qualitatis. Atque hi sunt simplices, synceriq; sapores omnes, quos sanè, qui seorsim exactè cognoscit, cùm permiscentur, ac inuicẽ cõponũtur, nõ multo negotio cognoscet, quo circa percipiet in succo vuæ immaturæ acerbitaté & aciditatem simul inesse: in aloe adstrictionẽ & amaritudinem: in aceto acrimoniam & aciditaté: in absynthio amarorem, adstrictionẽ, acrimoniamq;. Ad eundem prorsus modũ cognoscet in capparis radicis cortice triplicẽ saporẽ vnà coire amarum, acré, & acerbũ. Considerandum rursus est, qđ cum ex pluribus saporibus mistio existit, ex oĩbus mistam actionem medicamentũ edet:

Lib.6.de simp.me. facul.tit. de dulci radice.

Gal.li.4. simp. ca. 16.

Gal.li.4. de simpl. med.fac. cap.8.

nam aloe aluum deijcit cũ amaritudinis:sed ventrem cohibet atque roborat adstrictionis occasione. Atque hinc est, quod dicat Galenus illam nõ elotam valentius vacuare, elotam purgare quidẽ minus,sed roborare ventriculum magis. Sic capparis radicis cortex,eodem docente Galeno,vincentem habet qualitatem amaram,proximã acrẽ, deinde acerbam.Ex quo liquet,quod diuersis pugnantibusque constet facultatibus,quippe abstergere,purgare,incidere potest amaritudine;excalfacere,incidere, digerere acrimonia ; contrahere vero,densare,constringere acerbitate.Hoc in mille alijs videre licet,quæ in præsentia silentio prætermitto, ne in re perspicua exemplis vtar parum necessarijs.Veruntamen etsi ex omnib.mista edatur actio, illa tamen valentiori præcipuè referenda est; sic acetum magis infrigidat,quàm calfacit, effectusque aciditatis plus elucent,conspicuique magis sunt,quàm acrimoniæ: ad eundem modũ denominatio ab exuperantiori ac vigentiori sumenda semper est, vt ex Galeno fit manifestum, lib.4. de simplicium medicamentorum facultat. cap.18.dicente,quędam acria permistam habere amaritudinem;nõ tamen nuncupari amara, quãdoquidem hæc in eis lenis est & infirma, valida aũt vis acrimoniæ;sic mel dulce tãtum vocare solemus, etiãsi dulcedini immistam acrimoniã habeat.Ad eundem ẽt modum aloem amaram dicimus,nulla adstrictionis mentione facta.Atque ita quidẽ de medicamentorũ,eduliorumq; uirib. ex

Li.7.metho.c.11.

Lib.7.de simp.me. facul.tit. de cappa ri.

sapo-

saporibus conijcere datur: in quibus verò sapor nequit medicaměti vim atque facultatě ostědere, experientia succurrit; nec.n. in oĩbus certa est saporis significatio: nam sic opium amarissimum, iudicaremus calidũ, pariter & cicutam, cũ tamen duo hæc venena sint frigiditate internecantia. Quapropter non temerè à Galeno dictum est initio librorũ de alimentorum facultatibus, haud recte opinari eos, qui omnia sapore eodě, odore, colore, aut alio id genus prædita vires easdě obtinere, existimant. Ne verò nos experiětia fallax decipiat, etiã atque ět cauendum, ne affectum, qui per acciděs à medicaméto processit, primũ & per se editum esse putemus: discernemus autem id, quod ex accidenti quid facit, ab eo, quod propria facultate operatur, si ijs, quæ tertio de temperamětis, & 1. de simpliciũ medicaměn. facul. scripsit Galen. mentě adhibuerimus, vbi discemus actiones, quæ ex accidenti procedunt, nõ tribuere medicamětis appellationes, sed quæ per se & primo ac nullo interueniente medio à medicamentis ipsis emanant: alioquin aquam frigidam calidam esse dicemus, vbi uidelicet in iuuene benè carnoso, ac æstate media caloris molitur reuocationě: & calidam frigidam, cum in phlegmone (est enim ea affectio calidæ copiosæque fluxionis soboles) modico suo calore superfluitatem euacuans, quod reliquum est, frigidum reddit. Pari modo medicamenta calida cholagogà iudicabimus frigida, dũ attractis ab eis calidis ac biliosis humo-

3. de tempera. c. 5. 1. de sim. me. facul. cap. 4.

humorib. corpus frigidius, quàm ante remanet, prout enim corpus affectum est, ita & id, quod in corpus assumitur, nunc suam, nunc alienã qualitatem ostendere vĩatque hæc præcipua cã est, cur idem medicamẽtum modò per se operetur, quandoque vero ex accidenti: vinum alios tardos, alios superbos reddit, atq; insanibundos, cõtrario etenim affectu id agitur; quandoquidem alteri magis, alteri minus moueantur; quoniam, vt ex Heremoni sententia scribit Aristoteles, vinum

Li. 3. proble. 16. sese pro moribus vtentium applicat; cõtraria igitur reddit, non quæ eadem, sed quæ sunt similia; vt ignis alia exiccat; alia humefacit; sed non eadem: & quidem glaciem liquefacit, salem indurat: nã & vinum, vt quod suaptę natura calidũ sit, homines tardiores incendit, redditq́, mobiliores: contra mobiliores dissoluit, atq; retardat. Vt enim balneũ corpora perstricta duraq; relaxat, agilioraq; facit: humida vero & mobilia dissoluit, atq; infirmat; sic vinum quasi interna hominis diluẽs ita afficere potest. Brasica rursus ante vini potionẽ ingesta ebrietatem inducere perhibetur: post

3. proble. probl. 17. verò sumpta temulentiam soluit, vt ab Aristotele proditum est. Mel febrientibus amarum videtur, similiter & vinum: sanis vero corporibus ambo dulcedinem & suauitatẽ ostendunt. Si quis enim dulcibus edulijs gustum afficiat, quod statim superbibatur vinum, amarum esse percipietur. Coa-

Li. 2. ca. 67. in fi. gulũ omne, vt Dioscorides tradidit, dissipata cogit, & coacta dissoluit. Cedria viuentia corpora

corrum-

corrumpit, & defuncta conseruat, qua ex causa mortuorum vitā aliqui eam appellauere, ita eodē scribēte Dioscoride lib. 1. cap. 89. Acida præterea vt supra c. 3. visum est, cum succum crassum in ventre inuenerint, alui deiectiones humectāt, faciliorésq; reddunt; si vero ventrē purum inuenerint, illū magis sistūt. Nuces, vt Simō Sethi memoriæ mādauit, in ventriculis frigidis facile coquuntur: in calidis vero in biliosum humorē vertūtur. Trāsportatio, & motus velut ventilās, sol excalfaciens, flammæq; iuxta ardentes, vt Galenus ait, vina optima, & natura calida, meliora & præstantiora efficiunt; lāguida vero corrumpunt, & acida reddunt, & eorum arguunt imbecillitatem, ac celeriter perpeti cogunt, quæ alioqui post passura essent. Sunt & multa alia, quæ pro corporis varia dispositione oppugnātes contrariasq; facultates excercent; atq; ob id ambiguos reddunt simplicium vestigatores nescientes quid per se, ac quid ex accidenti illa moliantur.

Bartholo: Marātha li. 3. met. cognoscendorū simplic. c. 14.

4. simpli. cap. 14.

¶ *Quid odor secundum Aristotelem, & Theophrastum: illumq; per aerem & aquam diffundi: ac pisces odorare non acris, sed aquæ interuentu?*

Capit. XI.

Opportunum videtur nunc de odoribus disserere, eò quod teste Aristot. lib. de sensu & ijs, quæ sentiūtur. c. 5. cum saporibus proportione quadam conueniāt, eademq; ferme sit vtrisq; affectio, vt dixit Theophrastus li. 6. de causis plā-

ta-

tarum, capite. 1. Et ut a definitione exordiamur, odor, quemadmodum idem docuit Theophrastus, partis est siccæ sapidę in diaphano, hoc est, trāslucido corpore demistio: id.n. aeris & aquæ cōe esse inquit; siccę dixit, quia odor in sicco fundatur, eidemq; innititur: atq; hinc euenit, quemadmodum lib. 6. de causis plātarum, ca. 24. ipsemet Theophrastus annotauit, vt fructus agrestes odoratiores vrbanis sui generis habeātur: sunt. n. agrestes vrbanis sicciores. Hæc quoq; causa est, cur in Ægypto minime odorati flores nascātur; quia vt Plinius lib. 21. c. 7. scriptum reliquit, ibi nebulosus, ac roscidus aer à Nilo flumine existit. Aristoteles pręterea lib. 2. de anima. c. 9. in fine, odorem sicci esse, sicuti sapor humidi, ingenue professus est. Est ēt odor partis sapidę; quia odor tantūmodo, vbi sapor est, reperitur, dicēte Alexādro odorem habentia habere ēt & saporem; & insipida odore carere. Cui Auerroes subscribit lib. de sensu & sensilibus. c. 5. ambo ab Aristo. docti eodē in loco, vbi Arist. sic ait, lapis inodorabilis, insipidus. n. ligna aūt odorabilia, sapida. n. & horum aquosa minus: amplius eorum, quæ metalla sunt, aurū inodorabile, insipidum enim. Quibus verbis liquido ostēdit, odorem partis sapidę expertē non esse; sineq; sapore odorem nō reperiri. Cui tamē sapori odor pręcipue insit, dubiū est: nam Theophrastus lib. 6. de causis plātarum. c. 13. dicit initium boni odoris amarum existere; odoratumq; quin amarū sit, cōperiri esse difficile. Cui Plinius con-

Lib. 2. de anima, ca. de olfactu.

Cui sapori odor praeser tim mē.

conſentit lib.2 t.c. 7.inquiens, Odorato ſapor raro vlli nõ amarus, e cõtrario dulcia raro odorata. Quod & experiẽtia ipſa manifeſtat;nã roſa,agolochum,moſchus,ambarum, cybetũ, & alia huiuſmodi,quæ odoratiſſima ſunt, amaritudinẽ nõ exiguã prę ſe ferunt.Cęterum Gal.lib.4.de ſimp. medic.facul.c.22. manifeſte contrarium aſſerere apparet, dum ait, amarum nunquam odoratum eſſe,nec vt medicamẽtum nobis ſuaue,nec vt cibus.Alphonſus Lupeius iure putat textum hunc eſſe deprauatum, emendandumq; fore per antiquiſſimum codicem manu ſcriptum, aut per vetere translationem, quę hunc in modum habet, veruntamen res amari ſaporis non cadit ex caſu delectabili in aliqua hora, nec ſecundũ viã medicinę,nec ſecundum viam cibi.Poteſt etiam per Gręcum exemplar emẽdari, quod ſic habet, καὶ τοι τόγε πικρὸν οὐδέποτ' ἦν οὐδ' ὡς φάρμακον ἡμῖν ἡδύ. hoc eſt, tametſi amarum nunquam ſane nec vt medicamentum eſt nobis ſuaue. Quare vtcunq; ſit, Lupeius reprehẽſionẽ valeriolæ hac in parte merito inanem eſſe cẽſet.Subdit deinceps Theophraſtus in diaphano, hoc eſt, translucido corpore demiſtio ; quia pars hęc ſicca, ſapidaque, quam odorem appellamus, à re ipſa per diaphanum, translucidumve corpus communicatur. Declaratque poſtmodum qualia ſint huiuſmodi corpora diaphana odorem deferẽtia dicens, Huiuſmodi aerem eſſe & aquam. Quæ ſane ab Ariſtotele deſumpſit lib.de ſenſu & ijs,quæ ſentiuntur

Galeni textus deprauatus emẽdatur.

Quæ ſint diaphana corpora odorẽ deferentia.

tur,c.5.dicente, in aqua saporem inesse pariter & odorem.& lib. 2. de anima textu.97. inquit, est aũt olfactus per medium,ut aërem & aquam,e i-enim aquatica uidentur odorem sentire. Verũtamen Plinius huic sententiæ aduersatur lib. 9.c.7. scribens in hunc modum, Super omnia esse auditum & odoratum piscibus; nõ erit dubium ex aeris utrunq; materia, odorem quidem nõ aliud, quã aerem infectum intelligi posse. Quibus uerbis cõsentit quidẽ pisces odorare, uerũ nõ aquæ, sed aeris interuentu, quem bullãtium aquarum sufflationis experimento,piscium somno,lunæq; effectu concharum quoque corpora augescente, aquæ permisceri opinatur. Nititur illo capite cõtra Aristotelẽ defendere,pisces respirationis munere fungi; ad cuius probationẽ coactus fuit adducere,aerem,quem ipse uitalem halitum uocat, in aquas penetrare, quia sine eo respirationi locus non datur ullus, id aũt colligit ex somno, ex bullãtium aquarum sufflatu, & ex lunæ effectu cõcharum corpora augescente. Quæ sane rationes inualidæ sunt, & nihil aduersus Aristotelem cõuincunt;quia dormire pisces absq; eo,quod respirẽt,nihil est, quod impediat: nã si sine respiratione uigilãt,cur dormire etiam sine respiratiõe non poterunt?Vitalem aũt aurã in aquas penetrare contingere potest, uel cum illa cum pondere aliquo delapsa descenderit, uerum hæc mox sese refert; quo fit,ut undam sursum compellens, bullas excitet: uel quod uapores propter solis abstra

Plinius Aristoteli aduersatur.

Arist. li. 2. de anima,ca.8. in fin. senet pisces non respirare.

Quibus modis cõtingat aerem in aquã penetrare.

ctionem

ctionem ex terra subdita mari, uel ex aliqua alia parte terræ cauernosæ transcurrentes exhalāt, ut dicere necesse sit, auram aliquam sub aqua remanere nō posse. Etsi qua ex causis de prædictis oriatur, statim ascēdere proprium locū quærens. Hoc n. Aristoteles nos docuit lib. de sensu, & ijs, quæ sentiuntur, c. 5. dicens, Pisces olfacere uidentur, quamuis aer in aqua non sit (nam simulac aer in aqua gignitur, emergere assolet) nec ipsi respirēt. Quod aūt cōcharum corpora in plenilunio incrementum capessant, nihil ad rem attinet; cum nō ex respiratione, aut ex transpiratione aliqua; sed uel quia per id tēpus eorum humor diffundatur, & maiorem occupet locum; uel quoniā propter tēporis clementiam pinguescāt, & saginētur, talis effectus producatur, id, quod ēt de cācris Plinius asserere uidetur lib. 9. c. 31. inquiens, Omnia eius generis hyeme læduntur; autumno & uere pinguescunt; & plenilunio magis: quia nocte sydus tepido fulgore mitificat. Quæ sane ab Aristotele accepit lib. 4. de partib. animalium, cap. 5. parum ante medium, ubi sic ait, Laborant testata omnia per frigus & æstum, atque exuperantiam temporis pati nequeunt, argumento est, quod echinis euenit: habent enim id, quod ouum appellant. iam ab ortu naturæ & plenilunijs uberius, non quia per id tempus copiosius pascuntur, ut quidam putant: sed quod noctes tepidiores sunt, propter lucem pleniorem; calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, utpote quæ sangui-
ne

ine careant; ex quo fit, ut æstate potius vbique ui geant, præterquã in Pyrensi Euripo: nam ibi non minus tẽpore hyberno probãtur; cuius rei cã est, quod tunc uberius pabulentur, cũ pisces per id tẽpus ea loca relinquant. hęc Aristoteles. Quę ẽt quinto libro de historia animalium tetigerat. Audire ẽt pisces palã est aquæ interuallo: est.n.aqua interuallum auditui eorum, sicuti aer auditui terrestrium: auditur quidẽ sonus, & in aere, & in aqua, ut. 2. de anima, c. 8. ab Arist. traditum est, nulla tñ pars eis est manifesta, quę sensum ministret audiendi, siquidẽ ut Plinius ait, neq; mẽbra neq; foramina auditus habent: audire tamen eos palã est, utpote cum plausu cõgregari feros ad cibum cõsuetudine in quibusdam uiuarijs spectetur; & in piscinis Cęsaris genera piscium ad nomen uenisse eiusdem Plinij, testimonio compertũ habemus. Sonos etiam immodicos, ut triremium remigia fugere uisuntur: itaque fit ut facile intra sua stabula capiantur: nam etsi externus strepitus paruus est, ijs tamen qui demersum in humore suum auditum habent, ęque omnis ingens, molestus, grauisque occurrit; quod certe uel in delphinorum captura euenit: cum enim piscatores repente alueis uniuersis circundederint gregem delphinorum, inde obstrepentes in mare, efficiunt, ut territi erumpant uniuersi in littora, capiunturque tentato grauatoque capite prę strepitus inflicti nimietate. Olfactus quoque similis intelligitur ratio, & cum partem nullam sensoriã ha-

Franciscus Massarius, Venetus in 9. libr. Plinij. Lib. 10. cap. 70.

habeant manifestam; attamen sagaciter odorantur, nam procul odorem sentiunt in aqua; argumento quod pisces nonnulli escam putridam à longinquo festinanter petant, non tamen aeris, sed aquæ interuallo: quare odor non tantum aer infectus intelligitur, queadmodum Plinius fuit opinatus, cùm etiam aqua infecta intelligi possit. Verùm in Plinij opinione falsa quidem, & à veritate prorsus declinante confutanda, non est cur modo tempus cōteramus immodicum, cùm hoc à præsenti tractatione alienum uideatur: & illa à Francisco Masario Veneto efficacissimis rationibus iamdudum sit cōfutata, atq; explosa. Quod uerò ad præsens propositum attinet, probatum abunde est, odorem non tantum per aerem, sed etiam per aquam diffundi, piscesque sub aqua, vbi aer non est, spiritum trahere non posse. *In castigationib. & annotationib. in 9. lib. Plinij. c. 7.*

Quid odor secundū Platonem & Galenum, ac quibus indicijs deprehendatur illum fumalem esse euaporationem. Cap. XII.

HActenus quidem quid Aristoteles & Theophrastus de odoris natura cēsuerint, explicatum abunde est. Quid uerò de ea Plato & Galenus decreuerint, explicandum deinceps. Plato in dialogo de natura, odorem fumum esse aut caliginem, scriptis mādauit. Cui sententiæ suffragatur Galenus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus, c. 22. in eum scribens mo- *Odor fumus est aut caligo.*

 dum,

Odorabilium substantia est vaporosa.

dum, Odorabilium vaporosa est substantia; ea enim, quæ à corporib. defluunt, ambienti permista, ac deinde p nariũ inspirationem in cerebrũ delata sensum mouent. Recta ergo ratione quæcunque odorata, eadẽ & calida sunt, quippè cùm vaporum copia à calore proueniat. & paulò inferius sic ait, Videtur autẽ à corporib. non odoratis, aut oĩno paucũ defluere, aut qđ ꝑ mole sua non sit moderatũ, sicut in his, q̃ exactè tùm salsa, tum acerba sunt: exactè autem cùm tale aut tale quid dicimus syncerum, & (quantum fieri possit) alterius qualitatis expers dicimus: siquidem crassa vtriusque essentia est, & adhæc acerborum etiam frigida. Quare verisimile est, quod ab ijs defluit, paucum esse & crassum, & mole sua velut terreum, ac proinde per inspirationem in cerebrum non incidere. Aristoteles itidem lib. 13. problematum problemate. 5. Odoris naturam vaporem quendam & delationem esse, scriptũ reliquit: & lib. de sensu & sensilibus, cap. 2. odorem per fumosam euaporationem definit; subditque, fumosam euaporationem ab igne proficisci. Vnde Auerroes in paraphrasi eiusdem libri, cap. 5. non alia ratione probat odorabilium naturam fumosam esse, nisi quod multa non habentia odorem igni approximata illum recuperant, nosque per ea laxationes plurimarum rerũ odores deprehendere. Et numero eorum, quæ igne odorem manifestant, myrrhæ, thuraq; habentur: nam hæc, teste Plinio, lib. 21. c. 7. non nisi

vsta

vsta odoratiora fiunt. Quæ sanè cũcta manifestè ostẽdunt, odorẽ corporum esse defluxum, & vaporosam quãpiam substantiam, quę ab odorabili deciditur re: nec quicquã aduersus hæc Arist. argumẽtũ conuincit, li. 12. problematũ problemate, 10. dicens, q̃d si ab odoratis corporib. aliquid delibaretur, minora certè ob eã rem reddi oporteret: cùm tñ quæ odoratissima sunt, hæc potissimũ eadẽ videamus edurare. Quia odor, cũ substãtia quędã tenuissima sit, & halitus referat spẽm, vix lõgissimo tẽporis interuallo in corporibus, à quibus defluit, sensibilẽ efficit mutationẽ: atq; idcirco eadẽ mole illa videntur edurare: quanquàm hæc deinceps tandẽ rugosiora euadãt, vt ex Galeno cõstat lib. de instrumẽto odoratus. c. 2. scribente in hunc modũ, Id enim, quod à rerum corporibus exhalat, odoris substãtia est, quod ex rosis maximè, similibusq́;, quæ sic tenera sunt, cognoscere licet; quorũ omnium corpora celeriter minora & ficciora reddũtur: ex quo apertè intelligitur ex earũ rerũ substãtia partẽ humidiorẽ in halitũ digeri, est enim halitus corpus tenuissimũ, atq; ob id obtutũ effugit. Quomodo eidẽ Aristoteli respõderi debet, pblemate. 49. sectionis primę, dicẽti, odorem nullam corpulentiam gerere: non enim gerit odor corpulẽtiam vllã sensibilẽ, aut quæ sensibus percipi queat. Cõtẽdunt nõnulli, odorem non esse fumalem euaporationẽ, sed qualitatem potius ab eo, quod fumaliter euaporat, in aere genetatã, existereq; omnino in medio

Odor corporũ est defluxus.

Rationes eorũ, qui tenẽt odorem non esse fumalẽ euaporationem.

Prima.

posse absq; eo, qđ aliquid sit in illo fumalis euaporationis; quod primò probāt vulturū argumēto, qui à quingētis leucis ad corpora in bello occisorū p solum odoris sensum puenere, quod fieri nō posse arbitrantur p fumalem euaporationē: cùm hæc ad loca adeò distātia ptingere nō valuerit, nec si prędicta cadauera vniuersa in illā fuissent resoluta. Idē de apib. dicendum est, q̄ ex longa loci intercapedine ad paucā mellis quantitatē, dum elixatur, accedunt: quod p fumosam diuaporationē fieri vllo modo nequit. Nā exiguū mel non potest tantum attenuari, vt tam longo spatio sufficere, aut ad maxima distantia loca pertingere queat, nec si vniuersum illud in substantiam aere tenuiorem redactum foret. Igitur animalia prædicta odorem sentiunt, non quidem per vaporosam diffusionem, sed per intentionalē qualitatem per aerem ab ipso corpore odorato, non

Secunda.

secus ac lumē à sole diffusam. Rursus si odor realiter cum substātia quadam tenui à corpore odore prædito decisa diffunderetur vsq; ad organū olfactus, sequi necesse esset, sensibile reale sensui admotum sensationem efficere, quod Aristoteles non concedit. Porrò pisces è longinquo odo-

Tertia.

rem persentiscunt, quod fieri non potest per fumalem euaporationem; hæc namque, teste Aristotele, in aqua fieri nequit, & si fiat, nō potest latè diffundi, cùm illicò corrumpatur, ac pereat: nec valeat in illa ob superfluentem homiditatē nē pauxillo quidem temporis spatio persistere,

Li. de sensu et sensibilib. c. 5.

aut

aut aliquantulũ pmanere. Atq; his quidem argũ mentis & alijs similib. aliqui probare nitunẽ, odorem fumalẽ euaporationem nõ esse: sed immaterialem tm̃ qualitatem p aerẽ aut aquã disseminatã. Veruntñ secus Plato & Galenus censuerunt, odorẽ, vt visum superius est, p fumum aut caliginem definientes, qđ rationib. verum esse probari nõ obscurè põtnã si odor immaterialis esset qualitas & intẽtionalis tãtũmodo nulloq; vapore innixa, vt cogitarũt prædicti, remoto corpore odorato ꝓtinus aboleretur, & ne momento quidem temporis remaneret, quia qualitates immateriales, cùm à suo producente inconseruari dependeant, eo remoto nullam sanè permanentiam obtinent, sed statim unà etiam & ipsę deperdũtur, ac pereunt, vt in lumine, & speciebus coloris, videre est, quæ lucido & colorato corpore ablatis, omnino & ipsæ amouentur, nullam prorsus consistentiam habentes: sed uidemus odorato corpore remoto odorem seruari, ac diutius in ambiente remanere, quod fieri non potuit nisi relicta ab eo in aere ipso aliqua substantia, tenui quidem & halitus speciem referente, quæ in absentia corporis odore prędjti valuerit odorem conseruare, eundemque illic veluti nexu quodã tenere. Præterea qualitates, quæ intentionales habentur, vt coloris species, non mouentur, nec impediuntur à uentis, sed flantibus his eodem illæ modo sentiuntur, ac si aer tranquillus foret: quod de odoribus haud quaquam dicendum est, cùm

Odorem fumalẽ esse euaporationem probatur. *Primaratio.*

Secunda.

ipsi à flatib. vehātur, non secus ac fumus, & reliqua corpora tenuia, & halitus spēm referētia. Vñ euenit ut nobis ex aduerso ventis existētib. facilè sensum moueāt, eò qđ illi à ventis ipsis ferant. Si verò odoratū corpus inf. flatus extiterit, nullo pacto odor à nobis à percipi pōt. Rursus qualitates intentionales tpis momento p mediū multiplicant, vt coloris species, q̄ simul eodemq; temporis articulo à remotioribus, ac à propinquioribus conspiciūtur: odor autem nō sic sentitur, sed temporis successione mouetur, prius à propinquioribus, mox ab illis vicinis: vltimò verò à remotiorib. perceptus. Quę sanè cuncta argumento sunt, illum intentionalem qualitatem non esse, sed unà cum corpore aliquo tenui moueri, quod inquam fumalem euaporationem uocare medicis ac philosophis mos est.

Tertia.

Auctoris sententia, qua decernitur quaestio.

Verùm quod ego censeo, odor semper ad certam vsque distantiā cum fumali diuaporatione disseminatur, qui deinceps per speciem solam, quā vocant intentionalem, ad longiuus spatium procedit, homo sine fumali euaporatione nō potest odorem percipere, ut infra capite. 15. innotescet: ex reliquis animalibus plurima possunt; ratio est, quia, teste Aristotele, lib. 2. de anima. capi. 9. nos sensum hunc non habemus exactum, sed inferiorem complurium animalium sensu: & cōsequenter ait, remissè namque homo olfacit, & nihil odorabiliū percipit absq; dolore aut uoluptate, propterea quod sensus instrumentum hu-

iuice

iusce nõ est exactũ,atq; perfectum. Et paulò inferius subscribit, uerùm exactiorem gustum habemus,q̃ odoratum,ex eo,quia gustus tactus est quidã;quẽ quidẽ sensum homo exactissimũ hẽt. Quod similiter cõfirmat lib.de sensu & ijs,q̃ sentiuntur,ca. 4.in initio in eum scribens modũ,Porrò saporũ genus,q̃ odorum nobis euidentius est, cuius causa est, nos habere olfactum cæterorum aĩalium olfactu inferiorem, & omnium sensuũ, qui in nobis ipsis sunt,stupidissimum: tactum verò superiorem, & omnium exactissimum; gustũ autem tactum quendã esse. Hæc Aristot. Est igitur tactus in nobis perfectissimus, simul atq; gustus,in cæteris uerò sensibus à multis animalibus nos superari,nullum incõueniens esse putat Aristot. plurima namque aquila & linx uident, quæ hominis cõspectum ,prsus effugiunt:aliqua aper audit,quæ homo audire non ualet: sic multa canis & aues nonnullæ olfaciunt,quæ homini omnino sunt inodora.Quare mirãdum nõ est,uultures ex longissimis locis p solã intentionalem speciem mortuorũ corpora odorare. Nõ tñ uerum arbitror triduo illos ante aut biduo uolare,ubi cadauera futura sunt, tãquã eorum necem p̃sentiẽtes,quod à Plinio li. 10.historiæ mundanæ. c. 6. scriptum inuenio;quoniam sensus non nisi à sensibili presente alterari & immutari potest,dicente Aristotele lib. 2. de anima,omnia pati, & moueri ab actiuo & ab actu existente, sentire autem,eiusdem sententia, pati quoddam est: alte- *Tex. 54.*

ratur ergo sensus non ab eo sensibili, quod nondũ est; sed ab eo, qđ actu existit, & præsens habetur, visus à colore, auditus à sono, olfact⁹ ab odorabili qualitate, in uaporosa diffusione, aut in caligine aliqua in aere existente. Verũ qa uultures mirũ in modum cadauerib. delectãtur, vñ nõ ineuenustè multi sepulcra aĩata appellauere, & in puerbium similiter abierit, Si uultur es, cadauer expecta. atq; hinc illud Ennij poetæ, Vulturis in siluis miserũ mãdebat Homonẽ, idcirco mortuorũ corpora ante necem psentire, quibusdã est psuasum. Illud tñ in præsentia omittẽdum nõ est, plurimos philosophorum opinari fumalẽ euaporationẽ pertingere nõ posse sensorium olfactus, si modo odoratio futura est, sed speciem tãtum, quam vocant intentionalem, & hoc ne discedãt ab Aristotele dicente, sensibile reale supra sensum positum non moliri sensationem. Veruntamen ego non video quid sit, quod huiusmodi contactum possit impedire; quandoquidem fumalis euaporatio intrat per nares, attrahitur per inspirationem in cerebri anteriores uentriculos, iuxta quos odorandi sensorium collatum est: Rursus si idem sensorium cùm læsum est, ab extrinsecus acceptis medicamentis cõtingitur, cur à fumali euaporatione medicamentis ipsis multò tenuiore non tangetur? Quod autẽ medicamenta olfaciendi sensorium contingant, ex Galeno liquet lib. de instrumento odoratus cap. 4. vbi iuuenem quendam recenset, qui cùm odorãdi sen-

2. de anima. text. 73. et 98. & 116.

sum

tum à diuturna tum grauedine, tum distillatione lęsum haberet, ad nigellã remedij cã confugit, & magnã ex ea utilitatem suscepit, contudit itaque illã diligenter, ut medicamentum ipsum postulabat, & in puluerem redegit, ueterique oleo immiscuit, iterumque eandẽ cum eo humore minutissimè triuit; mox aquã ore excepit, & supino capite nõ minimã medicamenti partem sibi naribus instillatam adducto spiritu uehementius attraxit: eodemque modo triduum medicamento utens, magnopere ex eo iuuenis ille adiutus est. Pręterea si humor crassus & pituita uiscida ex cerebri uentriculis anterioribus p nares foras egreditur, cur nõ ingredietur intus fumalis euaporatio ab odorato corpore decisa? pręsertim cum dura membrana, q̃ cerebrum cõuoluit, teste Galeno, ea parte isthmi, id est, cribri uel spongię instar, sit perforata? Mucum porrò, vt Galen. ait, ex cerebro crassum & glutinosum sternutamẽta detrahunt, quẽ vnà cum spiritu foras impulso educunt: non igitur rationi cõsentaneum est, vt cum spiritus aliqs è cerebro per sternutamenta effundatur: in idem tamen nullus vnquam infundatur: pręsertim cum & ossa illic sint colo similia, & cerebri mẽbranã, quę ijsdem in superiori parte substernit, multis sit foraminib. traiecta. Ad hęc, eodem docente Galeno, quod validi odores caput statim lędant, & impleãt, & aggrauent; & in delirium interdum prouocent, argumentum est, nonnihil substantię eorum cerebrum tentare, quandoquidem non ob so-

Lib. 8. de Vsu part. cap. 7.

Lib. de instrumẽto odor. c. 6.

Vbi supra

ob solam communicatam qualitatem in tam subitos tamq; vehementes affectus incurreret: eademque ratione idem ab odore rosarum iuuari consentaneum est, cum a solis exustione laborat: atq; hoc quidem adiumētum ab aere frigido naribus attracto nihilominus capit, cum ad eundem modum affectū est: contra vero a valde calido idem grauiter lædi videmus. At dicunt, ꝙ si fumalis euaporatio pertingeret odorādi sensorium, sequi sensum formas cum materia suscipere, quod Aristoteli aduersatur: nā lib. 2. de anima, tex. 121. sic ait, Oportet autem vniuersaliter de oī sensu accipere, quod sensus est id, quod est susceptiuum formarum sine materia, vt cera annuli sine ferro & auro recipit signum: accipit autem aureum, aut æneum signum, sed non in quantum aurum, aut æs: similiter autem & sensus vniuscuiusq; ab habente odorem, aut saporem, aut sonum, patitur: sed non in quantum vnumquodq, illorum dicitur. & deinceps textu 138. subdit, Vnumquodq; enim sensorium susceptiuū est sensibilis sine materia, vnde & abeuntibus sensibilibus insunt sensus & imaginationes in ipsis sensoriis. hæc Arist. Sed ego certe huiusmodi sequelā non uideo: nā non ob id, quod fumalis euaporatio odoratus sensoriū pertingat, sequi necesse est, recipere sensum formas, vna cū materia: & vt ab Aristotelis exēplis non recedamus, quemadmodum cera aureo, aut argenteo adhęrens sigillo, non ipsam auri, vel argenti materiam recipit, sed ab eis tātum figuram susci-

suscipit, sic odorandi sensorium (vt idem de reliquorũ sensibiliũ sensorijs intelligatur) fumalem euaporationẽ excipiens, nudam speciem ac immaterialem suscipere valebit. In eo tamen visus & cæteri sensus differre censent Galeno, quod hi expectant, vt ad se offeratur sensibile: visus verò per mediũ aerem ad coloratum porrigitur; quò fit, vt solus vna cum colore rei visæ & magnitudinem & formã etiam percipiat; quod nullus alius sensus, nisi quandoque tactus, atque id per accidens, põt. Aristoteles uerò, qui putat visionem intus suscipiendo fieri, non dixit visum ad rem vsque visam peruenire, sed huius potius speciem ad illum. Verùm hæc disquirere præsentis instituti non est, quare melius erit, vt quæ ad propositã attinent tractationem prosequamur. *7. de placitis.c.5.*

¶ *Species odorum à differentijs saporum desumi, ac quid in ostendendis rerum naturis nobis colores conducant.* *Cap. XIII.*

Circa tractationem hanc multa sese efferunt disputanda, nempè vtrùm species odoris speciebus saporis correspondeant, illarùmq; vna & eadem existat affectio? & an odor in numero eorum, quæ corpus nutriunt, recenseri debeat? Qđ itidem sit odoris sensorium, quodq; eiusdem tẽperamentum: ac quis odoris vsus habeatur. Et vt ordine, quo fuere proposita, disserantur, Aristoteles lib. 2. de anima. tex. 95. & lib. de sensu & sen *Qui inde sequẽtib. agendum sit.*

sibi-

sibilibus.c.5.odores nō ita manifestos sicut sapores esse scriptum reliquit, atque ob id ait, ab his desumpta fuisse nomina, acres & dulces odores appellantes,& austeros,& acerbos,& pingues, & amaris etiā proportionales. Galen. verò lib. 4. de simpliciū medicamentorū facultatibus.c.22. fatetur quidem nos dicere quippiā acidū acremq; habere odorem,austerum tamen,acerbū,salsum, aut amarū haud etiā dicere:sed in hasce duas appellationes odorabilium pleraque reducit beneolentia & graueolentia;appellans quidem beneolentia proportione quadā ad ea,quæ linguæ sunt dulcia:graueolentia uerò ad ea, quæ non dulcia: vno enim nomine totum hoc in saporib. genus appellari nō posse scribit. Acidos tamen & acres odores similiter ac sapores nos afficere testatur; si quidem acida omnia,& ante ista ipsum adeò acetum similiter odoratum,gustumq; mouent:tum acria quoque velut allia,cepę, & ipsa non minus quàm gustum,odoratum quoq; offendunt,mordicantque:in aliis tamen prædictis ferè omnibus (eiusdem sententia)mutuò consentiunt odoratus & gustus:nam quorundam corporum etiam nō gustantes qualitatem cognoscimus, velut fimi: proinde omnino, ne gustare quidem aggredimur,quia,scilicet, vt ipse Galen.ait,admodum fides habeatur odoratui, quin etiam si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta odore nos suo offendunt,protinus ea abijcimus haud gustare dignati. De odore autem & olfactibili minus

Austerū, acerbū, salsū aut amarum odorē dici Galeno nō placet.

minus

facile determinare nos posse, quam de saporibus, omnibus est in confesso. Cuius rei cãm attulit Aristoteles lib. 2. de anima, cap. 9. dicens, sensum hũc nos nõ habere certum, sed peiorem multis animalibus: gustum verò certiorem, propterea quod ipse quidam tactus est, quem sensum homo certissimum habet, cum in alijs superetur ab animalibus multis, secundum autem tactum multò, quàm cætera, excellentius percipit. Galen. lib. 4. simpl. c. 2; maximam potissimamq; causam, ob quam in odoratis nihil euidens de temperatura, quẽadmodum in saporibus, iudicare queamus, inæqualitatem substantiæ esse ait, quippe non æque omnes odorabilis corporis partes euaporãt: nec perinde omnes sensum mouent, sed illę tm̃, quæ tenuissimę sunt, & halitus speciem referunt, cum tñ in gustu omnes gustabilium corporum particulæ similiter in linguã incidant, cunctæque sensum moueant pro sua natura singulę, ac proinde sapores in significãdis rerum naturis certiores sunt, plusque veritatis obtinent, deinde odores, post colores, ut dixit Auicen. lib. 2. tract. 1. cap. 3. Verum ex coloribus minus de medicamẽtorum temperamentis colligere quid ualemus, cum in singulis calida, frigida, humida, sicca reperiantur; quemadmodum primo & quarto de simplicium medicamentorum facul. demonstrauit Galenus, nisi eo tantum, qui in præfatione dictus est, modo, quique à Galeno in fine lib. 4. de simplicium medicam. faculta. satis superque explicatur. Etsi inter

Cur de saporib. certius, quã de odoribus iudicemus.

interdū ex colore de eorundē bonitate ac malitia, vt Mesue ait, iudicium desumere possimus, exempli gratia, agaricus, colocynthis, turbith, alba sunt præstantiora, nigra malefica : scamonium subalbum, aut varium est bonum ; nigrum verò malum: rosa exactè rubra melior est, & rhabarbarum ex rufo & glauco alternans, crociq; modo tingens, præstātius cēset, uti & lapis cyaneus, qui colore sui nominis saturatus est, magis laudatur, & alia huiusmodi. Sunt etiā colores indices certi prædominantiū in corpore humorū, siquidē docēte Galeno, lib. 4. de sanit. tuēda. c. 4. albiores pituita superante; pallidiores bile abundāte cernūtur. Quod si meracior bilis sit, ēt planè flauior est, siquidē color à succis prouenit, nō ex solidis animalis partibus, utique cū se succi in altū nō receperunt; accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus, veluti timorem, vel ingentem tristitiā, vel incipientē verecundiam : quorū nullum si adsit, nunquā se in altū recipient succi. Aequè nec in cutē uiolētius irruentes hāc adurēt vnquā, nisi animus aliquo modo affectus sit : aut æstu immodico animal extrinsecus obsessum. Ergo uehemēter cōmotis, aut iratis, aut in pudore veluti reciprocātibus se humoribus, inspicere colorē nō oportet. At si nec ambientis violētia calidi, frigidivè, nec ullus animi affectus, cuiusmodi iā dictus est, subsit, certissima succi animalis cognitio ex colore dat. Tanquā igit corpus, sicubi albius solito est effectū, pituitosum abundare succum

Lib. 1. antidotarū theorem. 1.

cũ indicat: ſicubi pallidius aut flauius, biliosũ: ita ſicubi ad rubicũdius, quã pro natura eſt mutatũ, ſanguinis abũdantiã ſubeſſe ſignificat; ſicubi ad nigrius, nigrã ſupereſſe bilẽ oſtendit hæc Gal. cuius lõgã ſeriẽ referre placuit, ppea q nullibi (quod ſciam) exactius ipſe rem hanc docuit. Atque ita quidem primæ dubitationi ſatisfactũ arbitror.

¶ Odorem non ſolùm ſpiritus tam animales, quàm uitales reficere: ſed & ſolida ipſa mẽbra uerè nutrire; & quõ hoc intelligi debeat. Cap. XIIII.

PRo ſecundæ verò enodatione aduertendum, Ariſt. lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur. c. 5. in fine, aduerſus Pythagoricorum nõnullos probare odorem nõ nutrire; cuius rationes, ſi ego benè deduco, hæ ſunt, Alimẽtũ oportet compoſitũ eſſe, veluti & ipſum quod alitur: ſed odor eſt qualitas ſimplex & immiſta; igitur nutrire nõ poterit. Rurſus aqua immiſta non nutrit, ob id, quia prӕterquàm, quod ſimplex corpus eſt, fluidum etiam & tenue habetur, nullam corpulentiam gerens: nutrimentum namque corpulentum eſſe oportet, quemadmodum & id, quod nutritur, ergo minus aer nutrire poterit, quã aqua tenuior eſt, & adhuc multò minus odor, qui merum accidens & ſimplex qualitas habetur. Rurſus ex nutrimento neceſſe eſt ſequeſtrari aliquod ſuperfluũ, aut intus, vt animalibus, aut extra, quemadmodũ in plantis euenit; ſed ex odore nullum tale

Ariſtotelis rõnes quib. probare contendit odorem nõ nutrire.

le sequestrari apparet. Ad hæc omnibus animalibus locus est receptiuus cibi, qualis uentriculus existit, in quo concoquitur, & à quo illum corpus ad sui alitionem trahit: sed odor nullum tale habet, quia cum vaporosa intrat substantia, & ad caput statim fertur spiritatiuum vtique locum, in quo odorandi sensorium continetur.

Atque istæ quidem (ni fallor) Aristotelis rõnes sunt, quibus defendere conatur, odorem nõ nutrire: sed alterando tñ ad sanitatem conferre. Cæterum secus multò censuit Hippocrates lib. de alimento, vbi in hunc modũ scribit, Qui celeri adiectione opus habent, ijs humidum nutrimentum ad reparandas vires aptissimum est, qui autem ad huc celeriori, per odoratum nutriri debent. Quã sñiam citat & approbat Galen. secunda aphorismorum sectione com. 11. Verumque esse experimento demonstrauit Democritus, qui septuagesimum annum agens, ut refert Hipparchus, panis odore triduo vitã protraxit. Quod nemo mirabitur, qui apud Plinium legerit ad extremos fines Indię ab Oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam, uestiri frondiũ lanugine, halitu tantũ uiuentem, & odore, quem naribus attrahunt, nullum illis cibũ, nullumque potum: tantum radicum florumq; uarios odores, & syluestrium malorum, quæ secum portant longiori itinere, ne desit olfactus: grauiore paulò odore haud difficulter exanimari. Veruntamen (quod ego iudico) Aristoteles hac in re.

Per odorẽ nutritionem fieri eamque celerrimam ex Hip. sententia.

Lib. 7. c. 2.

Hippo-

Hippocrati nõ aduersat, siquidẽ ille loco citato, odorẽ nõ desumpsit ꝓ uaporosa diffusione, quẽadmodum accepit Hippocrates, sed ꝓ sola simplici qualitate odorabili, quã, cùm sit merũ accidẽs, nutrire nõ posse, nemo inficias ibit, q̃ cognouerit nutritionẽ corporeis effici rebus: q̃nquidẽ, teste Galeno, ipsa nihil aliud est, q̃ euacuati repletio: at si qd̃ vacuatum est, corporeum erat, & ex quatuor conflatum elementis, quod implet, & nutrit, corporeum esse, ex eisdemq; cõpositum, necesse quidem est. Rursus eadem est materia nutritionis corporum, & illorum constitutionis; quia teste Aristotele, li. 2. de ortu & interitu, omnia nutriuntur ex eisdem, ex quib. sunt: sed corpora nostra non constant ex odoribus, hoc est, ex simplicibus illis odorabilibus qualitatibus, ergo ex eis nutriri non poterunt. Hippocrates tamen, qui per odorem non solam illam simplicem qualitatem olfaciendi sensorium alterantem; sed fumidam euaporationem intelligit, iure ab eo refici & instaurari corpora dixit: nam hoc modo sumptus odor, corporeum quid est, ac non qualitas tantummodo: est enim uaporosa quædam substantia, aut defluxus quidam corporum, ut superius fuit uisum: uerè tamen odor qualitas illa sola est & simplicissima odorãdi sensorii immutatrix: vaporosa uerò substantia eius materies atq; subiectum. Quod si odor fumida euaporatio à Platone, & interdum ab Aristotele enunciatur: dicendum, definitionem illam causa

Aristoteles cum Hippocrate cõciliatio.

Lib. 4. sum. cap. 10.

Tex. 50.

lem esse,& non quidditatiuam,hoc est, q̃ rei q̃d-
ditatẽ enunciet,quẽadmodũ & illa est, q̃ de voce
Cap. 8. ab eodẽ traditur Aristotele li. 2.de aĩa,cùm ait,ip-
sam percussionẽ esse,seu ictũ respirati ab aĩa aeris
ad vocatã asperã arteriã,vt enim uox ictus seu p-
cussio nõ est,sed ex aeris percussione efficitur: sic
odor realiter fumida euaporõ non est, sed ex illa
profluit & emanat. Quare quod corpora nutrit,
simplex illa odorabilis qualitas non est, sed va-
porosa substantia,aut fumida euaporatio, quam
medicis mos est,odorẽ appellare. Est enim hæc
portio quędam extenuata corporis odore prę-
dita.Quapropter iure Gale. fumidã hanc euapo-
rationẽ affluxum quendã corporũ esse protulit,
& quãdo dicimus odorẽ nutrire, de hoc affluxu
intelligimus;hic enim est,qui spiritus tam anima
les,quam uitales instaurat, vt medici omnes con
sentiunt,& experientia monstrat:mox enim, vt
odoratę res olfaciendi sensorio occurrunt, vires,
quę exhaustæ fuerant,ad aliquem modũ reparã-
tur,quod fieri non posset,spiritibus,qui dissipati
fuerant,non restitutis & instauratis.Pręterea si fę
tor spiritus labefactat, atq; prosterni, cur odor
eos nõ recuperabit,& augebit? Quod mirum ali
cui haud quaquã videri debet,cùm aer solus per
se,quantũuis syncerus & purus,id ipsum efficere
queat,dicẽte Gal.li. 12.metho.c. 5. Animalis spi-
ritus cerebrũ veluti originẽ esse, illumq; partim
ex inspirando, partim ex eo ꝙ reticularis plexus
suppeditat, irrigari, atq; ali:& subdit, Vitalis spi-
ritus

Aer per se solus et ab odore nudus spiritib. gignendis materiã suppeditat.

ritus nō æquè euidētē demōstrationē haberi: sed tn̄ in corde & arterijs eū contineri, cogitare, alienū à ratione nō esse, eundéq; nutritū ex inspirando; sed maximè & ex sanguine. Fateri igit oportet ex Hippo.& Gal.sñia, odores spiritus oēs reficere & reparare; atq; hoc magis facere posse, dū sunt narib. propinquiores: tunc.n. magis referūt naturā rei, a qua deciduntur, q̄ dum p̄ lōgius spatiū uagātes multo aeri cōmisti in plurimas dissipātur partes. Sed qđ ijdē solidas nr̄i corporis partes verè nutriāt (quidquid secus Cōciliator & Musa censuerint) coqui & pistores abunde declarāt, qui ex obsoniorū odorib. assiduè saginātur & reficiuntur, q̄ cā est, cur esuriētes atq; famelicos nutrientes odores sūmopere delectēt; satiatis aūt displiceant, infestiq; sint, quēadmodū & edulia ipsa. hoc.n. Ari. cognouit: nā li. de sensu & ijs, q̄ sentiunt sic inquit, Q̄m em̄ nutritiui sapores passio sunt, appetētib. quidē suaues odores eorum sunt: plenis autē & nihil egenub. non suaues. Rursus si solidiora mēbra ex odore solo refocillarentur, & non verè nutrirentur, quemadmodū aduersus conciliatorē deduxit Manardus, non posset odor vino aut humido alimento in nutriendo cōparari; per quod partes solidę nō solū refocillantur; sed verè nutriuntur, & implentur. Porrò si cibi in ventriculo nuper ingesti pars tenuior in vaporē fusa per cæcos meatus & alios sensui conspicuos quoquo uersum in oē corpus delata, partes quę solidæ sunt, verè nutrit, cur odor, qui halituosa

Concilia ter differ 55. Musa li. 2. apho. 11.

Cap. 5.

Lib 18. epist. epi. 6.

substātia existit, easdem non nutriet, aut reficiet? Nō eguit tñ odor ad sui concoctionem propt uario aliquo, qualis ventriculus est, quo solida alimenta opus habuerunt: sed satis illi fuere pulmones & anteriores cerebri vētriculi, & meatus alij sensib. nō cōspicui, quib. tota exterior cutis plena est, in quib. uaporosa odoris substantia pp sui tenuitatē facilè, expeditè, & sine multo negotio alteratur, vincitur, & in aliā substantiā transmutatur, in qua concoctione & alteratione sequestrari superfluum est necesse: verùm hoc inuisibile planeest, quẽadmodum & ipsa fumida euap oratio. Ex quibus oib. liquet, odorib. non solum spiritus instaurari; sed & solidas ipsas partes verè nutriri & impleri. Nutritio tñ, quam illi præstant, exigua est, & quæ sine solidiori alimento non sufficit diutius hoiẽm seruare. Quare id, quod de Anasthomis à Plinio dictum est, mihi in captum non uenit: si namque hi ex solo odore viuerent, ad quid eis natura largita viscera fuisset? Nā docente Galeno, linguā, aures, & crura non propterea requirimus, vt instrumentis & multis affluamus partib. sed loquelæ gratia, aut auditus, aut incessus, quippe demortua quauis particula, quę abscindi potest, ueluti digito, pede, & summa manu, nō patimur amplius hanc otiosam gestare, ac ueluti pondus alienum circūferre, illud clarè hoc ipso declarantes, haud quaquam nos particulis illis, sed functionib. egere. Sic uentriculus propter ciborum cōcoctionē nobis datus est: quemadmodū

Nutritionem quā odor præstat, exiguā esse.

Lib. 1. metho. c. 9.

iecur

iecur propter αἱματῶσιν, Quapropter si alimenta nullius essent vsus, nec ventriculus quidem, nec iecur quicquam nobis conferrent: at natura nihil facit frustra, vtpote quę in omnib. erudita, sagax, prouida habeatur, nihil quicquam temerè faciēs. nihil otiosum, ut quæ sēper finis gratia operetur, ut ab Arist. lib. 2. physico. c. 8. est proditum, & ab Auerroe eodem ipso libro confirmatum. Quocirca si uentriculum, & iecur natura Anasthomis exhibuit, certè ut alimentū cōcoquerent, & ut ex eo fructum perciperent, exhibere uisa est. Atque de hac quæstione satis. Quare tempus est, ut ad alia explicanda accedamus. *Natura semper propter finē operatur*

¶ *Quod sit olfaciendi organum: quæ illius natura, ac vbi collocetur.* *Cap. XV.*

TErtiò differendum proposuimus quod sit odoratus instrumentum: quæ res apud medicos adeò ambigua, & controuersia habetur, vt Galenus integrum de ea librum scribere dignum putauerit: & meritò quidem, quia de illo maior est, quàm de cęterorum sensuum instrumētis hæsitatio: quandoquidem in confesso apud omnes est oculum, & in eo præcipuè humorem crystaloidem uisionis esse instrumentum: auditus neruum à quinta ortum coniugatione, & per auditorium meatum dilatatum insitum aerem in se includentem, aut, ut Vesalio placuit, ossa illa duo quorum alterum incudem, alterum malleolū re- *Sensuum instrumēta.*

præsentat: vel quemadmodũ alij censuerunt, ossiculum aliud stapedã sic à figura, quã refert, dictũ. Gustatus linguã instr̃m cuncti agnoscunt. Tactus neruos multos p totius corporis habitum disseminatos. De olfactus verò instr̃o, cùm non adeò constet, iure peculiari enarratione quid illud sit, disquirendum est, intelligentes hoc in loco per instr̃m sensus id, p quod sentiens facultas ppria sensibilia dignoscit. Verùm cùm inspirantes tantum olfaciamus, inuestigandum est, qua parte earum, per quas spiritus pmeat, odores dignoscamus. Hãc verò nõ esse palati tunicã, pspicuum est, quãdoquidem obstructis naribus, aut digito sic cõpressis, vt claudantur, spiritu ore adducto nullus odoris sensus mouetur. Eandem ob cãm nec faucium, nec asperæ arteriæ tunicæ id officiũ delegatum esse censendum est. Sed cui nã alij parti deleget, nunc videndum. Nõnulli philosophorũ tenent Arist. putasse vim odorum sensitricem naribus inesse; uerùm (qđ ego arbitror) nec Arist. hoc uoluit, nec nares olfaciendi sensorium poni debent. Primum patet; nam Arist. li. 2. anima, c. 9. & lib. de sensu, & sensibilib. c. 5. apertè docet, animalia respiratione utentia citra respirationem olfacere nõ posse, hominemq; inspirando tantũ odorem sentire: nõ expirãdo, aut spiritum detinendo qđ certè necessariũ nõ foret, si sensoriũ odorũ in narib. exponeret: nã si illic situm esset, certè absq; respiratione olfacere possemus. Præterea, ea, quæ ab illo de opculis foraminum mẽbranæ similib.

Quid per instrumẽtum sensus intelligatur.

Arist. non dixit nares esse olfaciendi sensoriũ.

scribun-

ſcribunt, ab impetu attracti aeris reſerari ſolitis, vt ad eã partẽ, in quavis odoris dignoſcendi poſi ta eſt, ꝓpriũ eius ſẽſibile pueniat, clarè oñdũt, inſtrumentũ odoratus nõ in narib. ipſis, ſed multo interius eſſe locatũ: nã in naſi meatib. illa locũ hr̃e non pñt conſpiciantur, quò fit vt(q̃tum conjectura aſſequi queamus) poſt nares añ olfaciendi, ſenſorium illa ineſſe voluerit. Rurſus Gal. li. de inſtrõ odoratus. c. 5. refert, Ariſtotelẽ nulla ex parte tentaſſe locũ q̃rere, in quo primum odoris ſenſus ſit poſitus: q.b. verbis innuit manifeſtè, Ariſtotelem ubi olfaciendi ſenſoriũ cõſiſtat nõ declaraſſe: nã ſi declaraſſet, certè Galenũ ſcriptorũ eius indagatorẽ diligentiſſimũ nõ latuiſſet. Qđ, ſimiliter cõfirmãt ea, q̃ ab eodem Galeno paulò poſt dñr, dum ſic ait, Æquum erat Ariſtotelem orõnis parentem ſuã opinionem uerbis cõſtituere, non abſolute ꝓnuntiare, nobiſq; relinquere, vt q̃nã eius ſententia fuiſſet, veluti vaticinaremur; cùm nihil ipſe dilucidè dixiſſet, nec eam, quã in ſcriptis poſuit foraminũ cõſtitutionem declaraſſet, in tunicane narium, an loco quodam alio hæc ſua odoratus foramina eſſe arbitraretur. talia Galenus. Qua ſerie oſtendit, Ariſtotelem locum ſenſorij odoratus, & eiuſdem ſenſorij foraminum non manifeſtaſſe, nec ubi illa fuerint, ſcriptis mãdaſſe. Verùm ſenſorium hoc non eſſe in naribus locatum, tum partis ipſius cõſtitutione, tum proprijs actionis accidentib. Galenus ꝓbat: narium conſtitutione hoc modo, quia ſi naribus expone-

retur, id certè esset aut in illarũ ossib. aut in tunica ossa ipsa obducente: quandoquidem pars tertia nulla in naribus relinquitur, cui illud adscribi possit (nam cartilago in eodem cum osse censu collocatur) sed neutri illorum attributum est, quod argumento à sufficienti partium enumeratione sumpto probat; quoniam ossi non modo non odorandi, sed ne tangendi quidem sensus datus est: & ubi tangendi sensus non est, quę que aliorum deesse est necesse: si quidem sensus hic cunctis sensorijs communis habetur. Quo argumento eorum euertitur sententia, qui tenét incudem & malleolum, aut stapedam dictam esse sensorium auditus: nam quemadmodum os narium non est instrumentum olfactus, ob id tãtum, quia os est, & sensu priuatur: pari ratione dicendum, incudem & malleolum, uel stapedã nõ esse auditus sensorium, quia ossa sunt, & sensus expertia habentur. Non esse autem in naris tunica odorum sensum positum, tum partis ipsius constitutione, tum proprijs actionis accidentibus colligit; partis constitutione, quia tunica, quę intus naribus substernitur, cùm eadem sit cum illa, quæ linguam, palatum, & reliquas oris partes vestit, si illa odoratus existeret instrumétum, necesse esset, omnes eodem sensu odoris esse præditas, eodemque affectu cunctas participare: quandoquidem si una eademque tunica omnibus impartitur communisque existit, oporteret itidem sensum hunc omnibus impartiri, commu-

Rationes quib. conuincitur nares nõ esse olfacieńdi sensorium.

Os sensus expers.

communemq; haberi: sed contra accidit, nam cum tunica hæc cum altera simillima sit, sic eandē superare sensus acumine non valet: poterat tñ sola neruorum magnitudine antecellere, vt lingua fecit: at nec ea re prçstare cernitur, sed neruorū tantum adepta est, quantum ad sensum tactus necessarium erat. Item natura eius tunicæ substantiæ earum rerum, quæ odoratum mouent, non respōdet, at reliquæ respondent: quandoquidem gustādi instrumentum humidum & spongiosum est, quod verò ad tactum attinet, durū ac terrestre; cū natura (vt latius infra dicetur) in fabricandis cuiusque sensus instrumentis similitudinem sensibilium sit sequuta, itaque & odoratus instrumentum vapori simile esse oportebat, non durum & terrestre, vt tunica, quæ naribus indita est, quę nō solum talis est, sed etiam neruis iustæ magnitudinis caret: quos certè, si ipsa odoratus sensorium foret, habuisset, & in ea re linguæ prælata esset, cum in ordine instrumētorum sensus tertium locum ad dignoscēdam tenuem substantiā teneat: neruus enim, qui animali ad cernendū datus est, ad id magnitudinis peruenit, vt eo multò maior sit, qui ad os ventriculi deductus est, quamuis nō in oculum totum distributus sit, sed crystallinum corpus tantum attingat: hoc enim, vt alias Galenus demonstrauit, præcipuum cernendi instrumentum est. Auditus autem foramen, cuius interior terminus valde exiguus est, qui neruum excipit, tantum nerui & ipsum accepit, quantum magni-

Odoratus instrumētū quale esse debeat.

magnitudinis suæ ratio ferebat: nec uerò linguæ nerui à cerebro orti exiles distributi sũt;ergo nec id instrũm,quod ab odore mouetur,gracilem à na tura neruum accepisset, ut is,qui in narium tunicas distributus est:atq; hoc idẽ vapori simile esset, talis.n.est odoris substantia,ex quibus rebus effi citur,ut ipsi quoq; in inuestigando odoratus instrumento à naribus abducamur, si quæstionem quidem dijudicandam à constitutione partiũ sumamus:si verò rem à proprijs actionis accidentibus inuestigare velimus, nullum odoris sensum, nisi spiritu naribus attracto, moueri uidebimus; reliquo autẽ tpe odoris sensu caremus; etiã si nares ipsæ vapore admodum olente repletæ sint. Si quis enim in cubiculo admodum angusto bitumẽ,casiamvè,aut myrrhã,thusve,aut stiracẽ in suffitũ colliquet,ut vndiq; circumfusum aerem odore uehementi repleat,mox eundẽ sic naribus excipiat, ut attrahere per interualla longa conetur, hic rei ueritatem intelliget: siquidẽ tãtummodo, dum spiritum adducet, odorem sentiet; interiectis autem tẽporibus, cum spiritum continebit, odorem nullum percipiet,quanquam nares olente vapore repletæ sint.Hoc idem eueniet,si in ipsas aliquid uehementis odoris instilles:nã ita quoque solo attracti spiritus tempore odorem percipies. His de causis partẽ corporis, quæ odores dignoscit,aliã a dictis esse est manifestum, ea vide licet,quæ interius in cerebro posita est, non quæ tam in promptu est,& in summo corpore locata,

vt tunica,quæ naribus indita est. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, instr̃m odoratus interius intra cranium esse collocatum: sed quodnã hoc sit, & vbi consistat, deinceps est disquirendum. Galen.lib.de instrumẽto odoratus,cap.4.& 3. de locis affectis,cap.vlt.& 4. de simplicium medicamentorum facul.c. 22.opinatur odorum sensum in anteriorib. cerebri ventriculis cõtineri. Quod similiter confirmat lib. 7. de placitis Hippocratis & Platonis.c. 5.vbi in eum scribit modum, Olfactus instrumentum non in narium meatibus sedem habet,ut pleriq; putant,sed in extremitatibus anteriorum cerebri sinuum, quò nariũ meatus pertinent,qua maxime in parte vaporosos esse cerebri uentriculos cõstat.Et lib.8. de vsu part. c.6.itidem sic ait, Reliquum autem adhuc odorum sensorium intra cranium factum est solum omnium in ipsis cerebri uẽtriculis anterioribus, vaporosum quendam spiritum continentib. Cui sententiæ similiter subscribit Aetius lib. 2. sermo. 2.cap.96.dicẽs,Verum odoratus sensus intra caluariam est in anterioribus cerebri ventriculis,vaporosum quendam spiritum habentibus.Itaque prima ratio, quæ Galenum adduxit ad credendum odorationem fieri in anterioribus uentriculis cerebri est,quia,vt supra ostensum est, & inferius etiam amplius ostendetur, sensorium oportet esse sensibili simile:at sensibile est vaporosum (dictum namq; iam est, odorem vaporem esse) uaporosum igitur olfactus sensoriũ esse necesse

esse

est:tale aût sunt cerebri ventriculi anteriores: non tunica narium,quæ frigida ac sicca terreaq; est,& à vaporis natura longe aliena. Habet cerebrũ insitum quendam motum à motu arteriarum longè diuersum;nam,vt inquit Galen.nõ ei impossibile est,cum alia moueat,sibi motum quendã,eumq; exiguum præbere, modo in se ipsum, modo ex se ipso,ita ut tum compressius sit,cum sese cõtrahit,fusius verò,cũ se ex omni parte dilatat. Quos motus adeò conspicuè exercet, ut in nuper natis nõ solum tactu, verum ẽt visu uerticem diu palpitare deprehendamus;his motibus & agitatione cerebrum aerẽ & proficuos vapores ad sese attrahit,& expellit fuligines.Ad hæc iuuenis quidam, qui odorandi sensum à diuturna grauedine lęsũ habebat, à nigella in puluerẽ redacta, veteriq; oleo mista, & p nares vehementius adducto spiritu attracta adiutus est.Quæ sane cũcta argumẽto sunt non leui,odoris sensum in anteriorib. cerebri vẽtriculis cõtineri:nam si non tam intimius, sed in narium tunica existeret,leuis spiritus adductio sufficeret,nec vehementi opus esset attractione.Atque his quidem argumentis, alijsq, similibus concludit Galen.odorum sensum in ipsis esse cerebri anterioribus ventriculis.Quod licet Galeni sit placitum,uerum tamen ex omni parte nõ est,cum ex tali assertione sequatur, idem esse sensus principium,& instrumentum sentiendi, qđ dici non debet,quia,vt 1. de causis symptomatũ. c.8.idem docet Galenus,cerebrum non vt sit sentiendi

Lib. de instrumẽto odoratus. cap. 4.

Quid ad Gal. sentẽtiã de instrumẽto odoratus sequatur

tiendi instrm, sed ut sensuum instris uim sentiendi suppeditet à natura institutū est. Porrò tactus est cæterorū sensuum principium, ac ueluti fundamentum; sed hic aut cerebro deest, aut obscurissimus, & hebetissimus ei inest, ergo quemq; aliorū illi deficere rōni consonū est: nā ubi tactus nō est, aut exiguus admodum est, quilibet ex aliis deesse vr. At inquient cerebrum exiguum admodum tactum habere, atq; ob id nos remissè olfacere, quia cerebri portio est, quæ ab odoribus alteratur, quæ cùm obtusè tangat, obtusè indem odorabit. Sit ut dicunt; At in canibus, & vulturib. in quibus sensus iste acutissimus est, intensusq; ualdè, quid dicent? Certè proferre tenentur, sensorium odorandi vel cerebri partem non esse (id quod nos probare intendimus) uel cerebrum horum animalium exactiorem tactus sensum obtinere, quàm hominis. Quod certè nō dicent, quia teste Aristot. tactus sensus in nobis exactior est, quàm in cęteris animalibus. Ex quibus clarè intelligitur, sensum odorum in cerebro non collocari; sed ubi hoc sit, nondum enunciatum à nobis est. Franciscus Vallesius lib. 2. controu. in fine capitis 24. inquit, nouissimè Vesalium inuexisse sententiam quandam dicendo processus quosdam cerebri, mamillares appellatos, odoratus esse instrm. Veruntamen ego openionem hanc multò Vesalio antiquiorem esse reperio: siquidem Auicenna. 5. tertij, tra. 1. ubi de olfactu, & de ipsius nocumentis uerba facit, statim in initio sic ait. Et instru-

Lib. 2. de anima. c. 9. & lib. de sensu, & sensibilib. c. 5.

instrumentum quo fit odoratus, sunt duo addimenta mammillaria, quæ sunt in anteriore cerebro, & extenduntur à duobus uentribus anterioribus cerebri. Ex quibus uerbis liquet, Auicennã auctorem esse opinionis de processibus mãmillaribus, quæ sunt odoratus instrumẽta, nõ Vesalium, vt putauit Vallesius. Sunt autẽ processus isti Galeno & Aetio germina duo oblonga ac caua principium quidem ex anterioribus ventriculis habentia: progredientia autẽ ad illam caluariæ partem, vnde nasus initium habet; suntq; ista vera odoratus instrumenta: nã oĩa, quæ ad illius naturam requiruntur, obtinent; cõsistunt siquidem intra cranium, vnde euenit, vt citra inspirationem olfacere non queamus. Sunt etiam essentiæ vaporosæ: quò fit, ut cum odoribus similitudinem habeant. Sentiunt exactius, quàm cerebrum; nam licet de cerebri substantia sint, nerueam tamen speciem præ se ferunt. Præterea sunt ante cerebri vẽtriculos positi, quod non parum facit ad credendum, naturam in ipsis sensum odorum constituisse, veluti exploratores halituum cerebrum subeuntiũ, qui futuri sunt animalium spirituum materia, qđ in gustu fieri compertum est: hic namque in lingua continetur ad hoc, ut alimenta antequàm vẽtriculum ingrediantur, tanquàm ianitor quidam præsentiat; præsentiensq; familiaria quidem admittat, aliena verò renuat, atque refugiat. Nõ habemus nos olfactus sensum exactũm, sed, ut Aristoteles docuit, inferiorem complurium anima-

Gal. lib. de instru. odoratus. c.2.
Aetius li. 2 sermone.2.c.96

2. de anima c.9. in medio

lium

lium sensu:remissè namque homo olfacit,& nihil odorabiliũ percipit absq; dolore vel voluptate, quod indicat,illum nõ pcipere, nisi extremas odorum differẽtias;nam quæ huiusmodi nõ sũt, ob sui imbecillitatẽ percipere nõ valet, causa est, quia sensus huiusce instrumẽtum ob superfluentem in nobis humiditatem obtusum est,non exactũ nec perfectum: odor nãque, teste Aristotele, sicci est:quare sensorium, quod humidum nimis est, ægrè difficulterq; odores percipiet, tales sunt mammillares processus,qui cum de cerebri substantia sint,humiditatem non exiguam præ se ferunt.Est enim cerebrum in nobis humidissimũ, vt Aristoteles varijs in locis prodidit, atq; ob id facile grauedine & distillatione tentatur. Munitur instrumentum odoratus,tutaturq; á noxis extrinsecus occurrentibus osse cribroide & dura meninge,hac in parte plurib. foraminibus traiecta: oportebat enim,inquit Galen. huius sensus proprium sensibile cerebri portionem alterare:oportebat ẽt ei operimentum quoddam eiusmodi esse circumiectum, quod tum conseruare ipsum posset,tum transitum vaporum ipsorum sensibiliũ interea nõ impediret: verum si impediturum nõ erat,tantò id rarius esse oportebat operimento auditus,quãtò sensibile huius,q̃ auditus,crassarum erat partium:ferè.n.quantum aer partium tenuitate à luce relinquitur,tantum vapor ẽt ab aere. Videre autem est ex ipsis quoque, quæ nobis quotidie euidenter apparẽt,quàm latos esse opor-

Lib. 2. de anima c. 9 in fi.

1. de hist. animaliũ c. 16. et 5. de gener. animaliũ c. 3. & 2. de partibus animalium, c. 14.

Lib. 9. de vsu part. cap. 6.

teat partium illarum operimenti meatus: obstructis.n. ab aliquo naribus, vt quodam loco Plato ait, odor quidem nullus transcolatur: aer verò sine odore solus ipse sequitur. Atqui perspicuũ iam est, quod res hæc, quæ apparet, satis indicat vaporẽ crassarum esse partium, quam pro meatuum latitudine, qui in obstructis insunt naribus, quodq; sensorij olfactus opperimentum rarius his esse oportuit: atque ẽt tale esse apparet, si quis in animali mortuo ipsum acceperit, in omnesq; partes distenderit ad lucem puram ipsum cõuertens. Quamdiu enim rugosum fuerit & laxum incidentib. aliis super alia, ijs, quæ circum meatus sunt corporibus, obscura ac inuisibilia sunt hæc foramina. Seiunctis verò rursus, dum tenditur, facilè deteguntur, ac patefiunt; nisi fortè in corporibus à uehemẽti frigore, aut tpe diuturniore induratis iã, atq; exiccatis id experiaris. Quod si paulò ante mortuum ẽt fuerit animal, satius fuerit aqua cal da id perfundẽdo periculum eius, quod dicimus, facere. Magnum autẽ laxitatis harũ partium operimenti est argumentum, quæ sæpenumero accidit à partibus superioribus excrementorũ simultanea euacuatio, quæ sanè βλένας, quidam: antiqui κορύζαν, idest, destillationẽ seu grauedinem: iuniores autem μύξας, hoc est, mucores appellant. Ea enim est naturæ solertia, quam ferè vsurpare solet, vt nusquam instrumenti cuiusque vllam prætermittat actionem, aut vtilitatem; cum multæ ab vno probe præstari queãt,

proin-

Proinde hic quoq; cum cerebri uentriculi loco inferiore sint siti, ex partibusq; sibi ppinquis necessario excrementa affluentia sępe excipiāt, aial ipsum apoplexijs frequenter pręhenderetur, nisi viā quandā horum effluxui accōmodā hic quoque natura sequisset: atq; ne melior quidē excogitari ulla poterat ea, q̄ ampla simul esset ac decliuis, intus igit foras p narium meatus excrementa feruntur, foris autem intro facultatis olfaciendi sensibilia, duabusq; his utilitatib. instrm unicum subseruit: alteri quidem ad uitam necessariæ: alteri verò ad vitam cōmodiorem: hæc Galenus. Qui longissima hac serie non solum olfaciendi sensorij locum annotat: verum etiam meatuum ad ipsum ptinentium usum, cōmoditatemq; exactissime ostendit. Qđ autem ex Platone in suę sententiæ comprobationem affert, habet in Timæo parum post medium sub hoc verborum colloquio, quando certa quadā in re narib. accurrente aliquis in se ipsum uehementer spiritum trahit, tunc sane nullus simul influit odor, spiritus autem ab odore nudus solus sequitur. Cur uero os cribroides pdicta foramina recta non habeat, ut cribra, sed in eo, quemadmodum in spongia, meatus sibi ipsis e directo non respondeant, nec recti plane sint omnes: & quanquā nonnulli eorum sint eiusmodi, plurimi tamen sint tortuosi, & anfractuosi, ut lōga circuitio multo prius ei sit conficienda, quod per eos ad cerebrum peruenturum est, causam attulit Galenus in eodem li. 8.

de usu partium, capite pcitato dicens, At qm̃ operimentum eius oportebat esse foraminulentũ simul & rarum, ut ad cerebrũ quidem aerem respirationis cã celeriter deduceret, uaporem autẽ, dignotionis odorum: tũ autem uacuaret repente ac semel, si qñ necessitas inciderit, excrementorum copiã. Magna autem ipsius operimenti ad patiendum facilitas cõstructionem eiusmodi necessariò sequebat: magna pterea uisceris principalissimi, cerebri. s. offensio, natura os uariè ptusum uelut spõgiã ipsi apposuit, simulq; ne aliud corpus durum quoddã extrinsecus incidat, simul ne uirib. integris aer frigidus inspirantib. nobis rectà in cerebri uentriculos sese insinuet: nõ enim semp etamus inspiratum aerem moderatè frigidum, sed nonnunquàm uel frigidissimum, qui si rectà in cerebrum incideret, ipsum profectò summo dicè refrigeraret, omnẽq; uitam in periculum adduceret. hæc Gale. Ex quibus uerbis deducitur, odoratus sensorium dura cerebri meninge, & osse cribroide uocato tantum circumuallari ac operiri: hæc enim cùm anfractuosis meatibus satis sufficiunt ipsum & cerebrum uniuersum tutari, ac ab extrinsecus occurrentibus noxis munire atque defendere. Aristoteles tamẽ lib. 2. de anima, cap. 9. in fine, de hoc sensorio uerba faciens sic ait, Instrumentum olfactus in hisce quidem, quæ non respirant, uelamine caret, perinde atque oculus durus, vt diximus; in his autem, quæ suscipiunt aerem, habet uelamen,

Aris. de uelamenib. meatuum ad olfactus instrumẽtum atti uentium sententia.

quod

quod, cùm respirant, aperitur venis, meatibus ve distentis. In libro verò de sensu, & sensorijs, ca. 5. sed respirantibus, inquit, spiritus id, quod instar operculi cuiusdam superpositū est, aufert: vnde fit, vt qn̄ non respirant, nullum odorem sentiant: non respirantib. aūt hoc natura denegauit. Quib. verbis Arist. clare ostendit, instr̄m odoratus foramina quædā ad ipsum pertinentia habere, quæ non semper aperta sunt, sed operculis quibusdā, mēbranæ similib. tenuibusq; teguntur: quæ opercula ab impetu attracti aeris reserantur, vt ad eam partem, in qua vis odoris posita est, propriū eius sensibile perueniat. Veruntamen Galenus libro de instrumento odoratus, ca. 5. hac in re aduersus Arist. inuehitur, probans talia velamina in meatib. olfactus non reperiri, quia si talia essent opercula, aeris exterioris impulsu reserarentur; sed non ita fit: nam etsi aer vehementi impulsu in nares mittatur, nisi inspiratus, uel inspiratione attractus, nullum prorsus odoris sensum mouebit. Rursus dici non debet, talia uelamina nostra uoluntate moueri: nam si ita esset, quoties vellemus ea reserare etiam nullo spiritu adducto, aperiremus, & clauderemus: veruntamē non ita accidere clare experientia docet. Sed multò minus dicēdum est, huiusmodi velaminum motum naturæ operâ effici; queadmodum in cordis motu accidit: nā si ita fieret, nō semper id cum adducto spiritu contingeret; sed proprium sui motus ordinem haberet, vt in idem tempus nunc cum

Sentētia Aristotelis a Gal. refellitur

1. ratio.

2. ratio.

accepto spiritu concurreret, nunc cum eodē reddito, nunc cum tota respiratione retenta. Quod si nec à vento impetuose flante, nec per se, nec cū motu instrorum, quæ ad ducendum spiritum accommodata sunt, prædicta mouentur opercula, nec etiam per anatomen apparent, sequitur illa non existere: nam si existerent, certè aliquo prædictorum modorum mouerentur, aut in dissectionibus apparerent: præsertim cum nullus talium velaminum utilis sit usus futurus. Quare dici nō debet, naturam tale quicquā frustra machinatam esse: nam si foramina quædam ad odorandum apta constituisset, non ea impositis operculis occlusisset, ut nec ea occlusit, quæ in aurib. extant: melius.n. (docente Galeno) est omnem sensum aptum esse, atque expeditum, vt proprium sensibile semper dignoscat, nec natura ꝑpterea oculis operimēta dedit, quia melius esset eos nō ꝑpetua in actione teneri, sed quia molles erant, & ob eam rem lædi ab incursantib. reb. facile poterant, à quibus, vt defenderentur, natura palpebras ipsis, quasi quædam propugnacula dedit.

Atq; hactenus quidem explicatum habemus odorandi sensorium intra cranium consistere; esseque non anteriores cerebri ventriculos, sed processus illos mammillares, iuxta ipsos cerebri anteriores ventriculos collocatos. Sed cur vterus odorib. moueatur, ambiguitatem parit non exiguam: suauissimis enim ipsum odorib. delectari, ingentemque ab eis voluptatem suscipere, sicuti

Quare uterus odoribus moueatur.

à malis

à malis indignari, & molestiam ferre, ex eo constat, quod aromatum suffitu expanditur: reb. verò fędis & pessimum odorem spirantib. refugit, atque contrahitur. Hinc est quod Galenus. 1. de arte curatiua ad Glauco. cap. 14. in defectu animi ex utero, naribus ea, quæ fędissimum odorem obtinent; vtero autem odorata, & ea, quæ laxare ac calfacere possint, medicamenta adhibere non sine maxima ratione consuluerit. Idem sed vice uersa in uteri pcidentia facere medici præcipiũt, nempe odores iucundos ambrã nimirum, moschum, galliã moschatã, aliptam moschatam, narib. cõtinenter admouere: fędos uerò & tetros muliebrib. locis: ob idq; taurino, uel bubulo stercore, uterũ p infundibulum suffiunt. Idem facere censent ammoniaco, sagapeno, opo partico (quam assam fœtidam vocant) per se aut urina fœtente solutis, Muliere tunc sic circuntecta, ut uapor fœdus nares non attingat, sed per ipsas bonus & voluptuosus solum ingrediatur: ad hoc vt vterus qui infra ad eius collum & nonnunquam foras egressus est, ac procidit, sursum ac in suum locũ ascendat. In uteri tamen pręfocatione fœtentia hęc, quę dicta sunt, naribus admouent, suauiter vero olentia subtus ponunt, vt descendat, ac in propriam sedem dilabatur. Quę sanè cuncta argumento sunt, vterum odorandi sensu esse præditum, odoribusque bonis delectatione affici, sicuti fœdis, dolore. Veruntamen dicendũ, isthæc uterum non ob odorandi sensum habere (hic

namque, processib. tm̄ mammillarib. demādatus est) sed à natura ea obtinere. Et enim appetitus iste suauissimorum odorum, quo vterus flagrat, nō aīalis existit, sed naturalis duntaxat, qualis visceru m est dulciū ciborum. Vt igitur iecur & visccra reliqua, edulia, q̄ dulcia sunt, ad sese auidissimè alliciunt, eisdemq; oblectātur & impinguantur summopere: respuunt autē, atq; abominātur, q̄ sunt amara, nullo sensu gustus, sed affectu tm̄ naturali: sic vterus naturali inclinatione & affectu ad bonos odores capessendos mouetur, fugit autē & aduersatur eos, q̄ praui fetentesq; sunt. Est ergo olfaciendi sensorium intra craniū, nō in utero cōstitutum, q̄d certè eiusdem naturę cum odore esse censetur; atq; hoc sensorijs omnib. cōmune habetur, cuncta namq; cum suis obiectis cognationem & similitudinem habent, queadmodum ex Galeno constat lib. 8. de vsu part. c. 6. vbi sic ait, Alteratur enim non à quolibet sensibili quodlibet sensorium: sed splēdidum quidem ac luminosum à coloribus; aerem à sonis, vaporosum ab odoribus, &, vt semel dicam, simile simili est familiare. & lib. de instrumēto odoratus. c. 2. Cernēdi instrumentū, inquit, natura lucidis simū fecit, vt quod lucem tm̄ & splendorem sentire debebat: quod autem ad auditum attinet, aeris simile constituit; siquidem ad sonos, qui vehuntur aere, recipiēdos dicauerat: sic & quod sapores dignoscit, quod linguam appellamus, ex humidiori corporis substantia molita est: aliquid uerò,

Quid sensorijs cum obiectis commune habeatur.

quod

qđ inter naturã aeris & humoris est, in odorandi sensum cadit, qđ neq; ita tenue est, vt aer, neque ita crassum, vt humor: id. n. quod à rerum corporib. exhalat, odoris substantia est. Vim tangẽdi in sensibilium dignotione natura creauit, nec eam certo loco seclusit, qđ in alijs oĩb. fecit, de quibus modò dictum est: sed in uniuersum corpus distribuit. Verum singula hæc amplius indagemus, & fusiori aliquantulũ enarratione cuncta disquiramus. Quia igitur lumen splẽdidũ est, & colores similiter, teste Platone in Timæo, flãmulę q̃dam sunt, idcirco visus splendidus & igneus esse debuit, quẽadmodũ idem Plato censuit, cuius sentẽtiã Gal. sequit lib. 10. de vsu partiũ, & li. 7. de placitis. c. 6. ubi scribit, visus instrumẽtũ ignis purissimũ genus esse, Platonẽ affirmasse, quẽ ipse splẽdorẽ & lucem appellat à pruna & flamma lõgè distãtem, quia minimè vrit, sed lucem oculis exhibet. Constat itaq; de Platonis & Galeni sententia, visum fulgidum esse & igneum; etamsi Aristoteles li. 5. de gñat. aĩalium, c. 1. & lib. de sensu & ijs, quæ sentiuntur, illum de natura aquæ esse protulerit, nixus humoribus, quibus oculus constitutus est. Auditus aereus existit, quoniam uox aer est uerberatus, eodem attestãte Arist. lib. 2. de anima, cap. 6. Odoratus est uaporosus, quoniam odor fumus aut caligo esse definitur. Gustus aqueus habetur, & tactus terreus. Et lib. 7. de Placitis Hippocra. & Platonis, cap. 5. hanc eandem sententiam voluit, dum ait, Aptè igitur dice-

mus visus instrm lucidum esse, aereum auditus, vaporosum olfactus, gustatus humidū, terreū tactus: nullo.n. alio modo pōt, cum ex similium alteratione cōsistant. Quę sanè cuncta cōfirmat Galenus lib. de causis sympto. c. 6. Quo loco comparans delectationē auditus delectationi uisus, scribit hæc verba, Porrò in hoc sensu (de auditu loquens) manifestior apparet delectatio, eō q̄d crassiori cōstat essentia, atq; manifestior ēt, q̄ in hoc, uoluptas percipitur à sensu olfactus, quod ipsius quoq; essentia crassior sit: etenim ut aer crassitudine splēdorem uincit, ita uapor aere crassior est: at uerò splendor ad videndi, aer ad audiendi, vapor ad odorandi sensum pertinet, quemadmodum ad gustum humida natura, ad tactionē vero solidum corpus. Ad cuius etiam comprobationem accedit auctoritas Empedoclis, quæ affertur ab Aristotele lib. de sensu & ijs, quæ sentiuntur; & à Galeno li. 7. de placitis Hippocratis & Platonis. c. 5. Quæ hunc in modum se habet, Conspicimus tellure terram, liquore liquorem, aere naturam aeream, igne cernimus ignem. In qua sententia quatuor sensibus quatuor condonauit elementa, terram tactui, aquam gustui, aerē auditui, ignem visui: olfactum autem Galenus mediam naturam obtinere dixit inter aerem & aquam, nempe vaporem: est enim vapor humor extenuatus, aut aer incrassatus, vt Aristoteles docet lib. 1. meteororum, ca. 5. 8. & 9. Quod similiter Galenus probat. 7. de placitis Hippocratis &

Plato

Platonis, cap. 6. dicens. Quintus quippe hic, licet nō sint quinq; elementa, sensus exiſit, quia odorū genus mediā inter aquam & aerem naturā sortitum est, id quod & Plato in Timæo inquit his verbis, Dum.n. aqua in aerem, aerque in aquam mutatur, medij extitere odores uniuersi. Ex his clarè intelligitur, quis sensus maiori, & quis minori dolore afficiatur: nam si dolor omnis in repentina diuulsione continui, & violento ac simultaneo motu ab habitu naturali in habitum non naturalem facto consistit (quemadmodū Galeno Hippocrati atque Platoni est persuasum) sequit. sensum illum, qui crassiori essentia constat, & cuius obiectum crassius etiā est, maiorem dolorem persentiscere; è contrario verò minorem, cuius essentia simul & obiectum tenuissima sunt. Quare tactus omnium vehementissimo dolore & uoluptate afficit; deinde gustus, mox olfactus, post auditus, & postremò visus. Quod Galen. docet lib. 1. de causis symp. c. 6. scribēs in hūc modum, Delectatione verò ac dolore oēs sensus affici possunt, sed dissimili efficacia, quippe uisus parū afficitur: tactio uerò & gustus maximè, mox ab ijs olfactus, atq; hunc sequit. auditus. hæc Galen. Sed & ratio id ipsum suadere videtur: nam essentia sensus crassior ægrius ac à maiori diuelletur vi, tenuior facilius, & à ui minori; sic obiectū crassius magis quassare atque diuellere potest, contra tenuius minus. Validos verò odores olfactui violentiam inferre Aristot. est auctor, lib. de insomnijs,

Quis sensus maiori, et quis minori afficiatur dolore.

somnijs.c.2.ubi ait,fieri ab eis difficulter odorantes,sicuti à magnis sonis surdastros;excedens nãque sensibile,ut idem Arist.2.de anima.c.12.scriptum reliquit,sensus est destructiuum, eidemq; doloriferum, sicuti moderatum uolu ptuosum. Verùm de dolore,& uoluptate in præsentia disserere non proposuimus; quemadmodum nec de sensotijs reliquis,sed tãtum de olfactu.Quare ad illum iterũ sermonẽ cõuertẽtes dicimus,sensum istum nobis datũ esse ad odores ipsos dignoscendos:ipsa verò rursus odorũ dignotio,ut Gale. ait, non parum iuuat totã respirationem, non sinens uapores prauos,qui aliòqui nos laterẽt,una cùm puro spiritu ingredi:sensu.n.ab illis offenso ac læso monemur,aut scilicet,aufugere quàm celerimè ab illis,aut aliquid narib. admouere eiusmodi,quod uapores quidem arcere queat,aerem autem transmittat. Est ẽt olfactus ueluti explorator eorum, quæ per os ingredi debent,nam quę ille abominatur,gustus percipere detrectat.

Lib.8.de usu parti. cap.7.

¶ *Animalia respirationis expertia quo pacto odorent: & ubi olfaciendi sensorium obtineant. Confutatur etiam Plinij sententia, quæ tenet insecta respirare. Cap. XVI.*

HActenus quidem de olfaciẽdi modo ac odorandi sensorij loco in animalibus, quę respirant,dictum abundè est.Superest igitur,ut explicemus, quo pacto animalia respirationis usu carentia,

tentia, vt insecta sunt omnia, odoribus moueant. Sanè illa odorib. moueri perspicuũ est; nã apes vt grauium odorum suffitu, bituminis inquam, aut sulphuris, bubuliue fimi fugantur; sic longissime ad suauiter olentes flores excurrunt, inde pabula melli conficiendo idonea sumpturæ. Verum tamẽ quia Plinius rõnibus nonnullis suffultus respirare insecta animalia aduersus Arist. contendit idcirco in præsentia confutanda argumẽta sunt, quib. ipse ad suã opinionẽ tutãdã est vsus: ne forte quidpiã veritati obsistãt. Etenim illorũ hoc primũ, vel maximũ esse putatur, q insectorũ genera pleraq; murmur edere, vt apes; alia canere, vt cicadæ apparẽt. Rursus culices, & muscæ sonũ, seu bõbum quendã elidunt, quẽ certe non ederent, nisi aerẽ arriperent. Preterea animalcula hec olfactu predita sunt, quẽ non nisi ex aeris materia intus per respirationem attracta effici credidit.

Nullũ insectum respirare tenet Arist. lib. 4. de hist. animalium, Lib. 11. cap. 3.

Veruntamen dicendum, quod insecta nec respirant, nec respirare illis est necesse, quoniam respiratio refrigerationis causa data est animalibus, quæ caloris vbertate prædita sunt; insecta autem exanguia cùm sint, frigida quoque sunt; ideò respiratione non egent; vtpotè quæ extrinsecus ab ambiente aere satis refrigerati possunt. Quod hystericis mulieribus euenire consueuit; nam hæ cum toto corpore refrigerentur nimis, nulla prodeunte ab ore refrigeratione, sed sola transpiratione, quæ per totam agitur cutem, si Galeno creditur, viuere queunt.

Lib. 6. de locis affe. cap. 5.

Cen-

Censendum igitur est, quod naturæ repugnaret, si genus insectorum halitum per respirationem traheret; quia cum exanguia, & frigida ea sint, dubio procul nimia refrigeratione ocyssime interirent. Quapropter natura tutò illis consulens spirãdi vsum denegauit, vt diutius seruētur. Rursus ad quid natura tam pretiosum hoc respirandi munus his animalib. nō indigentib. in cassum dedisset; cum oïa, quæ ab ea efficiuntur, non frustra, sed rei melioris causa semper fiant? Præterea ad respirationis usum obeundum instrã exiguntur, necessariaq; sunt, hæc autē in viscerib. continent, at insecta ipsa viscerib. carēt, ita affirmante Arist. & eodem Plin. comprobante: carebunt ergo respiratione, cum & finis desit, & efficiens. Verum cum omnia odores sentiant, iure in præsentia disquiritur, quis sit eorum odorandi modus? Sane rem hanc inuenire, difficile non erit, si legere velimus ea, quæ cum diligentia ab Arist. sunt tradita, lib. 2. de anima. c. 9. & li. de sensu & ijs, quæ sentiuntur, c. 5. & lib. 3. de partib. animalium. ca. 13. vbi docet prædicta animalia non aeris attractu, sed sola odorabilis rei ad sensorium presentia odores percipere, quod in illis apertum sit, & odorabili expositum olfaciendi organum persimile duris quorundã animalium oculis, qui, vt nullo sunt operculo nulloque tegumento præmuniti, sic semper colores apertos & occurrentes habēt: homo autem, cum odorandi sensorium intra cranium opertum & reconditum habeat, in processibusque

Lib. 4. de historia animaliũ. c. 4.

sibusq; mammillaribus situm, odores ni introrsũ ducto spiritu percipere non põt, qui ad illud per nares & per ossis cribroidis meatus progrediat, & viam fumidæ euaporationi, quã secum dedũcit, faciat. Idem est in piscibus ac in insectis de olfaciendi sensorio proferendum iudicium: nam illi ét sine respiratione odorem apprehendunt, eò ꝙ organum istud, quemadmodum insecta, patẽs, & apertum obtinent. Veruntamen insecta pręcinctu odores sentiunt, si Aristoteli creditur, lib. 2. de partibus animalium, cap. 16. illic enim spiritus vaporosus continetur. Sed quo loco in piscibus nõ respirãtibus olfaciendi sensorium collocetur, ambiguum certè & scitu difficile est: rationi tñ cõsonum uidetur, in rostro illud iuxta organum gustus collocari; cum, vt dictum est, hi duo sensus mutuò sibi inuicem cõsentiant, concordesq; sint. Ex aquatilibus verò quicũq; plurimo sanguine abũdant, vt vallenæ, delphini, vituli marini, & cetacea omnia; calidiores alijs sunt: (sanguinis enim vbertas & affluentia causa caloris est) quã ob rem refrigeratione egentes respirationis munere funguntur, vnde & pulmonem & collũ obtinuerunt: nam pulmo respirationis causa animalibus datus est: collum verò pulmonis occasione. Quamobrem in quibus respiratio deest, in ijs & pulmonem deesse, consequens quidem est: generatio enim colli simul cum pulmone perit: propterea namque in piscibus, qui non respirant, nõ est collum, quoniã nec pulmo; quibus verò animali-

Insecta qua parte sentiant odores.

malibus est pulmo, iis omninò & collum datum est, ita tradente Galeno lib. 8. de vsu part. c. 1. Cui sententiæ subscribit Arist. 3. de partibus animal. c. 3. & lib. 4. eiusdem operis. c. 10. in initio, vbi sic ait, Quæ enim pulmonem habent, collum et obtinent, quæ aũt spiritum extrinsecus nõ accipiũt, carent hac parte. Est etiam dexter cordis ventriculus gratia pulmonis factus; pulmo autem ipse respirationis & vocis est organum: quapropter, docente Galeno lib. 6. de vsu part. cap. 9. semper simul cum pulmone vox animalis, & cordis dexter vētriculus pereũt, atque hinc euenit, vt genus vniuersum piscium pulmone carentium mutũ omnino sit, quibus verò pulmo datus est, respirationem & vocem habent. Qua de causa hi, vt Aristo. lib. 2. de anima. c. 9. in fine tradidit, odorē in aqua non sentiunt: nam sine respiratione odorare non queũt: at in aqua respirare non possunt, & iis, quibus pulmo concessus est, branchiæ deficiunt, quia teste Aristot. lib. 4. de part. animalium, cap. 13. branchiarũ natura quasi ad spirandi vsũ piscibus data est, quę illis ad attemperandum exiguum eorum calorem sufficiunt: natura. n. inquit Galen. frigidiores sunt pisces, quàm vt ipsorũ cor magna indigeat refrigeratione: indicant autē eorum temperamentum cum alia multa, tum maximè sãguinis penuria: aut enim carēt omnino, aut paucũ planè sanguinem habent. Quocirca quæ aquatilia multo sanguine sunt prędita, ac calida, vt delphinus, vitulus, vallena, hęc omnia ex aere respi-

Arist. lib. 1. de hist. animaliũ cap. 5.

Lib. 6. de vsu par. c. 9.

Quæ nã aquatilia respirãt.

respirant: nec diu sub aqua esse patiuntur: sed illa interdum exeunt, vt halitum attrahant. Quapropter ex amphibio genere habentur; quippe quę aere & aquis vitam ducant: & delphinus visus est dormire rostro emerso, ac stertere, si Arist. creditur lib. 6. de historia animalium, cap. 12. & lib. 4. eiusdem operis. c. 10. sic ait, Cartilaginea verò ita dormiunt, vt manu tollantur: nam delphini, vallenę, & quęcunque fistulam gerunt, edita per summa ęquoris fistula dormiunt, quâ etiam spirant, pinnas suas mouendo leuiter; nam delphinum stertentem etiam nonnulli audiere. & infra lib. 6. cap. 12. de vitulo marino verba faciens inquit. Vitulus marinus generis ambigui est: nam & mari degit; quanquàm humorem nō recipit, sed spirat ac dormit, & egressus in terram parit in littore vt terrestre: sed quoniam plus temporis mari, quàm terra immoretur, cibumque ex humore petat, ideò in aquaticis de eo narrandum est. hęc Aristoteles. Quę ob id certè attuli, vt intelligatur facilius, pisces hos omnes pulmone & respirationis munere pręditos inspirantes tantum; seu dū inspirant, odorem persentiscere: quapropter eis odor aqua infecta non erit; sed aer tantummodo infectus. Reliqui verò, qui non respirant, per aquam tantummodo odorem sentiunt. Porrò eos odorem sentire manifestum est, quippe vt Plinius ait, non omnes eadem esca capiuntur, & prius quàm appetant, olfaciunt; quosdam & speluncis latentes salsamento illitis faucibus scopuli *Lib. 10. cap. 70.*

pisca-

piscator expellit, velut sui cadaueris agnitionem fugientes; conueniuntq; ex alto etiam ad quosdã odores, vt sepiam vstam, & polypũm, quę ideò cõijciuntur in nassas: sentinæ quidam nauium odorem procul fugiunt; maximè tamen piscium sanguinẽ: nõ põt petris auelli polypus: idẽ cunila admota ab odore protinus resilit: purpuræ quoque fœtidis capiuntur. Sed de piscium odoratu satis dictum est. Verum sciscitabitur aliquis, si animalia cuncta respiratione vtentia olfacere citra illã non queũt, quo pacto ab Aristot. dictum est, odorem sine respiratione non sentiri, proprium hominis esse? Nam si hoc animalibus omnibus respirantibus commune est, hominis proprium esse non potest. Auerroes eum locum enarrans, contextum ad omnia respirantia extendit animalia, sic inquiens, homo & cætera anhelantia animalia impossibile est, vt olfaciant absque respiratione. Quę sane interpretatio omnem tollit ambiguitatem, nam innuit clarissimè affectionem hanc cunctis animalibus, quæ respirant, communem esse, non solius hominis propriam. Hoc etiam idem Aristot. manifestè velle visus est, lib. de sensu & sensibilibus. c. 5. cum ait, sensus eius, (idest odoris) per respirationem non omnibus, sed hominibus, & è sanguineo genere quadrupedibus, ac his qui vberius aeris naturam participant, fieri videtur. Dici etiam potest, odorẽ sine respiratione non sentiri, proprium hominis esse, id est, cunctis hominibus competere, licet non

Lib. 2. de anima. tex. 98.

ipsis

ipsis solis, quæ vna est ex proprij acceptionibus à Porphyrio in libro de quinq; vocib. traditis, quatenus significat id, quod omni speciei accidit, etsi nõ soli, quemadmodum hominem esse bipedẽ. Verùm de his plura fortasſis, quam ad pręsens institutum spectat, dicta sunt; quib. si argumentorum Plinij solutiones adijciam, præsenti quęstioni satisfecero. Et primò ad illud, quod apes & muscas murmur edere sentimus, dicendum, quod sonus ille non spiritum reddentibus visceribus, sed agitatu interioris spiritus, non exterioris accidit. Ea enim, quę canere videntur, vt cicadę, membrana septo transuerso subdita, qua præcinctum corpus distinguitur, & ad quam spiritus ibi inclusus atteritur, obstrepunt: non obstrepere autem ipsas spiritu per os attracto ex eo constat, quod solę illę, teste Aristotele. 4. de historia animalium. c. 7. inter insecta, & omnino in animaliũ genere ore carent. Locustæ suis gubernaculis atterentes sonant. Verùm de his satis: quare tempus est, ut ad cætera enarranda ueniamus.

Vide Aristo. lib. 4. de histo. ani. ca. 9. & Francis. Masarium in 9. lib. Plinij.

¶ *Quod sit odoris temperamentum, quotq; in illo considerentur; ac cur cinere suffita amplius oleant, quam si igne suffiantur.* Cap. XVII.

NOndum apud medicos satis constat, qualenam temperamẽtum odori debeat adscribi: nam Galenus lib. 4. de simplicium medicam. facultat. cap. 21. quæ odorata sunt, omnia calida

esse protulit. Qd confirmat lib. 2. de alimentorũ facultatibus, capite. 15. vbi de fructu iuniperi verba faciens sic ait, Perspicuum igitur est, quod calfacit quidem tum propter acrimoniam (demonstratum enim est acria omnia calfacere) tum autem maximè propter odorem ac gustum aromatib. ad similes, omne enim χρῶμα calidum est. Et Aristoteles lib. 12. problematum problemate eodem odorem omño à calore effici scriptũ reliquit, cui sententiæ subscribit Theorphastus libro. 1. de causis plantarum, capite. 27. odorata proculdubio caliditatem sortiri asseuerans. Et idem Aristoteles loco præcitato, petẽs, cur omnia odorata, tam semina, quàm plantæ vrinam ciere possint, respondet, quia illa calida & tenuita sunt, & quæ talia sunt, vrinam citant. Veruntamen idem Galenus libro. 2. de simplicium medicament. facultatibus. c. 3. odorata calida esse non in vniuersum verũ esse, manifeste velle visus est, dum ait, Nec enim quidquid bene redolet calidum est, nec si quid calidum est, statim bene olet; quod multarum rerum exemplis comprobatur, nam rosa, viola, nymphęæ κυνόβατος, hoc est, canis rubi flores, aliaque pleraque suauiter olent, & tamen frigiditatem præ se ferunt. Aliter namque odore rosarum cerebrum non iuuaretur, cùm à solis exustione laborat, vti libro de instrumento odoratus cap. 4. & 6. scriptum à Galeno est. & lib. 13. metho. cap. 21. cùm iubet odores narib. obijcere ad cerebrum, quod in phrenitide supra modum

dum

dum incaluit, refrigerandum; non de alijs, q̃ de frigidis intellexit: hi namque sunt, & non calidi, qui sopire, & caput refrigerare queunt. Opium praeterea odore probari Dioscorides & Plinius prodiderunt, syncerum namque perpeti non est, deinde admotum lucernis non atra lucet flãma; extinctum denique odoris vim conseruat; quod tamen frigoris vehementia enecare compertum apud omnes est. Rursus quando Galenus li. 3. de locis affectis. c. 9. odores calidos, vt thuris, & styracis, capitis dolorem efficere dixit, insinuat clarissimè aliquos frigidos esse: nam calidi aduersus frigidos deducti sũt; quomodo est intelligẽdus Aristoteles, sectione. 3. problematum, problemate. 13. cum ait, odorem omnem caput tentare & aggrauare; nam id de calido intelligendum est; frigidus enim odor tantum abest, vt caput grauet, vt eius grauitati medeatur; dummodo à frigore orta non sit. Sunt igitur ex odoribus calidi quidam, alij frigidi: num verò hi sint, uel illi, cognoscere docuit Auicenna; dicens, odores, in quibus sentitur mordicatio, aut qui vergunt ad latus dulcedinis, esse calidos, eos tamen, in quib. sentitur aciditas, frigidos. Praeterea odores respirationis frequentiam sedantes, tardioremvè reddentes, ac soporem inducentes frigidi sunt: contrarij, puta respirationis frequentiam facientes, aut molientes vigilias, calidi: nam si acetum vigiliam infert, ex ea parte, qua calidum est & acre, non ex parte, qua est frigidum eam

Dioscorides li. 4. c. 55. Plinius lib. 20. c. 18. in fin.

Li. 1. tra. 1. ca. 3. in

efficere credendum est. Veruntamen, vt quæstio hæc melius decidatur, & veritas ipsa clarius elucescat, aduertendum tria in odore considerari; nempe qualitas ipsa odorabilis olfaciendi sensorij alteratrix, & fumalis euaporatio, ac huius effectrix cā: odorabilis illa qualitas syncera in sua natura ppensa, nec calida, nec frigida dici dēt, quēadmodū nec color ipse, q̄ in sua natura vtriusq; qualitatis expers iudicatur; & si modo simul cū calore, interim una cū frigiditate cōsistat. Fumalis diuaporatio aliqñ caliditatem, quandoq; frigiditatē præ se fert: at eius effectrix cā semp existit calida, quia, ut Galenus ait, vaporū copia oino à

Li. 4. sim. cap. 22. calore ꝑuenit, nec.n. vapor ab alio, q̄ à calore cōsurgi eleuarique potest, exiguus tamen debet esse calor, q̄ fumalem euaporationem (quam etiam odorem appellamus) efficere debet: nam immodicus vaporem celerrimè dissipat, & absumit: atque hinc euenit, vt aromata (quod etiam annotauit Aristo.) cinere suffita acrius oleant, & plenius

Li. 12. problema. 7. & 11. ac diutius suum seruare odorem possint, quam si igne suffiantur: quia, vt Aristoteles ait, in cinere minus concoqui odor potest. Quocirca hic in cinere plenior est: ignis autem, quod celeriter vires illorum domat, absumitque, odorem commutat. Est igitur odoris efficiens causa semper calida, non admodum, sed mediocriter. In hoc tamen discrimē habetur, quod frigiditas immodica magis odorib. aduersatur, quam calor immodicus, dicente Theophrasto lib. 6. de causis plantarum, cap. 25.

c. 25. frigore geluq; tam sapores, quã odores hebetiores ob densitatem reddi: nimietatem verò æstuum, ait, Saporib. quidẽ officere, odores tñ forsitan nonnullorum magis conseruare, & fortè illos generare posse scribit, qui familiares locis aridis sunt. Vehemens. n. calor halitus nimis dissipãdo ac consumendo, & in multas disgregãdo partes odorib. aduersus est: sed frigus immodicum cogendo densandóq; vehementer, ne fumalem quidem euaporationem promouet, sine qua odor nullo pacto cõsistere valet: quapropter eius occasio mediocris calor esse cẽsetur. Sed cur exolutus moschus in olla aperta, ac in cloaca suspensa repositus pristinum odorem recuperet (quod à Plateario primo assertum est, & deinceps multorum experimento comprobatum habetur) rõ est, quia cuncta in sui contrarij præsentia corroborant, ac vires suscipiunt nouas, qđ non solum in calore & frigore, verũ ẽt in odore uerũ esse cõpertum est. Atq; hactenus quidem ostendimus simplicem qualitatem sensus odoratus immutatricem, nec calidam esse nec frigidam; sed utriusque expertem qualitatis: fumalisque euaporationis efficientem causam semper esse calidam. Superest igitur, ut ostẽdamus ipsam fumalem diuaporationem, quę odorabilis qualitatis subiectum est, & materies, non semper vnius esse modi; sed interim calidam, interim frigidam existere; quod demonstrare difficile non erit, si eorum, quæ supra retulimus, non sumus obliti, nam si ipsa cor-

Capita de musco

Fumalis diuaporatio tẽperamento euariat.

poris est defluxus, sequitur talis esse naturæ, qualis corpus ipsum, p quod defluit, est, quãdoquidẽ orta suis principijs attestantur: & omne quod decidit, ei, à quo deciditur, simile habetur. Quocirca si corpus frigidum est, erit eius vaporosa defluxio itidem frigida; sin calidum, calida. Quare mirandum non est, si rosæ odor nos infrigidet, moschi calfaciat. Nec est, qđ nos effectrix causa conturbet, vt arbitremur eiusdem cũ ea temperamẽti fumalem euaporationem esse debere: nam calor est, qui nebulam subleuat, atq; generat; ipsa tamen nebula nos infrigidat, atque humectat: sic pinguedo calida est, etsi à frigore fuerit cõcretã: acetum item à putredine ortum duxit, cum tamen ipsum putridum non sit, sed res potius à putredine tueatur: animalcula præterea plurima ex putrenti materia genita fuere: ipsa tamen putrida non sunt, nec putridã materiam referuant: nõ ergo quod uaporosæ substantiæ seu fumalis euaporationis efficiens causa calida sit, ob id fumalis ipsa euaporatio necessariò calida esse debet.

¶ *Quæ emolumenta nobis odores afferant, esseque inter illos & odorantia conuenientias; & disconuenientias, quemadmodum & inter alimenta & alita.* Cap. *XVIII.*

VLtimo loco differendum proposuimus, quę sit odoris vtilitas, quisve ipsius usus: sanè hic pri-

primus & maximè vulgaris est, quod suauitatem delectationemq; non exiguam olfacientib. præstet atq; hic euenit, vt globus ex ambaro & moscho zibetoq; cõcinnatus, ac manicæ ex eisdem reb. incrustratæ plurimo vendantur pretio: & tempore prisco vnguentorum suauem odorem spirantium libræ quadragenos denarios excederent tanti.n. vt Plin. ait, emitur aliena voluptas: etenim odorem qui gerit, ipse non sentit; sed transeuntes tantum oblectat: atque hic vnus odorum usûs esto. Alter est, quod partes principes, cerebrum nimirum & cor roborat: nam ea ratione, qua spiritus animales & vitales reficit, ac instaurat, eorundem spirituum principia & fontes, ab eisdemq; fontib. prodeuntes facultates fortiores, ac vegetiores reddit. Quod Auicenna voluit, dum ait, omnis odor bonus, per hoc, quod est bonus, & odoriferus cõfortat cerebrũ & cor; sed per hoc, quod calfacit, & infrigidat, nocet in quibusdam dispositionib. aut per hoc, quod exiccat & humectat. Tertium odorum adiumentum est, quod purgãtia medicamenta corrigunt, & os ventriculi confirmant; atque huius vtilitatis causa Hippocr. li. 2. de ratione victus in morbis acutis com. 11. purgantia medicamenta non solum per se exhibuit; sed admista reb. odoris, simulatq; gratioribus, cuiusmodi sunt anisum, apiũ, daucus, ciminũ, & seseli. Quod multis de causis eũ fecisse credendũ est: prima ne sola syncera purgantiũ medicamentorũ virtus os ventriculi tangat, quod Gal. teste,

Li. 3. c. 13

Lib. de remouẽdis nocumentis qua accidunt in regimine sanitatis tra. 2. ti. de eo qui læsus est ab odoribus bonis

2. de vic. acuto. cō. 11. 3. de locis aff. c. 5. & 1. de causis simp. c. 7.

teste, ex eo, q nimis sensile neruosumq; existit, vehementer affligere ac lædere solet. Prohibent huiusmodi læsionem ea, quæ ab Hipp. permiscētur, odorata: simul etiam ac os ventriculi, quod solutiua infirmant, corroborant; atq; hæc est Gal. sententia lib. 8. de comp. medicamentorū sēdm locos. c. 3. iuxta medium, vbi postquā præfatam Hipp. snīam retulit, sic ait, Apparet. n. quod in his miscendis maximè odorem ipsorum respiciat, quò medicamentariā vim, quæ hominis naturæ contraria est, mitiget ac obtūdat: quēadmodū enim graueolentia oīa stomachū subuertere solēt, sic odorata corroborare. Quod si aliquis obijciat, rosam Alexandrinā, ienistæ ac moschetę vocatę florē iucundissimum odorem spirare, ventriculum tamen subuertere: dicendum ista simul cum odore bono permistam habere deijciendi facultatem, qua & non odora vi ventrem lacessunt, atque fatigant. Odor pręterea suauis ac optimus plurimum in peste obtinet momenti: siquidem aeris corrupti ac putris contagia à corde cerebroq; arcet, & eiusdem qualitatem venenosam ac corruptricem mirum in modum corrigit atq; emendat. Qua de causa & quo casu ignib. odoratis aeris putredinem consumi atq; aboleri inuenit Hipp. vt lib. de theriaca ad Pisonem. c. 16. Gal. tradidit scribens in hunc modum, Summis laudib. prosequor admirandum Hippocratem, qui pestem illam ex Aethiopia ad Græcos venientē non alio præsidio repulit, quàm aerem purū faciens-

ciendo: præcepit itaque, ut per totam ciuitatem ignes accenderētur, qui nō solum è simplici materia cōstarēt, sed benè olentes coronas & flores in se obtinerēt, & ut ungnenta quā pinguissima infunderent, & id genus alia bonum odorē spirantia, vt hoc pacto ciues purum aerē inspirātes ab imminēti lue tuti forent. hęc Galen. Sic nonnulli, qui in aere pestilenti uersantur ore garyophilum, agallochū, acetum, feniculum uinde, & eius generis alia gerūnt, & identidem odorāt, ut aeris putredinē odoro vapore corrigant, & partes principes corroborent. Hoc ēt fine uestes bene odoratas induunt, easdemq; assiduè mutant, ne vapor putris in ijs conceptus atque cōclusus ab arterijs per cutem intro trahatur. Manardus pilā parari iubet ex cupresso, vel iunipero, uel ex lentisci uel fraxini ligno, interius cōcauam, quę aperiri & claudi possit, additq; debere esse totā foraminulentam, intraq; eam spongiæ nouæ frustū immittendū pręcipit, hac mistura prius infusum, aquæ rosaceę, uini cretici ana partem vnam, aceti partem semissem, & si fuerit hyems, post infusionē idem frustū, ait, isto puluere esse aspergendū. Recipe stiracis, calamitæ, iridis, mastiches partes duas, garyophilorū, macereos, nucis unguentariæ, quā moschatam uocāt, cinnamomi, croci, agallochi ana partē unā; ambrę partis vnius quintā, moschi partis unius decimā. Si uerò estas, hoc altero, Rec. succini electi partes duas, foliorum myrthi, corticum citri, florum nymphæę, rosarū, *Lib. 5. epist.*

violarũ, croci, macereos, sandalorũ citrinorũ partes singulas, camphoræ, ambræ, benzoi partem semissem, moschi partis vnius decimam. Pilam sic paratam manu gerere, & crebro naribus admouere cõsulit; & dũ maius aliquod timet, manu eam collidere, & liquore exeunte nares illinire. Sunt igitur odores optimi in pestilẽtia adiumẽto maximo: sicuti pessimi ac fœtentes nociui valde, nisi fortè illis qui antea eis fuerint assueti. Quo qui Parisijs ad cloacã Diui Nicolai in Carcueto habitant, pestem in vicinia loca vnquàm fuisse pernegant, ita Siluio in commentarijs in librum priorem Galeni de differen. febriũ. c. 6. referente. Sic profecit sibi Mitridates sæpè poto veneno, & vsui venenorum præsumptis remedijs, quẽadmodũ Plinius ait, corpus assuefecit, adeò vt citra noxã venena, volens se illis necare, biberit; hoc ei cõtigit, quo tẽpore bellũ cũ Romanis gerens à Pompeio profligatus, atque in extrema miseriæ fortuna cõstitutus illæsus è vita discedere festinaret: hausit itaq; venenum, & plus ẽt, q̃ satis esset, ebibit: nec tamen ipse mori potuit. Sic anus quædã Athica cicutam cõsuetudine ipsi familiarẽ effecit: alioqui publicũ Athenis venenũ. Ad eundẽ sanè modũ, q putribus odoribus sese assuefecit, in peste incolumis euadere potuit: tũ enim in cũctis cõsuetudo ualet, quo circa merito adscititia natura à ueterib. dicta est: igit' uapores fœtẽtes odorãtibus cõsuetudine familiares, & minimè infesti efficiũtur. Sunt & alij insita facul

tate,

Lib. 25. c. 2.

Gal. li. de theriaca ad Piso. c. 16. non dicit Mitridatẽ assue factũ fuisse venenis: sed antidoto sui nominis appellata, qua illius mẽbra itatẽ perarare, ut a re noxia pati non posset.

tate, & abdita quadam vi naturis quibusdã cõue nientes, vt stercoris humani canibus, moschi nobis; cũ tñ vtriq; putredinis soboles sint: nam illi ex putredine ortum duxere, & moschus similiter, cum pus sit ex abscessu animalis cuiusdã ab incolis gazella, à nobis dorcax peregrina, appellati dissiliens. Quocirca rationi videtur cõsonũ eidem animali olidum putre ac fœtens esse debere: quẽadmodũ reliquorũ animaliũ sanies ex abscessibus vomicisuè erumpẽtes, quæ quia putredine participant, fœtorẽ nõ exiguum præ se ferunt: sunt namque amicitiæ & inimicitiæ inter odorabilia & animalia odorantia, quemadmodũ inter alimenta & alita, quia eorũ odoratus à nostris lõgè diuersus est, quẽadmodum & gustus; quò fit, ut cornu ceruini & styracis odore serpentes fugẽtur, si Plinio creditur, lib. 9. cap. 70. & origani aut calcis, aut sulphuris virore formicæ necentur; ut idem Plinius scriptũ reliquit. Est & rutæ odor serpẽtibus maximè aduersus, unde quoties mustella dimicatura cum eis est, rutã comedit, ita Aristotele testante lib. 9. de historia animalium. c. 6. quia, ut ipse ait, odor eius herbæ serpentibus infestus existit; sed non minus, quã ruta aliorum odor serpentibus inimicatur, quapropter Persæ, auctore Simone septi, coquinas allijs replent, vt ipsas ab eorum consortio tueantur: allijs itidem perunctos pantheras & leones non attingere, Plinius affirmat. Basilisco rursus mustellę ni rus exitio esse eiusdẽ Plinij testimonio li. 8. c. 21.

Serapio cap. 185.

Vbi sup.

Li. 29. c. 4. in fi.

con-

confirmatum habemus:adeò enim naturæ nihil placuit esse sine pari, inijciunt eas cauernis facile cognitis sola tabe, necant illi simul odore, moriũturque ambo, & naturę pugnã conficiunt. Nam quã basiliscus uisu occidere nõ potuit, odore interemit. Sunt huiusmodi alia, quæ occulta quadã antipathia cũctis hominibus aduersantur, cuiusmodi fuit aura illa pestilẽs, quæ(si uera sunt, quæ Iulius Capitolinus commemorat) in Babilonia ex arcula aurea, quam fortè miles quidam inciderat, euasit; unde nata fertur pestilentia, quæ inde Parthos, orbemq; compleuit, cui haud absimilis vel ea certe prauior fuit pestis illa, quæ teste Guidone Cauliacensi, tract. 2. cap. 5. Anno Domini. 1348. ab oriente incipiens uniuersum ferè mundum peragrauit, & quemadmodum ille scribit, uix quarta hominum pars vitæ superstes euasit.

In vita Veri Imperatoris.

¶ Odorem virosum à fœtore diuersum esse, ac quæ sit utriusque natura & effectio. *Cap. XIX.*

CVM de odore plura dicta sint, superest, vt de graueolentia seu fœtore nonnihil disseramus, siquidem contraria cum sint, mutuò se declarant; contrariorum enim vnam ac eandem similemque esse disciplinam ab Arist. uariis in locis docemur. Interim tamen hoc in loco monitum lectorem velim, non esse idem odorem fœtidum, atque virosum; nam ille putredinis semper soboles est, hic verò natura pluribus inest medi-

3. meta. c. 2. 1. topico. c. 8. & 3. proble. 7. & 11.

camen-

camentis, vt castoreo, sagapeno, & ipsi vocatæ assę fœtidę, quę licet fętidę nomen habeat, verè tamen fœtida dici non debet; quoniam non à putredine aliqua; sed à sua ipsius natura odorem illum contraxit. Differunt secundo, quoniam fœtor nemini frugiferus est; cui enim ex cadaueribus detentis, aut putrescentibus corporibus, aut ex baratris, specubus, sentinis, latrinis, & lauatrinis grauęolentiam pestilentemvè auram inspirare conducet? Cum tamen virosus odor plurimis sit adiumento, nam Galeni testimonio, lib. 9. de compositione medicam. secundum locos, c. 10. ab vtero strãgulatas excitat, vt bituminis, castorei, picis liquidę, cedrię, pilorum vstorum, rutę, alliorum, ceparum. Ad eandem quoque rem cornu cerui suffitur. Paulus itidem lib. 3. c. 13. epilepticis, dum in accessione sunt, ad sensum mouendum reuocandumque naribus adhibere pręcipit peucedanum, cyrenaicũ liquorem, bitumen, picem cedriam. Quę sanè cuncta illis eo tempore auxiliari multorum experimento est obseruatum. Inest enim medicamentis ferè omnibus odor quidam ingratus, quem medicamentosum medici appellare solent ob id, quia ab esculentorum odore diuersus maximè est; de quo loquens Aristot. 1. problematum. 43. sic ait, Malus odor medicaméta comitatur, eo quod genus medicamentorum cibo contrarium est. Verum odore isto pręsens omisso de reliquo uerba faciamus, qui sanè nihil aliud est, quàm vapor

Qua ab utero strãgulatas excitant.

Odor medicamentosus ab esculẽtorũ odore maximo differt.

Fœtoris defin.

por quidam ex putrescentib. corporib. subleuatus aerem inficiens, & odorādi sensum cōtristās. Plato in Timæo, fœtorem molestam sensationē ex putredine, vt plurimum ortam, & naturalem sensus symmetriam inimico quodā contrarioq; ingressu euertētem esse protulit. Vnde vim quandā & molestum infert sensum, eundem aūt sensum & bene olentis & male olentis esse, vt Arist. tradidit, est manifestum. Fœtorem porrò hūc putredinis esse indicem multis in locis testatur Galenus: nam lib. 1. prognost. com. vlt. dicebat, superantem graueolentiam putredinis esse, non cōctionis notam; atque ob id, inquit, ab Hippocrate dictū fuisse, pus optimum quam minimè fœtidum esse debere. & lib. 2. eiusdem operis, com. 22. ait, Graueolentia verò putredinis indicium est. & 1. de crisibus lib. c. 11. excrementum alui, quod vehementer fętet, vehementē putrefactionem significare, manifestis verbis professus est. Et rursus cap. 12. sequēti, odorē grauē urinæ, putredinis esse effectum, scriptum reliquit. Nullo itaque certiori signo putredo in exterioribus deprehēdi potest, quàm fœtore; atque ob id lib. de different. sympt. cap. 4. corruptelam putredinemvè excrementorum fœtorem necessariò sequi affirmauit. Veruntamen obijciet aliquis, si fœtor semper putredinem comitatur, quomodo ab Arist. sectione. 23. problematum problem. 4. dictum est, mali odoris causam cruditatē esse quādam excrementi: nam quod tantum crudum est, nec

Fætor putredinis indiciū.

Obiectio.

nec putre, nec coctum dici debet, sed ab ijs longè diuersum. Cui dicendum, crudum etsi putre non sit, esse tamen ad putredinem paratum; nám cum à naturali calore minimè euictum sit, reliquam habet ad putrediné mutationem; occupatum sanè promptè ab eo calore, qui præter natu ram est, cū sit nimirum putrefactio nihil aliud, q̄ mutatio totius corporis putrescentis substantiæ ad corruptelā à calido extraneo, ita Galeno docē te lib. 1 1. metho. c. 8. Arist. itidē lib. 4. meteororū. c. 4. putrefactionē proprij naturalisque caloris in vnoquoq; humido existentis ab externa caliditate, corruptionē esse scriptum reliquit: corrumpitur aūt calor à calore, qm̄ eum à mistione educit, ac exterius euocat; exhalante enim humido vnà calidum exhalat, & humidum à sicco separatur: quò fit, vt calidum innatum rei, quæ putrescit, in debita mistione elementa continere non queat. Vnde mistum per putredinem dissolui necesse quidem est; multò tamē celerius calidum, quàm humidum deperditur; quæ causa est, vt illud debile reddatur ad humidum collatū; quapropter humidū ipsum regere & gubernare nō potens, putredo oritur, & mistio dissoluitur per putredinem, quæ contraria est simplici generationi misti: nam cum in omni misto, vt Siluius ait, calidum tanquàm aliorum elementorum forma, aerem, aquam, ac terram velut materiā contineat, & concordi pace liget ac domitet, id si se ipso longè potentius euadit, cætera consumit, ac dissi-

Solutio.

Putrefactio quid est.

In cōmē in li. priorē de differ. febriū cap. 5.

dissipat; si lãguidius est, ac parcius, ijs cõtinẽdis non sufficit. Humidum quoq; quod terrã tracta-bilẽ ac formabilem reddit, si largius est, eam flu-xilem, & dissipabilem efficit, ob id ea corruptio-nis seu elementorum dissolutionis alia est causa, & fiet putrefactio à calore languido elementa in mistione cõtinere nequeunte, & humido quoq; immodico ab eodem languido calore non gu-bernato nec recto; ex qua humidi à sicco dissolu tione fœtor (de quo nunc nobis sermo est) con-citatur: nam cũ in omni putredine discedat & se-paret à sicco humidũ, & foras euaporet, fit vt mo lesto sensu odoratũ afficiat: ob causam vero con trariã in coctione gratus, seu aromaticus odor ꝓ gignitur, vt in fructib. ferè omnib. videre est, qui dũ maturescunt, odoratiores redduntur: fit.n. in eis odor suauis ac gratus ob eiusdẽ humidi cum sicco mistionem: nam in coctione humidum a-queũ, aereumq; semper cum sicco terreo permi scetu,, & vnitur, quẽadmodum in putredine hu midum à sicco separatur; ex hac quippe humidi agitatione, quæ in vtraque alteratione fit, in co-ctione dum sicco humidum permiscetur; in pu-tredine verò, dum ab ipso separatur, odor con-surgit ac emanat; in putredine molestus, in co-ctione gratus atq; iucundus. Cuius rei causa est, quòd in putredine humidum nec vincitur, nec à calore superatur, sed eidem prędominans, ab ip-so regulari non põt: at in coctione, cum natiuus calor superior sit, humidũ euincit & superat, & illud

Quo pacto fœtor concitetur.

Odor suauis quo gignatur

illud probe moderat ac regit, & sicco unit atq; p misceat. Accedit eo in coctione genuinū calorem euincere; in putredine uerò cum, qui adscititius est, & pter naturā. Fœdi odore spiritus oēs labefactant, vires comminuunt, tristitiā inducunt, febres excitāt pestilentes, aliasq; & pſertim putridas generāt, recidiuas faciunt, uentriculum subuertunt, ac nutritionem uitiāt, nō solum inspirati, uerum etiā arteriarum motu p cutem intus attracti. Nam affirmari se audiuisse, scribit Siluius, robustum quendam, dum à parua sphæra exercita calebat in peristerotrophio, quod in summis ædibus habebat, obdormisset, tractis à calido corpore & corde, & arterijs etiam calidioribus largo aere putri, non multo post elephanticum euasisse. Sic qui in stabulo equorum, boum, porcorum, ouium, asinorum, gallinarum, anserum (præsertim moto fimo) uersantur, aut in odore lixiuij, motis iisdem linteis, prompte in febres, aliaque morborum genera dilabuntur, ac recidunt. Quo circa Gal. lib. 1. de sanitate tuenda. c. 11. optimum aerem in pulmones attrahere omnibus iusta salubre esse scriptum reliquit. Talemque fore si nec stagni nec paludis halitu sit perturbatus, nec ex profundo specu pestilentem auram spirante infectus: nec qui ex cloacis quæ magnam aliquā urbem aut numerosum exercitum purgent vitium contraxit: nec qui ex animalium, olerū, aut leguminum putredine aut fimo coinquinatur: nec qui propter stagnum, aut flumen vicinum,

In cōmentarijs in lib. priorē de differ. feb. c. 6.

Peristerotrophion, Hispane palomar.

nebulosus est: nec qui editis vndique montibus in cauo loco inclusus, nullum recipit perflatum: suffocans enim putrisq; est, similis ei qui in domib. quibusdam est inclusus, in quib. propter putredinem,& difflatus defectũ, plurimus acernatur situs:huiusmodi enim aer omni planè ætati noxius est; sicuti qui purus omnino est, nulli non ætati est vtilis. Hæc Galenus. Ex quib. clarè intelligitur,quàm noxium sit in aere putri versari, quamque periculosum in corpus per inspirationem, aut per transpirationem, quę per totam agitur cutem fœtentes vapores attrahere. Libenter hic præsenti tractationi colophonem imponerem,nisi indecorum uideretur odore fœdo opus finire:quapropter conueniens mihi visum fuit, ad odorata iterum stilum conuertere, vt gratiorem exitum libro præbeamus; præsertim cum ratio odora medicamenta præparandi, de qua sequens caput agit, ad operis huius perfectionem exigatur, & ad rectam medicamentorum compositionem sit necessaria.

De ratione coquendi, terendi, & reponendi aromatica medicamenta. Cap. XX.

Li.7. methe. c. 4. ARomatica medicamenta vocat Galen. spicã nardi, amomum, calamum aromaticum, irydem, labdanum, malabathri folium, styracem, bdelium, opobalsamum, xylobalsamum, & reliquum

quum huiusmodi aromatum catalogum. Quę sanè cuncta tenui substantia constant, subtiliúq; partium existunt, quemadmodum septimo de simplicium medicamentorum facultatibus libro, titulo de calamo aromatico; & in arte medicinali, c. 95. auctor Galenus est; quãquam in hoc, magnum maioris minorisque discrimen habeatur: nam quædam rariori textura, & superficiaria magis virtute sunt prędita, alia densiori, & uirtute occlusiori, seu in interioribus plus delitescente consistunt. Cognoscemus autem medicamentum facile aut difficulter resolubilem obtinere facultatem experimento isto: Si namque illud manibus contrectetur, & protinus à modica contrectatione odorem proprium amiserit, in superficie aut vnà cum raritate multa vim obtinere indicium quidem est; si uerò manibus contrectatum medicamentum, quanto magis id patitur, tanto vehementius proprium spirat odorem; suas in profundo uires repositas habere, easdemque admodum firmas ostendit. Quod exemplis facilè innotescet, nam si ozimi folia modicè manibus contrectemus, non multo post odorem prorsus deperdunt: similiter etiam si uiolas per manus modicè ducamus, odorem breuissime amittunt: & nescio quid herbacei redolent. Veruntamen si citri corticem, uel lauri, vel nardi folia pertractemus, quanto plus id facimus, tanto magis odorem proprium spirant. Vnde facilè colligimus, ozimum, & uiolas suas

Quomodo cognoscatur an medicamentum facile aut difficulter resolubilem habeat facultatem.

habere in superficie vires, easdemque languidas admodum: spicam verò, laurum, & citri corticem in centro magis, & illas non mediocriter firmas.

Aromatica medicamenta propè omnia, quia virtutem citò exhalabilé ac maxime resolubilé difflabilemque obtinent, parum diu, nec vehementer coquenda sunt, quod virtus eorum à coctione immodica facile euanescat, qua propter in decoctionis fine, aut cùm ab igne medicamẽtum mouetur, sunt imponenda. Quæ Galeni est sententia lib. 6. de composit. medicamento. secundum locos. c. 1. titulo de mediorum pharmacorum compositione, vbi sic ait, Myrrhã verò & crocum melius est in fine coctur æ inijcere, eo vsque cum alijs coquendo, aut olla in terram posita mouendo, donec probe omnia vniantur: amplior autem coctura ipsorum destruit facultatem aromaticorum medicamentorum. & paulo inferius subdit. Tempus autem indẽdi ipsa nõ est principium, sed vbi prope perfecte concoctum fuerit pharmacum; aut etiam penitus coctum, olla iam in terram posita; sunt autem hæc costus, amomum, & quod macer appellatur. Et iterum in eodem titulo de mediorum pharmacorum compositione citato addit, spuma argenti æquidem & plumbago, atq; alia multa metallica per cocturã meliora fiunt: crocus autem & myrrha, multaque alia aromata in decoquendo vires amittunt. Quod itidem li. 2. de composit. medicament. per genera. cap. 9. cõfirmat, quo loco me-

Aromatica medicamenta parũ esse quẽda sunt.

Titulo, de coctio pharmacie x mixtis punicis.

zo melini Serapionis ad vulnera emplastri compositionem docens, in hunc modū scribit, Postea verò, si uel thus, uel myrrham, uel aloem capiat, hæc inijcienda sunt, cum medicamentū ab igne tollit, utpote coctioné nō ferentia. Propter eandé sane cām flores in decoctionis fine inijcere iubemus, q̄a hi aut nullā, aut exiguā admodū coctioné patiuntur; ob idq; olea, q̄ ex florib. cōponuntur, insolantur, non coquuntur: quia igitur coctura flores facile euanescunt: idcirco postremi in decoctione mittendi ueniunt. Itaq; oīa fere odorata medicamenta propter uires suas prompte resolubiles, dissipariq; faciles exiguam aut nullā prorsus decoctionem sustinent, sed, fere, addidi, quia quę ex eis fortem partium mistionem sortiuntur, aut uires in profundo sitas habent, ut lauri folia, schinantum, & chamæmelū, decoctioné mediocrem ferre queunt. Fœtida tñ, diutius ebullire oportet, modo nō exigatur fętor in affectu, cui medemur, vt in uteri præfocatione & nonnullorum morborū curatione. Porrò sunt & alia, q̄ ne minimā quidem decoctionem ferunt, atq; ob id longe à medicamenti ab igne separatione, antea quam plane refrigescat, inijcienda sunt, vt moschus, ambarum, lapides pretiosi, & pulueres aromatici, quia in medicamentis, quę igne coquuntur, maior calor, quam sit repens, aut uehementior, quam is est, qui ex attrictu corporum duorum gignitur, talium medicamentorum vires dissipat, ac exhaurit; quapropter hæc aroma-

Flores in decoctionis fine inijci debent.

ta teruntur quidē, quāquam minus q̃ alia, non autem coquuntur, sed reliquis iā dudū ab igne depositis, ac tepentib. miscentur. Diximus minus, q̃ alia odora medicamenta esse terēda; quia cum tenuia raraq; existant, & facultatem superficiariā sint adepta, violento aut magis, quā par sit, diuturno ictu facile exoluntur, celerrimeq; languent, meliore illorū parte in tenuissimū pollinē abeunte: accedente et & calore ex attritu corporū durorum genito imbecillam medicamēti facultatem dissipante. Porrò aromata crasso mō, nec diu admodum esse cōtundenda cōceptis verbis ex Gal. elicitur li. 7. de cōposit. medic. scdm locos. c. 2. in cōpositione arteriacę delingibilis. Et paulò supra eadē medicamēta in cōpositionib. debere crassa & integris partib. poni, scriptū itidem ab ipso est. Ob easdē similiter causas prædicta medicamēta in densis vasis ipsorū orificijs adstrictis sunt reponēda, ne eorum uirtus euanescat: sed quoad fieri maxime possit, eadē perstet, & seruetur, uirtus nāque unita, vt Arist. insinuat, seipsa dispersa fortior habetur. Atque hinc est, vt Dioscordes flores, & omnia, quæ iucundum efflant odorē, arculis tiliaceis nullo situ obductis seruare iusserit. & Hippocrates in uasis terreis probe coctis in epistola ad Crateuam reponēda esse cēsuerit. verū de medic. collectione, electione, repositione, ac pparatione seorsim in alio libro scripsimus, qui, si Deo placuerit, aliquando prodibit in lucem: nunc uerò operi pręsenti finem imponamus.

9. de par. anima. c. 4. in fine.
In præfatione.

FINIS.

RERVM, QVAE IN HOC OPERE CONtinentur insigniorum copiosissimus Index.

A

Acria

cem

Ama-

Audi-

B

C

D

Dul-

E

F

Frigi-

G

H

Hip-

I

L

N

Occa-

O

Olfa-

Q

Qua-

R

S

Salsa

Spe-

T

V

assi-